

हाम्रो भगवतीमाई

स्थानीय विषयको पाठ्यक्रम (कक्षा १-८)

२०७९

भगवतीमाई गाउँपालिका
गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय
शिक्षा युवा तथा खेलकुद शाखा
पगनाथ, दैलेख

प्रकाशक: भगवतीमाई गाउँपालिका
गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय
शिक्षा युवा तथा खेलकुद शाखा
पगनाथ, दैलेख
कर्णाली प्रदेश, नेपाल
इमेल: rmpbhagawatimai@gmail.com

सर्वाधिकार ©: प्रकाशकमा निहित

विक्रम सम्वत: २०७९

मुद्रण प्रति: ३००

गाउँ कार्यपालिकाद्वारा स्वीकृत: मिति २०७९ चैत्र २४

ले-आउट

इन्द्रजीत पहाडी

मुद्रक:

अस्मिता प्रिन्टिङ्ग (अफसेट प्रेस)

बीरेन्द्रनगर सुर्खेत

हाम्रो भनाइ

भगवतीमाई गाउँपालिकाले विद्यालय तहको शिक्षामा रहेको स्थानीय विषयलाई बढी उद्देश्यमूलक व्यवहारिक, समसामयिक एवम् स्तरीय बनाउने अभिप्रयले स्थानीय शिक्षक, अभिभावक र बुद्धिजीवीबाट राय सुझाव सङ्कलन गरी स्थानीय पाठ्यक्रम विकास तथा निर्माण गरेको छ । कुनै पनि पाठ्यक्रम शिक्षण सिकाइ प्रक्रियाको मूल आधार हो र यसकै आधारमा शिक्षण सिकाइ क्रियाकलाप सञ्चालन गरिने भएकोले स्थानीय पाठ्यक्रम स्तरीय समसामयिक र परिवेशअनुकूल निर्माण गरिनुपर्छ । विद्यालय शिक्षाको राष्ट्रिय पाठ्यक्रम प्रारूप, २०७६ कक्षा १ देखि ८ सम्मको आधारभूत शिक्षा पाठ्यक्रममा रहेको स्थानीय अंशलाई व्यवहार उपयोगी बनाउन यो स्थानीय पाठ्यक्रमको विकास गरिएको हो । यो पाठ्यक्रम शैक्षिक सत्र २०८० देखि भगवतीमाई गाउँपालिकाका सामुदायिक तथा संस्थागत विद्यालयहरूमा लागु गरिने छ । यस पाठ्यक्रमलाई लागु गर्दा सरोकारवालाहरूबाट प्राप्त सुझाव र पृष्ठपोषणलाई समावेश गरी अझ बढी व्यापक र प्रभावकारी बनाइने छ ।

भगवतीमाई गाउँपालिकाका स्थानीय विषयवस्तुलाई समेटेटी यो पाठ्यक्रम निर्माण गरिएको छ । यस पाठ्यक्रममा हाम्रो भगवतीमाई गाउँपालिकाको परिचय, प्राकृतिक सम्पदा, भौतिक पुर्वाधार, स्थानीय कला र संस्कृति, स्थानीय वातावरण, पेसा व्यवसाय, सामाजिक समस्या, प्राकृतिक प्रकोप जस्ता विषयवस्तुलाई समेटिएको छ । त्यसैगरी विद्यार्थीहरूको सिर्जनात्मक क्षमताको विकास गर्न विद्यार्थी केन्द्रित शिक्षण क्रियाकलापहरू निर्धारण गर्ने प्रयास गरिएको छ । सिकाइ सहजीकरणका लागि सन्दर्भ सामाग्रीहरूको खोजी, निर्माण तथा प्रयोग गर्न शिक्षकलाई बढी सक्रिय बनाइएको छ । प्राथमिक तहको कक्षा १-३ मा निरन्तर विद्यार्थी मूल्याङ्कन र कक्षा ४-८ मा आन्तरिक मूल्याङ्कन तथा आवधिक परीक्षाद्वारा नतिजा प्रमाणीकरण गर्ने व्यवस्था गरिएको छ ।

यो पाठ्यक्रम निर्माण गर्दा महत्वपूर्ण सहयोग पुऱ्याउनु हुने स्थानीय विज्ञ, बुद्धिजीवी, प्रधानाध्यापक, शिक्षक एवम् सम्बद्ध सरोकारवालाहरूप्रति भगवतीमाई गाउँपालिका हार्दिक कृतज्ञता व्यक्त गर्दछ । अन्तमा पाठ्यक्रमको प्रभावकारी कार्यान्वयन गरी त्यस क्रममा देखिने त्रुटिहरू औल्याइ निरन्तर परिमार्जन र सुधारका लागि पृष्ठपोषण र सुझावहरू प्रदान गरिदिन हुन सम्बन्धित सबै सरोकारवालाहरूमा गाउँपालिका हार्दिक अनुरोध गर्दछ ।

चैत्र, २०७९

भगवतीमाई गाउँपालिका
गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय
शिक्षा युवा तथा खेलकुद शाखा
पगनाथ, दैलेख

विषयसूची

१ परिचय.....	1
२ विद्यालय शिक्षाको राष्ट्रिय उदेश्य.....	1
३ विद्यालय शिक्षाको पाठ्यक्रम संरचना	2
३.१ आधारभूत शिक्षा (कक्षा १-३) को पाठ्यक्रम संरचना.....	2
३.२ आधारभूत शिक्षा (कक्षा ४-५) को पाठ्यक्रम संरचना	2
३.३ आधारभूत शिक्षा (कक्षा ६-८) को पाठ्यक्रम संरचना	3
४.१ हाम्रो भगवतीमाई स्थानीय पाठ्यक्रम (कक्षा १-८)का सक्षमता	4
५ विषयक्षेत्र/थिम अनुसारको अनुमानित कार्यघण्टाको समष्टिगत तालिका.....	4
६ कक्षागत सिकाइ उपलब्धी (कक्षा १-८)	6
७ कक्षागत विषयवस्तुको विस्तृतीकरण.....	13
८ शिक्षण सिकाइ सहजीकरण विधि र प्रक्रिया	74
९ सिकाइ सहजीकरणका लागि सन्दर्भ सामाग्रीहरु.....	75
१० विद्यार्थी मूल्याङ्कन.....	76
१०.१ कक्षा १-३ को विद्यार्थी मूल्याङ्कन प्रक्रिया	76
१०.२ कक्षा ४-५ को विद्यार्थी मूल्याङ्कन प्रक्रिया	79
१०.३ कक्षा ६-८ को विद्यार्थी मूल्याङ्कन प्रक्रिया	79
अनुसूचीहरु.....	81
अनुसूची १: विद्यार्थी सिकाइ उपलब्धि मूल्याङ्कन अभिलेख नमूना.....	81
अनुसूची -४.....	98
विशिष्टीकरण तालिका	98
सन्दर्भ सामाग्रीहरु	100

१ परिचय

पाठ्यक्रम सिकाइको योजना हो । पाठ्यक्रमले सम्पूर्ण शैक्षिक गतिविधिहरूको नेतृत्व गर्दछ । राष्ट्रले निर्धारण गरेको शिक्षा प्रणालीलाई उपयुक्त गति दिनुका साथै सान्दर्भिक दिशा निर्देश गर्नुमा पाठ्यक्रमको महत्वपूर्ण भूमिका रहेको हुन्छ । यसले देश विकासको आधारशीला तयार गर्दछ । नेपाल एउटा विविधताले भरिपूर्ण मुलुक हो । यहाँ भौगोलिक, धार्मिक, सांस्कृतिक, जातीय तथा भाषिक विविधता रहेको छ । केन्द्रीय तहबाट तयार गरी विद्यालयमा वितरण गरिने पाठ्यक्रमले मात्र विद्यार्थीहरूलाई आवश्यक ज्ञान, सीप र व्यवहारका सम्पूर्ण सक्षमताहरू प्रदान गर्न नसकिने भएकाले स्थानीय पाठ्यक्रमको महसुस भएको हो । स्थानीय पाठ्यक्रम स्थानीयस्तरका विषयवस्तुहरू समावेश तथा स्थानीय स्तरमा विकास गरी कार्यान्वयन गरिने शिक्षण सिकाइको विस्तृत योजना हो । स्थानीय स्तरका ज्ञान, सीप र प्रविधिहरूको पहिचान, संरक्षण र सम्बर्द्धन सम्बन्धी समग्र दृष्टिकोण राष्ट्रिय पाठ्यक्रममा समावेश गर्न नसकिने परिस्थितिले समेत यसको महत्व बढाएको छ । स्थानीय स्तरका विशिष्ट कला, संस्कृति, चाडपर्व, व्यवसाय, प्राकृतिक तथा सांस्कृतिक सम्पदाहरूको बोध गराउने र तिनीहरूको संरक्षण तथा सदुपयोगका लागि उचित मार्गचित्र तयार गर्न यसको भूमिका महत्वपूर्ण रहेको छ ।

राष्ट्रिय पाठ्यक्रम प्रारूप, २०७६ को संरचना अनुसार आधारभूत तह कक्षा १-३ मा साप्ताहिक ५ पाठ्यघण्टाका दरले बार्षिक १६० कार्यघण्टाको स्थानीय विषयवस्तु वा मातृभाषिक सीप सम्बन्धी क्रियाकलाप र कक्षा ४-८ मा साप्ताहिक ४ पाठ्यघण्टाका दरले बार्षिक १२८ कार्यघण्टाको मातृभाषा वा स्थानीय विषय समावेश गरिएको छ । सो प्रावधान पुरा गर्न भगवतीमाई गाउँपालिकाले स्थानीय विज्ञ, अभिभावक तथा शिक्षक, जनप्रतिनिधिहरूको सहयोगमा गाउँपालिकाको सामाजिक, सांस्कृतिक, धार्मिक प्राकृतिक सम्पदा, वातावरण जस्ता विषयवस्तु समेटेरी पाठ्यक्रम तयार गरेको छ । यो पाठ्यक्रम शैक्षिक सत्र २०८० देखि गाउँपालिकाका सबै विद्यालयमा लागु हुनेछ ।

२ विद्यालय शिक्षाको राष्ट्रिय उद्देश्य

राष्ट्रिय पाठ्यक्रम प्रारूप, २०७६ अनुसार विद्यालय शिक्षाका राष्ट्रिय उद्देश्यहरू निम्नानुसार रहेका छन्:

- १ प्रत्येक व्यक्तिमा अन्तर्निहित प्रतिभा प्रस्फुटन गरी व्यक्तित्व विकास गर्ने
- २ सङ्घीय लोकतान्त्रिक गणतन्त्रका मूल्य तथा मान्यताप्रति प्रतिबद्ध राष्ट्र र राष्ट्रियताप्रति बफादार, स्वाभिमानी, सामाजिक तथा सांस्कृतिक विविधतालाई सम्मान गर्ने, चरित्रवान, नैतिकवान एवम् जिम्मेवार नागरिक तयार गर्ने
- ३ श्रमप्रति सम्मान एवम् सकारात्मक सोच भएका, रोजगार तथा स्वरोजगारउन्मुख, उत्पादनशील, उद्यमशील र सीपयुक्त नागरिक तयार गर्ने
- ४ व्यक्तिको सामाजिककरणमा सहयोग गर्दै सामाजिक सद्भाव तथा सहिष्णुता र राष्ट्रिय एकता सुदृढ गर्न सहयोग पुऱ्याउने
- ५ प्राकृतिक तथा राष्ट्रिय सम्पदा र पर्यावरणको संरक्षण संवर्धन र सदुपयोग गर्दै दिगो विकासमा योगदान गर्ने सचेत नागरिक तयार गर्ने
- ६ प्रत्येक व्यक्तिमा शान्ति, मानव अधिकार, समानता, समावेशिता र सामाजिक न्यायका मान्यता अनुरूपको आचरण विकास गरी समतामूलक, समावेशी, न्यायपूर्ण र समाजवादउन्मुख राष्ट्र निर्माणमा मद्दत गर्ने
- ७ राष्ट्रिय तथा अन्तराष्ट्रिय स्तरमा प्रतिस्पर्धी, आधुनिक सूचना तथा सञ्चार प्रविधि प्रयोग गर्न सक्ने विश्वपरिवेश सुहाउँदो दक्ष जनशक्ति तयार गर्ने
- ८ बैज्ञानिक अवधारणा, तथ्य, सीप, सिद्धान्त तथा प्रविधिको प्रयोग गर्न सक्ने वैज्ञानिक बुझबुझ भएका र खोज तथा अनुसन्धानमुखी जनशक्ति तयार गर्ने

- ९ रचनात्मक तथा समालोचनात्मक चिन्तन गर्ने, जीवनोपयोगी सीप भएका, सहिष्णु र भाषिक सक्षमता भएका, निपूर्ण नागरिक तयार गर्ने
- १० नेपाली कला, संस्कृति, सौन्दर्य, आदर्श तथा वैशिष्ट्यहरुको संरक्षण संवर्धन र विस्तरतर्फ अभिप्रेरित भई नेपाली पहिचानप्रति गौरव गर्ने नागरिक तयार गर्ने
- ११ जलवायु परिवर्तन तथा प्राकृतिक एवम् मानव सिर्जित प्रकोपप्रति सचेत रही सम्भावित जोखिम न्यूनीकरण तथा विपद् व्यवस्थापन गर्न सक्षम नागरिक तयार गर्ने
- १२ सामाजिक न्यायमा आधारित समृद्ध राष्ट्र निर्माणका निम्ति आवश्यक मानव संसाधनको विकास गर्ने

३ विद्यालय शिक्षाको पाठ्यक्रम संरचना

राष्ट्रिय पाठ्यक्रम प्रारूप, २०७६ अनुसार विद्यालय तहको पाठ्यक्रम संरचना निम्नानुसार रहेको छः

३.१ आधारभूत शिक्षा (कक्षा १-३) को पाठ्यक्रम संरचना

क्र.स	विषयसम्बन्धी क्रियाकलाप	पाठ्यघण्टा	बार्षिक कार्यघण्टा
१	भाषिक सिप विकाससम्बन्धी क्रियाकलाप (नेपाली)	५	१६०
२	भाषिक सिप विकाससम्बन्धी क्रियाकलाप (अङ्ग्रेजी)	४	१२८
३	गणितीय सिप विकाससम्बन्धी क्रियाकलाप	४	१२८
४	विज्ञान स्वास्थ्य र शारीरिक शिक्षा सम्बन्धी क्रियाकलाप	४	१२८
५	सामाजिक अध्ययन चारित्रिक विकास तथा सिर्जनात्मक कलासम्बन्धी क्रियाकलाप	४	१२८
६	मातृभाषिक/स्थानीय विषयवस्तु सम्बन्धी क्रियाकलाप	५	१६०
जम्मा		२६	८३२

पठनपाठन सञ्चालनका लागि उपयोग भएको ३२ घण्टाको समयावधिलाई १ पाठ्यघण्टा(Credit hour) मानिएको छ ।

३.२ आधारभूत शिक्षा (कक्षा ४-५) को पाठ्यक्रम संरचना

क्र.स	विषयसम्बन्धी क्रियाकलाप	पाठ्यघण्टा	बार्षिक कार्यघण्टा
१	नेपाली	५	१६०
२	अङ्ग्रेजी	५	१६०
३	गणित	५	१६०
४	विज्ञान तथा प्रविधि	५	१६०
५	सामाजिक अध्ययन तथा मानवमूल्य शिक्षा	५	१६०
६	स्वास्थ्य शारीरिक तथा सिर्जनात्मक कला	३	९६
७	मातृभाषा/स्थानीय विषय	४	१२८
जम्मा		३२	१०२४

३.३ आधारभूत शिक्षा (कक्षा ६-८) को पाठ्यक्रम संरचना

विषय					
क्र.स	साधारण	संस्कृत शिक्षा /गुरुकुल /वेद विद्याश्रम शिक्षा	गोन्या तथा विहार/मदर्सा शिक्षा	पाठ्यघण्टा	वार्षिक कार्यघण्टा
१	नेपाली	नेपाली	नेपाली	५	१६०
२	अङ्ग्रेजी	अङ्ग्रेजी वा संस्कृत रचना	अङ्ग्रेजी	५	१६०
३	गणित	गणित	गणित	५	१६०
४	विज्ञान तथा प्रविधि	विज्ञान तथा प्रविधि वा संस्कृत व्याकरण	विज्ञान तथा प्रविधि	५	१६०
५	सामाजिक अध्ययन तथा मानव मूल्य शिक्षा	सामाजिक अध्ययन तथा मानव मूल्य शिक्षा वा कर्मकाण्ड	सामाजिक अध्ययन तथा मानव मूल्य शिक्षा	५	१६०
६	स्वास्थ्य तथा शारीरिक शिक्षा (सिर्जनात्मक कलासहित)	संस्कृत शिक्षा	स्थानीय विषय वा बौद्ध शिक्षा वा सम्भोटा व्याकरण वा अन्य वा आचार शिक्षा (दिनियात) वा कुरान (अरेविक)	३	९६
७	मातृभाषा वा स्थानीय विषय वा संस्कृत भाषा	वेद वा नीति शास्त्र	भोटभाषा वा पाली भाषा वा संस्कृत वा उर्दु भाषा	४	१२८
जम्मा				३२	१०२४

१ आधारभूत शिक्षा (कक्षा १-८) का तहगत सक्षमता

राष्ट्रिय पाठ्यक्रम प्रारूप, २०७६ ले आधारभूत तह (कक्षा १-८) का सक्षमताहरु निम्नानुसार निर्धारण गरेको छः

- १ देशप्रेम र राष्ट्रिय एकताको भावनाबाट ओतप्रोत एवम् लोकतान्त्रिक मूल्य, मान्यता र संस्कारको विकास व्यवहारमा प्रदर्शन
- २ भाषिक तथा सञ्चार सीपको विकास र व्यवहारिक, सिर्जनात्मक एवम् सान्दर्भिक प्रयोग
- ३ सूचना र विचारहरुको आदानप्रदान विश्लेषण तथा सूचना प्रविधिको समुचित प्रयोग
- ४ तार्किक तथा व्यवहारिक गणितीय ज्ञान, सीप एवम् अभिवृत्ति विकास र प्रयोग
- ५ वैज्ञानिक अवधारणा तथ्य सिद्धान्त र नियमप्रतिको जिज्ञासा एवम् बोध र व्यवहारिक जीवनमा प्रयोग
- ६ मानव मूल्य र मान्यत एवम् सामाजिक गुणको विकास तथा नागरिक कर्तव्यप्रति सजग
- ७ जनसङ्ख्या वातावरण संरक्षण र दिगो विकासबीचको अन्तरसम्बन्धको बोध र व्यवस्थापनमा सहयोग
- ८ शारीरिक तन्दुरुस्ति, स्वस्थकर जीवनशैली र जीवनोपयोगी सीप(Life skill) को विकास
- ९ स्थानीय आधुनिक पेशा, व्यवसाय र प्रविधि एवम् श्रमप्रति सम्मान तथा व्यवहारकुशल सीप (Soft skill) को प्रयोग
- १० नेपाली कला, साहित्य र संस्कृतिको संरक्षण तथा संवर्धन एवम् सिर्जनशीलताको विकास र प्रयोग

- ११ राष्ट्रिय तथा अन्तराष्ट्रिय परिवेशसंग परिचित भई विविधता, विश्वबन्धुत्व र सहअस्तित्व बोध तथा स्वीकार
- १२ दैनिक जीवनमा आईपर्ने व्यवहारिक समस्याहरुको पहिचान विश्लेषण तथा समाधान

४.१ हाम्रो भगवतीमाई स्थानीय पाठ्यक्रम (कक्षा १-८)का सक्षमता

स्थानीय विषय हाम्रो भगवतीमाईको आधारभूत तह (कक्षा १-८) सम्मको अध्ययनपछि विद्यार्थीहरुमा निम्न सक्षमताहरु हासिल हुनेछन्:

- १ भगवतीमाई गाउँपालिकाको सामान्य जानकारी हासिल
- २ हाम्रो स्थानीय सरकारको जानकारी, आवश्यकता र महत्व पहिचान
- ३ प्राकृतिक सम्पदाको जानकारी, महत्व र संरक्षण
- ४ स्थानीय पुर्वाधारको जानकारी तथा महत्व पहिचान
- ५ स्थानीय कला, संस्कृति, भाषा, धर्म, भेषभूषा, चाडपर्वको पहिचान, महत्व र संरक्षण
- ६ स्थानीय जैविक विविधताको पहिचान र संरक्षण
- ७ स्थानीय पेसा, व्यवसाय र आर्थिक क्रियाकलापको जानकारी र महत्व पहिचान
- ८ सामाजिक समस्याहरुको सामान्य जानकारी, न्यूनीकरण
- ९ विपद् पहिचान व्यवस्थापन तथा सुरक्षाको अवधारणा अवलम्बन
- १० व्यक्तिगत सरसफाई तथा फोहोर व्यवस्थापन सम्बन्धी सामान्य जानकारी
- ११ खेल सम्बन्धी सामान्य जानकारी तथा सीप विकास

५ विषयक्षेत्र/थिम अनुसारको अनुमानित कार्यघण्टाको समष्टिगत तालिका

सि न	क्षेत्र	कक्षा १	कक्षा २	कक्षा ३	कक्षा ४	कक्षा ५	कक्षा ६	कक्षा ७	कक्षा ८
१	हाम्रो भगवतीमाई	१३	१०	१४	१२	१३	१४	१३	१४
२	प्राकृतिक सम्पदा	७	८	६	४	५	४	५	४
३	भौतिक पूर्वाधार	७	१०	८	८	५	४	५	५
४	जातजाति, कला र संस्कृति	४७	४४	४७	४०	३९	३७	३६	३५
५	स्थानीय वातावरण र जैविक विविधता	१४	१५	१४	८	८	८	१०	१०
६	पेसा र व्यवसाय	२७	२८	२७	२०	२२	२४	२३	२४
७	सामाजिक समस्याहरु	१९	२०	१९	१५	१५	१६	१५	१७
८	प्रकोप तथा विपद् व्यवस्थापन	७	७	७	६	६	६	६	५
९	स्वास्थ्य तथा खेलकुद	१९	१८	१८	१५	१५	१५	१५	१५
जम्मा		१६०	१६०	१६०	१२८	१२८	१२८	१२८	१२८

६ कक्षागत सिकाइ उपलब्धी (कक्षा १-८)

क्षेत्र	विषयवस्तु	कक्षा १	कक्षा २	कक्षा ३	कक्षा ४	कक्षा ५	कक्षा ६	कक्षा ७	कक्षा ८
हाम्रो भगवतीमाई	परिचय	१) आफ्नो परिवारका सदस्य र टोलको नाम बताउन	१) भगवतीमाई गाउँपालिकाको वडा संख्या नाम र आफ्नो वडा नम्बर बताउन	१) आफ्नो वडाको भौगोलिक स्वरूप र सिमाना बताउन	१) भगवतीमाई गाउँपालिकाको सिमाना र क्षेत्रफल बताउन	१) भगवतीमाई गाउँपालिकाको परिचय दिन, २) भगवतीमाई गाउँपालिकाका सहिदहरुको नाम बताउन	१) भगवतीमाई गाउँपालिकाको नक्सा कोर्न र नक्सामा मुख्य मुख्य स्थानहरु देखाउन २) भगवतीमाई गाउँपालिकाका सहिदहरुले गरेको योगदान बताउन	१) भगवतीमाई गाउँपालिकाको भौगोलिक अवस्थाको जानकारी हासिल गर्न	१) भगवतीमाई गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालयबाट प्रदान गरिने सेवा र सुविधाहरुको जानकारी हासिल गर्न
हाम्रो स्थानीय सरकार	२) वडा कार्यालयको स्थान बताउन	२) वडा समितिको सदस्या संख्या बताउन	२) वडा समितिको संरचना बताउन	२) वडा समितिको गठन प्रक्रिया बताउन	३) स्थानीय सरकारको परिचय बताउन, ४) वडा समितिका कार्यहरु उल्लेख गर्न	३) गाउँ कार्यपालिकाको गठन प्रक्रिया बताउन, ४) स्थानीय सरकारको भूमिका बताउन	२) गाउँपालिका र गाउँ कार्यपालिका बीच फरक छुट्याउन, ३) गाउँपालिका वासीको कर्तव्य र अधिकार बताउन	२) गाउँ कार्यपालिका अध्यक्ष र उपाध्यक्षको भूमिका उल्लेख गर्न, ३) विषयगत समितिको भूमिका उल्लेख गर्न	

क्षेत्र	विषयवस्तु	कक्षा १	कक्षा २	कक्षा ३	कक्षा ४	कक्षा ५	कक्षा ६	कक्षा ७	कक्षा ८
प्राकृतिक सम्पदा	परिचय	३) घर र विद्यालय वरपर रहेका प्राकृतिक सम्पदाहरूको नाम बताउन	३) गाउँ, टोलमा रहेका प्राकृतिक सम्पदाको सूची बनाउन	३) गाउँ, टोलमा रहेका प्राकृतिक सम्पदाको फाइदाहरू बताउन	३) गाउँ, टोलमा रहेका प्राकृतिक सम्पदा संरक्षणका उपायहरू बताउन	५) गाउँ, टोलमा रहेका प्राकृतिक सम्पदा संरक्षणमा विद्यार्थीहरूको भूमिका बताउन	५) स्थानीय प्राकृतिक सम्पदाको महत्व बताउन	४) स्थानीय प्राकृतिक सम्पदा संरक्षण तथा व्यवस्थापनका उपायहरू बताउन	४) स्थानीय प्राकृतिक सम्पदा हास हुनुका कारण वताउन, ५) प्राकृतिक सम्पदा संरक्षणमा स्थानीय सरकारको भूमिका बताउन
भौतिक पूर्वाधार	परिचय	४) आफ्नो घर वरपरका मुख्य सडक र बाटोको नाम बताउन	४) आफ्नो वडा भित्रका मुख्य र शाखा सडकहरूको नाम बताउन	४) आफ्नो वडा भित्रका मुख्य सडकको सामान्य वर्णन गर्न	४) भगवतीमाई गाउँपालिकाका पक्की र झोलुङ्गे पुल, अस्पताल तथा स्वास्थ्य संस्थाहरूको विवरण तयार गर्न	६) भगवतीमाई गाउँपालिकाका खानेपानी तथा सिंचाइ आयोजनाहरूको नाम बताउन	६) भगवतीमाई गाउँपालिकाका विद्यालयहरूको विवरण तयार गर्न	५) स्थानीय भौतिक पूर्वाधारको परिचय र महत्व बताउन	६) भौतिक पूर्वाधारको विकासले ल्याएको आर्थिक र सामाजिक परिवर्तन बारे बताउन
जातजाती, कला र संस्कृति	जातजाति	५) आफ्नो गाउँटोलमा बस्ने जातजातिका बारेमा परिचित हुन	५) आफ्नो वडाका जातजातिका बारे परिचित हुन	५) आफ्नो तथा छिमेकी वडाका जातजातिबारे परिचित हुन	५) भगवतीमाई गाउँपालिकाका जातजातिको सूची बनाउन	७) भगवतीमाई गाउँपालिकाका जनजातिको थर बताउन	७) भगवतीमाई गाउँपालिकाका कामी, दमाई, सार्की र वादी जातिको थर बताउन	६) भगवतीमाई गाउँपालिकाका ब्राह्मण र क्षेत्रीहरूको थर बताउन	७) जातजातिहरूको वडागत विवरण तयार गर्न

क्षेत्र	विषयवस्तु	कक्षा १	कक्षा २	कक्षा ३	कक्षा ४	कक्षा ५	कक्षा ६	कक्षा ७	कक्षा ८
	भेषभूषा/प हिरन (पोसाक तथा गरगहना)	६) आफ्नो टोल वासीको भेषभूषा बारे परिचित हुन	६) आफ्नो वडा वासीको भेषभूषा बारे परिचित हुन	६) स्थानीय भेषभूषा बारे परिचित हुन	६) स्थानीय भेषभूषाको प्रयोगको अवस्था बताउन	८) मौसम अनुसार प्रयोग गरिने भेषभूषाबारे बताउन	८) स्थानीय भेषभूषाको महत्व बताउन	७) स्थानीय भेषभूषा लोप हुनुको कारण बताउन	८) स्थानीय भेषभूषा संरक्षणका उपायहरू बताउन
	भाषा र धर्म	७) आफ्नो टोल वासीको भाषा र धर्म बारे परिचित हुन	७) आफ्नो वडा वासीको भाषा र धर्म बारे परिचित हुन	७) भगवतीमाई गाउँपालिका वासीको भाषा र धर्म बारे परिचित हुन	७) भगवतीमाई गाउँपालिका वासीको भाषिक र धार्मिक महत्व बताउन	९) भगवतीमाई गाउँपालिका वासीको धार्मिक चाडपर्वहरूको नाम बताउन	९) स्थानीय चाडपर्वहरूको महत्व बताउन	८) चाडपर्व मनाउँदा मानिसहरूले देखाउने असल र खराब व्यवहारहरू छुट्याउन	९) चाडपर्व मनाउँदा मानिसहरूले देखाउने खराब व्यवहारहरू न्यूनीकरण गर्ने उपायहरू बताउन
	मेला, पर्व र उत्सव	८) आफ्नो गाउँटोलमा लाग्ने मेला, नाँच, उत्सवको नाम बताउन	८) भगवतीमाई गाउँपालिका क्षेत्रभित्र लाग्ने मेला, नाँच, उत्सवको नाम बताउन	८) भगवतीमाई गाउँपालिका क्षेत्रभित्र मेला, उत्सव लाग्ने स्थान र समय बताउन	८) स्थानीय मेला, उत्सवमा गरिने क्रियाकलापहरू बताउन	१०) स्थानीय मेला, उत्सवको महत्व बताउन	१०) स्थानीय मेला, उत्सवहरूको बारेमा वर्णन गर्ने	९) स्थानीय मेला, उत्सवमा देखिने राम्रा र नराम्रा पक्ष छुट्याउन	१०) स्थानीय मेला, उत्सवमा नराम्रा पक्षहरू न्यूनीकरण गर्ने उपायहरूको खोजी गर्न
	लोक बाजा	९) स्थानीय लोकबाजा बारे परिचित हुन	९) स्थानीय लोक बाजाहरूको नाम बताउन	९) स्थानीय लोक बाजाहरूको प्रयोग बताउन	९) स्थानीय लोक बाजा बजाउन(मादल)	११) स्थानीय लोक बाजा बजाउन (मुरली/बाँसुरी)	११) स्थानीय लोक बाजाको महत्व बताउन	१०) स्थानीय लोक बाजाहरू लोप हुने कारण बताउन	११) स्थानीय लोक बाजाहरूको संरक्षण गर्न

क्षेत्र	विषयवस्तु	कक्षा १	कक्षा २	कक्षा ३	कक्षा ४	कक्षा ५	कक्षा ६	कक्षा ७	कक्षा ८
									उपायहरू बताउन
	लोक नृत्य	१०) स्थानीय लोक नृत्य बारे परिचित हुन	१०) स्थानीय लोक नृत्यहरूको नाम बताउन	१०) स्थानीय लोक नृत्यहरू नाचिने अवस्था बताउन	१०) स्थानीय लोक नृत्यमा प्रयोग हुने सामाग्रीहरूको नाम बताउन (लहरे पैँचेरी, मयुर नाँच, गर्गा नाँच)	१२) स्थानीय लोक नृत्य नाच्च (लहरे पैँचेरी मारुनी, नाँच)	१२) स्थानीय लोक नृत्य नाच्च (गर्गा नाँच)	११) स्थानीय लोक नृत्य लोप हुनुका कारण बताउन	१२) स्थानीय लोक नृत्य संरक्षण गर्ने उपायहरू बताउन
	लोक गीत	११) स्थानीय लोक गीत बारे परिचित हुन	११) स्थानीय लोक गीतहरूको नाम बताउन	११) स्थानीय लोक गीतहरू गाइने अवस्था बताउन	११) स्थानीय लोक गीत गाउन; तीज गीत वा अन्य	१३) स्थानीय लोक गीत गाउन; ठाडी भाँका/देउडा गीत वा अन्य	१३) स्थानीय लोक गीतको महत्व बताउन	१२) स्थानीय लोक गीतहरू लोप हुनुका कारण बताउन	१३) स्थानीय लोक गीतहरू संरक्षण गर्ने उपायहरू बताउन
स्थानीय वातावरण र जैविक विविधता	जैविक विविधता	१२) घरपालुवा जनावर र बन्यजन्तुको नाम बताउन	१२) स्थानीय क्षेत्रमा पाइने घरपालुवा तथा बन्यजन्तुहरू छुट्याउन	१२) स्थानीय क्षेत्रमा पाइने बोट विरुवाको जानकारी हासिल गर्न	१२) स्थानीय क्षेत्रमा पाइने बोट विरुवाको महत्व बताउन	१४) स्थानीय क्षेत्रमा पाइने चराहरूको सूची बनाउन	१४) स्थानीय क्षेत्रमा पाइने चराहरू संरक्षणका उपायहरू बताउन	१३) स्थानीय क्षेत्रमा पाइने स्थानीय बन्यजन्तुको अवस्था र संरक्षणका उपायहरू जानकारी हासिल गर्न,	१४) सामुदायिक वनको परिचय र फाईदाहरू बताउन
	जलोस्रोत	१३) पानीका स्रोतहरूको नाम	१३) पानीका स्रोतहरूको सूची	१३) पानीका स्रोतहरू फोहोर	१३) पानीको उपयोगिता र स्रोत	१५) पानी सुद्धिकरणका	१५) जलस्रोत परिचय तथा	१४) जलस्रोत संरक्षण तथा	१५) खानेपानीको मुहान संरक्षण

क्षेत्र	विषयवस्तु	कक्षा १	कक्षा २	कक्षा ३	कक्षा ४	कक्षा ५	कक्षा ६	कक्षा ७	कक्षा ८
		बताउन	बनाउन	हुने कारण बताउन	संरक्षणका उपायहरु बताउन	उपायहरुको जानकारी हासिल गर्न	महत्व बताउन	व्यवस्थापनका उपायहरु बताउन	तथा व्यवस्थापन बारे बताउन
पेसा र व्यवसाय	कृषि	१४) कृषि बालीनालीको नाम बताउन	१४) कृषि उत्पादनको पहिचान गर्न, १५) स्थानीय बालीनालीको सूची बनाउन	१४) स्थानीय स्तरमा हुने कृषि उत्पादनको परिचय दिन	१४) कृषि उत्पादनका फाइदाहरु बताउन	१६) आलुखेती र टमाटर खेतीका लागि उपयुक्त क्षेत्र र विधिहरु बताउन	१६) कृषि पेसाको व्यावसायिक परिचय दिन, १७) केरा र अमिला जातका फलफुलका लागि उपयुक्त क्षेत्र र विधिहरु बताउन	१५) कृषि व्यवसायका चुनौतीहरु बताउन, १६) धान र मकै खेतीका लागि उपयुक्त स्थान र विधिहरु बताउन	१६) कृषिको महत्व र योगदान बारे बताउन, १७) गहुँ र कोदो खेतीका लागि उपयुक्त स्थान र विधिहरु बताउन
	पशुपन्छी पालन	१५) घरपालुवा पशुपन्छीको बारे परिचित हुन	१६) घरपालुवा पशुपन्छीको बर्गीकरण गर्न (उपयोगका आधारमा)	१५) घरपालुवा पशुपन्छीबाट हुने उत्पादन र प्रयोग बताउन	१५) घरपालुवा पशुपन्छीको व्यवसायका लागि चाहिने पुर्वाधार पहिचान गर्न	१७) घरपालुवा पशुपन्छी पालनमा हुने समस्या र समाधानका उपयाहरु बताउन	१८) कुखुरापालन सम्बन्धी आधारभूत जानकारी हासिल गर्न	१७) बाख्रापालन सम्बन्धी आधारभूत जानकारी हासिल गर्न	१८) भैंसीपालन सम्बन्धी आधारभूत जानकारी हासिल गर्न
	पेसा/उद्योग	१६) घर परिवारका सदस्यहरुले गर्ने कामको नाम भन्न	१७) आफ्नो छिमेकमा गरिने काम नाम बताउन	१६) स्थानीय पेसा र व्यवसायहरुको सूची बनाउन	१६) स्थानीय पेसा र व्यवसायको महत्व र फाइदाहरु बताउन	१८) स्थानीय स्तरमा सञ्चालन गर्न सकिने व्यवसाय र उद्योगको नाम बताउन	१९) स्थानीय स्तरमा सञ्चालन गर्न सकिने व्यवसाय र उद्योग सञ्चालनका समस्या र	१८) स्थानीय स्तरमा उत्पादित सामाग्रीहरुको बजार व्यवस्थानको जानकारी हासिल	१९) बाँस र निगालका सामाग्रीहरु र उपयोगिता बारे जानाकारी हासिल गर्न

क्षेत्र	विषयवस्तु	कक्षा १	कक्षा २	कक्षा ३	कक्षा ४	कक्षा ५	कक्षा ६	कक्षा ७	कक्षा ८
							चुनौतीहरु बताउन	गर्न	
	पर्यटन	१७) आफ्नो गाउँटोलमा भएका पर्यटकीय स्थलहरुको नाम बताउन	१८) आफ्नो वडामा भएका पर्यटकीय स्थलहरुको नाम बताउन	१७) आफ्नो छिमेकी वडामा भएका घुम्न लायक ठाउँहरुको नाम बताउन	१७) भगवतीमाई गाउँपालिकामा भएका पर्यटकीय स्थलहरुको नाम बताउन	१९) पर्यटनको महत्व बताउन, पर्यटकसंग शिष्टाचार गर्न	२०) पर्यटकीय स्थलको संरक्षणमा सहयोग गर्न	१९) पर्यटकीय स्थलको प्रचार प्रसार र प्रवर्द्धनमा सहयोग गर्न	२०) स्थानीय स्तरमा पर्यटन व्यवसायको संभावना र चुनौतीहरु पहिचान गर्न
सामाजिक समस्याह रु	विभेद (लिङ्ग तथा जात)	१८) महिला र पुरुष बारे परिचित हुन	१९) महिला र पुरुषले गर्दै आएका कामहरु छुट्याउन	१८) महिला र पुरुषबीच हुने विभेदका घटनाहरु बताउन	१८) महिला र पुरुष बीच हुने विभेदका असरहरु बताउन, १९) महिला र पुरुषबीच हुने विभेद कम गर्ने उपायहरु बताउन	२०) जात व्यवस्था बारे परिचित हुन	२१) जातीय छुवाछुत बारे बताउन, २२) जातीय छुवाछुत प्रथाले विकासमा पारेको नकारात्मक असर लेख्न	२०) जातीय छुवाछुत प्रथा अन्त गर्ने उपायहरु बताउन	२१) जातीय विभेद विरुद्ध प्रचलित कानूनी ब्यवस्था बारे लेख्न
	बाल विवाह	१९) बालबालिका बारे परिचित हुन	२०) बालक र बालिका बीच फरक छुट्याउन	१९) बालबालिकाको परिचय बताउन	२०) विवाह बारे परिचित हुन	२१) स्थानीय समाजमा प्रचलित विवाहका प्रकारहरु बताउन	२३) बाल विवाहको परिभाषा र कारणहरु बताउन	२१) बालविवाह गर्दा हुने असरहरुको जानकारी लिन	२२) बालविवाह न्यूनीकरण गर्ने उपायहरुको खोजी गर्न
	धुम्रपान,	२०) धुम्रपान	२१) धुम्रपान तथा	२०) धुम्रपान तथा	२१) धुम्रपान तथा	२२) धुम्रपान तथा	२४) लागु औषध	२२) लागु औषध	२३) लागु औषध

क्षेत्र	विषयवस्तु	कक्षा १	कक्षा २	कक्षा ३	कक्षा ४	कक्षा ५	कक्षा ६	कक्षा ७	कक्षा ८
	मद्यपान तथा लागु औषध	तथा मद्यपान बारे परिचित हुन	मद्यपानका बस्तुहरुको सूची बनाउन	मद्यपान बीच फरक छुट्याउन	मद्यपानको असर/बेफाइदा बताउन	मद्यपानबाट बच्ने उपायहरु बताउन	बारे परिचित हुन	दुर्व्यसन असरहरु बताउन	दुर्व्यसनबाट बच्ने उपायहरुको खोजी गर्न
प्रकोप तथा विपद् व्यवस्थापन	प्रकोप बारे परिचित हुन	२१) विभिन्न प्रकोप/ विपद् बारे परिचित हुन	२२) स्थानीय क्षेत्रमा भएका र हुनसक्ने प्रकोप/विपद् पहिचान गर्न	२१) प्राकृतिक तथा मानवीय कारण हुने प्रकोप/विपद्हरुको पहिचान गर्न,	२२) चट्याङ्ग, हावाहुरी, आगलागी बारेमा जानकारी दिन, २३) सवारी दुर्घटनाको परिचय दिन	२३) भुक्षय, पहिरो र बाढीको परिचय बताउन, सवारी २४) दुर्घटनाका असरहरु बताउन	२५) प्राकृतिक तथा मानवीय गतिविधिका कारण उत्पन्न हुने प्रकोप तथा विपद् व्यवस्थापन बारे बताउन, २६) सवारी दुर्घटनाबाट बच्ने उपायहरु बताउन	२३) प्राकृतिक कारण हुने प्रकोप तथा विपद् व्यवस्थापनका उपायहरु बताउन, २४) सडक सुरक्षाका उपायहरु बताउन	२४) प्राकृतिक प्रकोप तथा विपद् व्यवस्थापनको योजना निर्माण गर्न
स्वास्थ्य र खेलकुद	स्वास्थ्य र सरसफाई	२२) शरीरका अङ्गहरुको सरसफाई गर्न	२३) व्यक्तिगत सरसफाई गर्न	२२) कक्षाकोठाको सरसफाई गर्न	२४) विद्यालय सरसफाई गर्न	२५) टोल सरसफाई गर्न	२७) झाँडापखालाको परिचय र लक्षण पहिचान गर्न	२५) झाँडापखालाको कारण बताउन	२५) झाँडापखाला रोगबाट बच्ने उपायहरु जानकारी गराउन
	स्थानीय खेल/ योग	२३) गाउँघरमा खेलिने स्थानीय बाल खेलहरुको नाम बताउन	२४) गाउँघरमा खेलिने स्थानीय बाल खेलहरुको सूची बनाउन	२३) गाउँघरमा खेलिने स्थानीय बाल खेलहरु अभ्यास गर्न	२५) स्थानीय मेला, चाडपर्वमा खेलिने खेलहरुको नाम बताउन	२६) स्थानीय मेला, चाडपर्वमा खेलिने खेलहरुको महत्व बताउन	२८) योग ध्यानको प्रारम्भिक अभ्यास	२६) योग ध्यानको परिचय दिन (श्वसप्रश्वास)	२६) योग ध्यानका फाइदाहरु बताउन
	स्थानीय	२४) स्थानीय	२५) खानाका	२४) स्थानीय	२६) जङ्गफुड (पत्रु)	२७) जङ्गफुड (पत्रु)	२९)	२७) सेनीटरी	२७)

क्षेत्र	विषयवस्तु	कक्षा १	कक्षा २	कक्षा ३	कक्षा ४	कक्षा ५	कक्षा ६	कक्षा ७	कक्षा ८
	परिकार र महिनावरी	खानेकुराको नाम बताउन	स्थानीय स्रोतहरु पहिचान गर्न	परिकारको महत्व बताउन	खाना) को परिचय दिइ नाम बताउन	खाना) का बेफाइदाहरु बताउन	महिनावारीको परिचय र लक्षण बताउन	प्याडको प्रयोग र उचित विसर्जन गर्न	महिनावारीमा हुने गलत व्यवहारको न्युनिकरणमा परिवार, विद्यालय र समुदायको भूमिका बताउन

७ कक्षागत विषयवस्तुको विस्तृतीकरण कक्षा १

क्षेत्र	विषयवस्तु	सिकाइ सक्षमता	विषयवस्तुको विस्तृतीकरण	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	सम्भावित मूल्याङ्कन प्रक्रिया	पाठ्यघण्टा
हाम्रो भगवतीमाई	परिचय	आफ्नो परिवारका सदस्य र टोलको नाम बताउन	मेरो परिवार, परिवारको सदस्य सङ्ख्या र नाता मेरो टोल	विद्यार्थीहरुलाई पालैपालो आफ्नो नाम परिवारका सदस्यहरुको नाम सदस्य सङ्ख्या भन्न लगाउने, परिवारका सदस्यहरुसंगको नाता भन्न लगाउने, विद्यार्थीहरुलाई पालैपालो आफु बसेको टोलको नाम भन्न लगाउने	परिवारका सदस्यहरुको नाम र सङ्ख्या सोध्ने, तिम्रो घरमा को को हुनुहुन्छ ? विद्यार्थीहरुलाई पालैपालो आफु बसेको टोलको नाम भन्न लगाउने	८
	हाम्रो स्थानीय सरकार	वडा कार्यालय रहेको स्थान बताउन	वडा कार्यालय	भिडियो वा चित्रबाट वडा कार्यालय चिनाउने, विद्यार्थीहरुलाई वडा कार्यालय रहेको स्थान भन्न लगाउने, वडा कार्यालयको भ्रमण गराउने	वडा कार्यालय रहेको स्थान भन्न लगाउने, अन्य प्रश्न सोध्ने	५
	परिचय	घर र विद्यालय वरपर	प्राकृतिक सम्पदा	विद्यार्थीहरुलाई आफ्नो घर वरपर पाइने ताल,	आफ्नो घर वा विद्यालय वरपर	

क्षेत्र	विषयवस्तु	सिकाइ सक्षमता	विषयबस्तुको विस्तृतिकरण	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	सम्भावित मूल्याङ्कन प्रक्रिया	पाठ्यघण्टा
प्राकृतिक सम्पदा		रहेका प्राकृतिक सम्पदाहरूको नाम बताउन		पोखरी, खोला, नदी, बोट विरुवाहरूको नाम बताउन लगाउने क्षेत्र भ्रमण वा चित्र, पोष्टर आदिको सहायताले विभिन्न घर ताल, पोखरी, खोला, नदी, बोट विरुवाहरू पहिचान गर्न र छुट्याउन लगाउने	रहेका ताल, पोखरी, खोला, नदी, बोट विरुवाहरूको नाम भन्न लगाउने	७
भौतिक पूर्वाधार	परिचय	आफ्नो घर वरपरका मुख्य सडक र बाटोहरूको नाम बताउन	वरपरका सडक र बाटोहरू	भिडियो, तस्विर आदिको माध्यमबाट सडक र बाटोको परिचय बताई दिने विद्यार्थीहरूको घर वरपरका सडक र बाटोको नाम भन्न लगाउने	विद्यार्थीहरूको घर वरपरका सडक र बाटोको नाम सोध्ने, बाटोले जोड्ने स्थान सोध्ने	७
जातजाति, कला र संस्कृति	जातजाति	आफ्नो गाउँ टोलमा वस्ने जातजातिका बारेमा परिचित हुन	जातजातिहरू	कक्षाका सबै बालबालिकाहरूलाई आफ्नो नाम र थर भन्न लगाउने आफ्नो कक्षाकोठा भित्रका विद्यार्थीहरूको थर भन्न लगाउने, कक्षाका सबै बालबालिकाहरूलाई आफ्नो टोलमा बसोबास गर्ने मानिसहरूको थर बताउन लगाउने	विद्यार्थीहरूको टोलमा वस्ने मानिसहरूको थर सोध्ने	७
	भेषभूषा/पहिरन (पोसाक तथा गरगहना)	आफ्नो टोल वासीको भेषभूषा बारे परिचित हुन	पोसाक तथा गरगहनाहरू	चित्रको माध्यमबाट स्थानीय पोसाक र गरगहनाहरू प्रदर्शन गर्ने, विद्यार्थीहरूलाई पालैपालो गाउँटोलमा बसोबास गर्ने मानिसहरूले लगाउने पोसाक र गरगहना भन्न लगाउने	चित्र देखाएर प्रश्न सोध्ने गाउँटोलमा बसोबास गर्ने मानिसहरूले लगाउने पोशाक र गरगहनाहरू सोध्ने	६

क्षेत्र	विषयवस्तु	सिकाइ सक्षमता	विषयवस्तुको विस्तृतिकरण	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	सम्भावित मूल्याङ्कन प्रक्रिया	पाठ्यघण्टा
	भाषा र धर्म	आफ्नो टोल वासीको भाषा र धर्म बारे परिचित हुन	भाषा र धर्म	विद्यार्थीहरूलाई उनीहरूले बोल्ने भाषा र मात्रे धर्मको नाम भन्न लगाउने विद्यार्थीहरूलाई उनीहरूको टोलमा बसोबास गर्ने मानिसहरूले बोल्ने भाषा र मात्रे धर्मको नाम भन्न लगाउने	विद्यार्थीहरूलाई आफ्नो घर र टोलका मानिसहरूले बोल्ने भाषा र मनाउने धर्म सोध्ने	७
	मेला, पर्व र उत्सव	आफ्नो गाउँटोलमा लाग्ने मेला, नाँच, उत्सवको नाम बताउन	स्थानीय मेला, पर्व र उत्सव	विद्यार्थीहरूलाई उनीहरूलाई आफू सहभागी भएको वा नाम सुनेको वा देखेको गाउँटोलमा लगाउने मेला उत्सवहरूको नाम भन्न लगाउने, शिक्षकले टिपोट गरेर कक्षामा प्रस्तुत गरी बताई दिने	विद्यार्थीहरूलाई उनीहरूको गाउँटोलमा लगाउने मेला, पर्व र उत्सवहरूको नाम सोध्ने	७
	लोक बाजा	स्थानीय लोकबाजा बारे परिचित हुन	स्थानीय लोक बाजाहरु; मादल, बाँसुरी, दमाह, ट्याम्को, सहनाई, सारङ्गी आदि	विद्यालयमा उपलब्ध बाजाहरु प्रदर्शन गर्ने वा चित्र तथा पोष्टरको प्रदर्शन गरेर बाजाहरु चिनाई दिने, भिडियो प्रदर्शन गराउने बाजाहरु बजाएर धुन/ आवाज सुनाउने	बाजाहरु वा चित्र देखाई नाम भन्न लगाउने चित्र र नाम जोडा मिलाउन दिने	६
	लोक नृत्य	स्थानीय लोक नृत्य बारे परिचित हुन	स्थानीय लोक नृत्य; लहरे पैँचेरी नाँच, मारुनी नाँच, गर्गा नाँच, रतेउली	विद्यार्थीहरूले देखेका नाँचहरूको नाम भन्न लगाउने चित्र वा भिडियो प्रदर्शन गरी स्थानीय नाँचहरु चिनाई दिने	स्थानीय लोक नृत्यहरूको नाम सोध्ने भिडियो वा चित्रहरु देखाइएका नाँचहरूको नाम सोध्ने	७
	लोक गीत	स्थानीय लोक गीत बारे परिचित हुन	स्थानीय लोक गीत; ठाडीभाका, देउडा, रतेउली आदि	विद्यार्थीहरूलाई उनीहरूले जानेको वा सुनेको गीत गाउन लगाउने, शिक्षकले स्थानीय भाकाका गीतहरु गाएर सुनाउने, भिडियो प्रदर्शन गर्ने वा रेकर्ड सुनाई स्थानीय लोक	भिडियो देखाईएका वा रेकर्ड सुनाईएका स्थानीय लोक गीतहरूको नाम सोध्ने	७

क्षेत्र	विषयवस्तु	सिकाइ सक्षमता	विषयबस्तुको विस्तृतिकरण	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	सम्भावित मूल्याङ्कन प्रक्रिया	पाठ्यघण्टा
				गीतहरू चिनाई दिने		
स्थानीय वातावरण र जैविक विविधता	जैविक विविधता	घरपालुवा जनावर र बन्धजन्तुको नाम बताउन	घरपालुवा जनावर र बन्धजन्तु	स्थानीय क्षेत्रमा पालिने विभिन्न घरपालुवा जनावरहरूको चित्र/फोटो देखाई नाम बताई दिने, स्थानीय क्षेत्रमा पाइने विभिन्न बन्धजन्तुहरूको चित्र/फोटो देखाई नाम बताई दिने, घरपालुवा र बन्धजन्तुका बारेमा जानकारी गराइदिने ।	चित्र वा फोटो देखाई जनावरहरू चित्र लगाउने, घरपालुवा तथा बन्धजन्तुको नाम भन्न लगाउने	७
	जलस्रोत	पानीका स्रोतहरूको नाम बताउन	स्थानीय क्षेत्रमा भएका पानीका स्रोतहरूको नाम	स्थानीय क्षेत्रमा भएका विभिन्न पानीका स्रोतहरू धारा, कुवा, खोला, खोल्सा आदिको चित्र वा फोटो देखाई नाम बताई दिने/ चिनाई दिने, विद्यार्थीलाई नजिकैको पानीको कुनै स्रोतको भ्रमण गराई त्यसको बारेमा जानकारी गराईदिने	चित्र देखाई पानीका स्रोतहरूको नाम चित्र र भन्न लगाउने, पानीका स्रोतहरूको चित्र बनाउन लगाउने	७
पेसा र व्यवसाय	कृषि	कृषि बालीनालीको नाम बताउन	स्थानीय बालीनाली; तरकारी बाली खाद्यबाली फलफूल	स्थानीय स्तरमा उत्पादन हुने कृषिजन्य बस्तुहरू पदर्शन गर्ने वा फोटो तस्वीरहरू देखाउने, जस्तै: विभिन्न प्रकारका तरकारीहरू, अन्नवालीहरू, फलफूलहरू आफ्नो घर टोलमा उब्जाइने तरकारी फलफूल तथा खाद्यबालीको नाम भन्न लगाउने, विद्यालय परिसर वा नजिकको बारीमा अवलोकन भ्रमण गराई विभिन्न बालीहरूको नाम बताईदिने	आफ्नो बारी वा नजिकको बारीमा उत्पादन हुने बालीहरूको नाम सोध्ने, स्थानीय स्तरमा उत्पादन हुने तरकारी फलफूल तथा खाद्यबालीको नाम सोध्ने	७
	पशुपन्छी पालन	घरपालुवा पशुपन्छीको	घर पालुवा पशुपन्छीको	विद्यार्थीहरूलाई पालैपालो आफ्नो घर टोलमा	विभिन्न पशुपन्छीहरूको चित्र देखाई	

क्षेत्र	विषयवस्तु	सिकाइ सक्षमता	विषयबस्तुको विस्तृतिकरण	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	सम्भावित मूल्याङ्कन प्रक्रिया	पाठ्यघण्टा
		पहिचान गर्न	परिचय	पालिएका पशुपन्छीहरूको नाम बताउन लगाउने, विभिन्न शैक्षिक (चित्र वा भिडियो) सामाग्री पददर्शन गर्दै घरपालुवा पशुपन्छीहरू पहिचान गराउने	पहिचान गर्न लगाउने, नाम सोध्ने	६
	पेसा	घर परिवारका सदस्यहरूले गर्ने कामको नाम भन्न	मेरो घरको काम	विद्यार्थीहरूलाई उनीहरूका घर परिवारका सदस्यहरूले(आमा, बाबा, हजुर आमा, हजुर बुबा, दाई, दिदि आदि) गर्ने कामको भन्न लगाउने, विभिन्न काम/व्यवसाय झल्किने चित्र, भिडियो आदि प्रदर्शन गरेर जानकारी गराउने	परिवारका सदस्यहरूले गर्ने कामको नाम भन्न लगाउने, विभिन्न काम, व्यवसायको चित्र,भिडियो देखाई नाम भन्न लगाउने,	७
	पर्यटन	आफ्नो गाउँटोलमा भएका पर्यटकीय स्थलहरूको नाम बताउन	आफ्नो गाउँटोलमा भएका पर्यटकीय स्थलहरूको मन्दिर, ताल, पार्क, लेक	विभिन्न श्रव्यदृष्य सामाग्रीहरूको प्रयोग गरी पर्यटकीय स्थलहरू पहिचान गर्न लगाउने आफ्नो गाउँटोलमा भएका पर्यटकीय स्थलहरूको नाम भन्न लगाउने	आफ्नो गाउँटोलमा भएका पर्यटकीय स्थलहरूको नाम भन्न लगाई पृष्ठपोषण दिने	७
	लैङ्गिक विभेद	महिला र पुरुष बारे परिचित हुन	महिला र पुरुष	चित्र,पोष्टर, Video आदि प्रदर्शन गरेर महिला र पुरुष चिनाउने, चित्र,पोष्टर, Video आदि देखाएर महिला र पुरुष चित्र लगाउने	चित्र,पोष्टर, Video आदि देखाएर महिला र पुरुष चित्र लगाउने,	७
सामाजिक समस्याहरू	बाल विवाह	बालबालिका बारे परिचित हुन	बालक र बालिका	चित्र प्रदर्शन गर्ने र चित्रबाट बालबालिका युवा तथा बृद्ध मानिसहरू चिनाइ दिने, चित्र प्रदर्शन गरेर बालक र बालिका पहिचान गर्न लगाउने, विद्यालय परिसरमा विभिन्न उमेर समूहका	कक्षाकोठाका विद्यार्थीहरू मध्ये बालक र बालिका छुट्याउन लगाउने, चित्र देखाएर बालक बालिका युवा युवती वृद्ध मानिस छुट्याउन	६

क्षेत्र	विषयवस्तु	सिकाइ सक्षमता	विषयबस्तुको विस्तृतिकरण	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	सम्भावित मूल्याङ्कन प्रक्रिया	पाठ्यघण्टा
				मानिसहरुसंग भेट गराएर बालक बालिका युवा र वृद्ध मानिसहरु चिनाई दिने,	लगाउने	
	धुम्रपान तथा मद्यपान	धुम्रपान तथा मद्यपान बारे परिचित हुन	चुरोट,खैनी, कक्कड, जाडरक्सी आदि	चित्र वा भिडियो प्रदर्शन गरेर धुम्रपान तथा मद्यपानका बस्तुहरु चिनाई दिने	चित्रहरु देखाएर धुम्रपान र मद्यपानका बस्तुहरु चित्र लगाउने प्रश्न सोध्ने	६
प्रकोप तथा विपद् व्यवस्थापन	प्रकोप तथा विपद्	विभिन्न प्रकोप/ विपद् बारे परिचित हुन	आगलागी बाढी, पहिरो, भुकम्प, सडक दुर्घटना आदि	भिडियो, विभिन्न पत्रपत्रिका तथा पोष्टरहरुमा प्रकाशित भएका आगलागी, बाढी, पहिरो, भुकम्प, सडक दुर्घटना सम्बन्धि चित्रहरु प्रदर्शन गर्ने र चिनाउने, विद्यार्थीहरुलाई घर वा विद्यालय नजिकै गएको पहिरो तथा बाढी देखाउने, प्रकोप विपद् सम्बन्धि विभिन्न भिडियोहरु देखाउने	चित्र/फोटोहरु देखाइ विपद्को नाम भन्न लगाउने, विपद् र सम्बन्धित चित्र/ फोटोहरु जोडा मिलाउन लगाउने	७
स्वास्थ्य तथा खेलकुद	स्वास्थ्य र सरसफाई	शरीरका अङ्गहरुको सरसफाई गर्न	सरसफाई; हात, खुट्टा, अनुहार	शिक्षकले आफ्ना शरीरका अङ्गहरु सफा गर्दै विद्यार्थीहरुलाई पनि सफा गर्न लगाउने, हात खुट्टा अनुहार आदि सफा गर्ने तरिका सिकाउने	शरीरका अङ्गहरुको सरसफाई गर्न लगाई अवलोकन गर्ने र पृष्ठपोषण दिने	६
	स्थानीय खेल	गाउँघरमा खेलिने स्थानीय बाल खेलहरुको नाम बताउन	स्थानीय बाल खेलहरु	विद्यार्थीहरुलाई पालैपालो गाउँघरमा खेलिने बाल खेलहरुको नाम भन्न लगाउने, शिक्षकले टिपोट गरेर प्रस्तुत गर्ने, स्थानीय बाल खेल खेलाउने	गाउँघरमा खेलिने बाल खेलहरुको नाम भन्न लगाउने खेल खेलाउने	७
	स्थानीय परिकार	स्थानीय खानेकुराको नाम बताउन	स्थानीय खानेकुराको नाम	विद्यार्थीले विहान, दिउँसो र बेलुका खाने खानाहरुको नाम पालैपालो भन्न लगाउने,	खानेकुराको नाम सोध्ने, पश्नहरु सोध्ने	६

क्षेत्र	विषयवस्तु	सिकाइ सक्षमता	विषयबस्तुको विस्तृतिकरण	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	सम्भावित मूल्याङ्कन प्रक्रिया	पाठ्यघण्टा
				सानासंग सम्बन्धित चित्र, भिडियो, चार्ट आदि देखाउने र नाम बताई दिने		

कक्षा २

क्षेत्र	विषयवस्तु	सिकाइ सक्षमता	विषयबस्तुको विस्तृतिकरण	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	सम्भावित मूल्याङ्कन प्रक्रिया	पाठ्यघण्टा
हाम्रो भगवतीमाई	परिचय	भगवतीमाई गाउँपालिकाको वडा संख्या नाम र आफ्नो वडा नम्बर बताउन	मेरो वडा र गाउँपालिका	शिक्षकले आफ्नो ठेगाना बताउने र विद्यार्थीहरूलाई पनि उनीहरूको ठेगान भन्न लगाउने, विद्यार्थीहरूलाई उनीहरू आफ्नो वडा र गाउँपालिकाको वडा सङ्ख्या, नाम भन्न अभिप्रेरित गर्ने	विद्यार्थीहरूलाई आफू बस्ने वडा नम्बर र गाउँपालिकाको नाम सोध्ने, भगवतीमाई गाउँपालिकाको जम्मा वडा भन्न लगाउने	५
	हाम्रो स्थानीय सरकार	वडा समितिको सदस्य संख्या र नाम बताउन	वडा समितिको सदस्य	वडा समितिका सदस्यहरूको नामनामेसी सहितको विवरण प्रदर्शन गर्ने, सदस्य संख्या पत्ता लगाउने	वडा समितिको सदस्य संख्या सोध्ने सदस्यहरूको नाम सोध्ने प्रश्न सोध्ने	५
प्राकृतिक सम्पदा	परिचय	गाउँ टोलमा रहेका प्राकृतिक सम्पदाको सूची बनाउन	मेरो गाउँटोलमा पाईने विरुवा, ताल, पोखरी, खोलानाला आदि	गाउँ टोलमा रहेका प्राकृतिक सम्पदाको नाम बताउन लगाउने, शिक्षकले टिपोट गर्ने र प्रस्तुत गर्ने, चित्र पोष्टर प्रदर्शन गरेर चिनाउने	गाउँ टोलमा रहेका प्राकृतिक सम्पदाको नाम सोध्ने	८
भौतिक पूर्वाधार	परिचय	आफ्नो वडा भित्रका मुख्य र शाखा सडकहरूको नाम	मुख्य सडक वडा कार्यालय जोड्न सडकहरू	विद्यार्थीको घर वरपरका सडकहरूको नाम भन्न लगाउने गाउँपालिका भित्रका सडकहरूको नक्सा प्रस्तुत	भगवतीमाई गाउँपालिका कार्यालयदेखि वडा कार्यालयसम्म जोड्ने सडकको नाम सोध्ने	१०

क्षेत्र	विषयवस्तु	सिकाइ सक्षमता	विषयवस्तुको विस्तृतिकरण	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	सम्भावित मूल्याङ्कन प्रक्रिया	पाठ्यघण्टा
		बताउन		गरी सडक चिनाइ दिने, भगवतीमाई गाउँपालिका कार्यालयदेखि वडा कार्यालयसम्म जोड्ने सडकको सूची प्रस्तुत गरी नाम बताइ दिने	प्रश्न सोध्ने	
	जातजाति	आफ्नो वडाका जातजाति बारे परिचित हुन	जातजातिहरु	कक्षाका सबै बालबालिकाहरुलाई आफ्नो नाम र थर भन्न लगाउने, साथीहरुको नाम र थर भन्न लगाउने, कक्षाका सबै बालबालिकाहरुलाई आफ्नो वडामा बसोबास गर्ने मानिसहरुको थर बताउन लगाउने, शिक्षकले टिपोट गरी प्रस्तुत गर्ने	आफ्नो र साथीहरुको नाम र थर भन्न लगाउने वडामा बसोबास गर्ने मानिसहरुको थर सोध्ने	७
जातजाति, कला र संस्कृति	भेषभूषा/पहिरन (पोसाक तथा गरगहना)	आफ्नो वडा वासीको भेषभूषा बारे परिचित हुन	स्थानीय पोसाक र गरगहना	चित्रको माध्यमबाट गाउँपालिका बासीले लगाउने पोसाक र गरगहनाहरु प्रदर्शन गर्ने, भिडियो प्रदर्शन गर्ने विद्यार्थीहरुलाई पालैपालो आफ्नो वडामा बसोबास गर्ने मानिसहरुले लगाउने पोसाक र गरगहना भन्न लगाउने शिक्षकले सहजिकरण गरिदिने	गाउँटोलमा बसोबास गर्ने मानिसहरुले लगाउने, पोसाक र गरगहनाहरु सोध्ने प्रश्न सोध्ने	६
	भाषा र धर्म	आफ्नो वडा वासीको भाषा र धर्म पहिचान गर्न	स्थानीय भाषा र धर्म	विद्यार्थीहरुलाई उनीहरुले बोल्ने भाषा र मात्रै धर्मको नाम भन्न लगाउने, विद्यार्थीहरुलाई उनीहरुको वडामा बसोबास गर्ने मानिसहरुले बोल्ने भाषा र मात्रै धर्मको नाम भन्न लगाउने आवश्यकता अनुसार सहजिकरण गर्ने	विद्यार्थीहरुलाई आफ्नो टोल तथा वडा मानिसहरुले बोल्ने भाषा र मनाउने धर्म सोध्ने	७

क्षेत्र	विषयवस्तु	सिकाइ सक्षमता	विषयवस्तुको विस्तृतिकरण	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	सम्भावित मूल्याङ्कन प्रक्रिया	पाठ्यघण्टा
	मेला, पर्व र उत्सव	भगवतीमाई गाउँपालिका भित्र लाग्ने मेला, नाँच, उत्सवको नाम बताउन	स्थानीय मेला र उत्सवहरु	शिक्षकले स्थानीय मेला र पर्वहरुको भिडियो प्रदर्शन गर्ने, विद्यार्थीहरुलाई उनीहरुलाई आफु सहभागी भएको वा नाम सुनेको वा देखेको गाउँटोलमा लगाउने मेला उत्सवहरुको नाम भन्न लगाउने, शिक्षकले टिपोट गर्ने अरु पनि भए थप गरी गाउँपालिका भित्र लाग्ने/सञ्चालन हुने मेला उत्सवको सूची प्रस्तुत गरी बताई दिने	स्थानीय मेला र पर्वहरुको नाम सोध्ने	६
	लोक बाजा	स्थानीय लोक बाजाहरुको नाम बताउन	स्थानीय लोक बाजाहरु; मादल, बाँसुरी, दमाह, ट्याम्को, सहनाई, सारङ्गी आदि	विद्यार्थीलाई उनीहरुले देखेका वा बजाएका बाजाहरुको नाम भन्न लगाउने, विद्यालयमा उपलब्ध बाजाहरु प्रदर्शन गर्ने वा चित्र तथा पोष्टरको प्रदर्शन गरेर बाजाहरुको नाम बताई दिने, बाजाहरु बजाएर धुन/आवाज सुनाउने	बाजाहरु वा चित्र देखाई बाजाहरुको नाम सोध्ने, स्थानीय लोक बाजाहरुको नाम सोध्ने	६
	लोक नृत्य	स्थानीय लोक नृत्यहरुको नाम बताउन	स्थानीय लोक नृत्य; लहरे पैँचेरी नाँच, गर्सा नाँच	विद्यार्थीहरुले देखेका नाँचहरुको नाम भन्न लगाउने, चित्र वा भिडियो प्रदर्शन गरी स्थानीय नाँचहरुको नाम बताई दिने	स्थानीय लोक नृत्यहरुको नाम सोध्ने, भिडियोमा देखाइएका नाँचहरुको नाम सोध्ने	६
	लोक गीत	स्थानीय लोक गीतहरुको नाम बताउन	स्थानीय लोक गीत; ठाडीभाका, देउडा, रतेउली आदि	विद्यार्थीहरुलाई उनीहरुले जानेको वा सुनेको गीत गाउन लगाउने, भिडियो प्रदर्शन गर्ने वा रेकर्ड सुनाई स्थानीय लोक गीतहरुको नाम बताई दिने	भिडियो देखाईएका वा रेकर्ड सुनाईएका स्थानीय लोक गीतहरुको नाम सोध्ने	६

क्षेत्र	विषयवस्तु	सिकाइ सक्षमता	विषयवस्तुको विस्तृतिकरण	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	सम्भावित मूल्याङ्कन प्रक्रिया	पाठ्यघण्टा
स्थानीय वातावरण र जैविक विविधता	जैविक विविधता	स्थानीय क्षेत्रमा पाईने घरपालुवा तथा बन्यजन्तुहरु छुट्याउन	स्थानीय क्षेत्रमा पाईने घरपालुवा तथा बन्यजन्तुहरु	विद्यालय वरवर पाईने घरपालुवा जनावर तथा चराचुरुङ्गीहरु देखाई चिनाउने, नजिकको बनमा पाईने बन्यजन्तु तथा चराचुरुङ्गीहरु देखाई चिनाउने, श्रव्यदृष्य सामाग्रीहरुको प्रयोग गरी घरपालुवा र बन्यजन्तुहरु चिनाउने, घरपालुवा र बन्यजन्तु बीच फरक बताई दिने	चित्र वा फोटो देखाई घरपालुवा र बन्यजन्तुहरु चित्र लगाउने, स्थानीय क्षेत्रमा पाईने घरपालुवा र बन्यजन्तुको नाम सोध्ने	८
	जलस्रोत	स्थानीय क्षेत्रमा उपलब्ध पानीका स्रोतहरुको सूची बनाउन	पानीका स्रोतहरु	विद्यालय क्षेत्र वरपर रहेका पानीका स्रोतहरुको भ्रमण गराई तिनीहरुको सूची बनाई प्रस्तुत गर्न लगाउने, पानीका अन्य स्रोतहरुको चित्र वा फोटो प्रस्तुत गर्ने जस्तो: हिमाल, ताल, नदी, खोला आदि	स्थानीय क्षेत्रमा उपलब्ध पानीका स्रोतहरुको सूची बनाउन लगाउने, प्रश्न सोध्ने	७
	कृषि	कृषि उत्पादनको पहिचान गर्न, स्थानीय बालीनालीको सूची बनाउन	स्थानीय बालीनालीहरु; तरकारी, खाद्यबाली फलफुल	आफ्नो घर टोलमा उब्जाइने तरकारी फलफुल तथा खाद्यबालीको नाम भन्न लगाउने, विद्यालय परिसर वा नजिकको बारी वा नजिकको तरकारी बजार वा कृषि उत्पादन केन्द्रको अवलोकन भ्रमण गरी त्यहाँ उत्पादित वस्तुहरुको सूची बनाई प्रस्तुत गर्ने	आफ्नो बारी वा नजिकको बारीमा उत्पादन हुने बालीहरुको सूची बनाउन लगाउने, फलफुलका नामहरुको सूची बनाउन लगाउने, तरकारीका नामहरुको सूची बनाउन लगाउने, खाद्यबालीको सूची तयार गर्न	९

क्षेत्र	विषयवस्तु	सिकाइ सक्षमता	विषयवस्तुको विस्तृतिकरण	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	सम्भावित मूल्याङ्कन प्रक्रिया	पाठ्यघण्टा
पेसा र व्यवसाय					लगाउने, प्रश्नोत्तर	
	पशुपन्छी पालन	घरपालुवा पशुपन्छीको वर्गीकरण गर्न	पशुपन्छीको वर्गीकरण	विभिन्न शैक्षिक सामाग्रीहरू (चित्र, पोष्टर, नमूना) प्रदर्शन गर्दै घरपालुवा पशुपन्छीको नाम बताउन लगाउने, विद्यार्थीबाट आएका र थप नामलाई समेटी उपयोगका आधारमा वर्गीकरण गरिदिने	विभिन्न पशुपन्छीका चित्र तथा नामावलीहरू देखाई वर्गीकरण गर्न लगाउने	७
	पेसा	आफ्नो छिमेकमा गरिने काम नाम बताउन		विद्यार्थीहरूलाई उनीहरूको घरका सदस्यहरूले गर्ने कामको नाम भन्न लगाउने, छिमेका व्यक्तिहरूले गर्दै आएका कामहरू भन्न लगाउने, स्थानीय मानिसहरूले गरिरहेका व्यवसायहरूको चित्र/फोटो/ भिडियो प्रदर्शन गरी त्यसबारे जानकारी गराउने	घरका सदस्यहरूले गर्ने कामको सूची बनाउन लगाउने, छिमेकीले गर्ने कामको नाम भन्न लगाउने, चित्र/फोटो देखाइ काम/व्यवसाय चित्र लगाउने,	६
	पर्यटन	आफ्नो वडाका पर्यटकीय स्थलहरूको नाम बताउन	आफ्नो गाउँटोल तथा वडामा भएका पर्यटकीय स्थलहरूको मन्दिर, ताल, पार्क, लेक	विभिन्न श्रव्यदृश्य सामाग्रीहरूको प्रयोग गरी पर्यटकीय स्थलहरू पहिचान गर्न लगाउने, आफ्नो गाउँटोल तथा वडामा भएका पर्यटकीय स्थलहरूको नाम भन्न लगाउने	आफ्नो गाउँटोल तथा वडामा भएका पर्यटकीय स्थलहरूको नाम भन्न लगाउने, सूची तयार गर्न लगाउने	६
	लैङ्गिक विभेद	पुरुष र महिलाले गर्दै आएका कामहरू छुट्याउन	पुरुष र महिलाले गर्ने काम	चित्र, पोष्टर, Video प्रदर्शन गरेर पुरुष र महिलाले गर्ने कामहरू बारे बताइ दिने, विद्यार्थीलाई उनीहरूको घर छिमेकमा महिला र	चित्र, पोष्टर, Video प्रदर्शन गरेर पुरुष र महिलाले गर्ने कामहरू बारे बताइ दिने,	६

क्षेत्र	विषयवस्तु	सिकाइ सक्षमता	विषयवस्तुको विस्तृतिकरण	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	सम्भावित मूल्याङ्कन प्रक्रिया	पाठ्यघण्टा
सामाजिक समस्याहरु				पुरुषहरुले गर्ने गरेका काम भन्न लगाउने	महिला र पुरुषहरुले गर्ने कामको सूची बनाउन लगाउने	
	बाल विवाह	बालक र बालिका बीच फरक छुट्याउन	बालक र बालिका बीच फरक	चित्र प्रदर्शन गरेर बालक र बालिका चिनाई दिने, चित्र,भिडियो प्रदर्शन वा प्रत्यक्ष रुपमा बालक र बालिका भेट गराएर उनीहरु बीचमा भएको फरक छुट्याउन लगाउने	चित्र प्रदर्शन गरेर बालक र बालिका छुट्याउन लगाउने	६
	धुम्रपान तथा मद्यपान	धुम्रपान तथा मद्यपानका बस्तुहरुको सूची बनाउन	धुम्रपान; तमाखु (कक्कड) खैनी, चुरोट मद्यपान; जाँडरक्सी	श्रव्यदृष्य सामाग्रीहरु मार्फत धुम्रपान र मद्यपानका बस्तुहरु बारे जानकारी गराई दिने, ती बस्तुहरुमा छापिएका वा लेखिएका सावधानीका चित्र वा वाक्यहरुको अर्थ पनि बताई दिने	धुम्रपान भित्र पर्ने बस्तुहरुको नाम भन्न लगाउने, मद्यपान भित्र पर्ने बस्तुहरुको नाम भन्न लगाउने	८
प्रकोप तथा विपद् व्यवस्थापन	प्रकोप तथा विपद्	स्थानीय क्षेत्रमा भएका र हुन सक्ने प्रकोप/विपद् पहिचान गर्न	स्थानीय सडक, पहिरो जाने स्थानहरु, डाँडापाखा खोला आदि बारे जानकारी	स्थानीय खोला तथा सडकको भ्रमण गराइ त्यहाँ देखिएका प्रकोपहरुको सूचि बनाउन लगाई कक्षामा प्रस्तुत गर्न लगाउने, विभिन्न प्रकारका प्रकोपजन्य तस्विरहरु देखाइ त्यसको कारण र असरबारे बताई दिने	आफ्नो घर टोल वरपर भएका प्रकोपहरुको सूचि बनाउन लगाउने, तस्विर देखाई प्रकोपहरुको पहिचान गर्न लगाउने, पहिरो जान सक्ने आगलागी हुन सक्ने आदिको कारणहरु सोध्ने	७
स्वास्थ्य तथा खेलकुद	स्वास्थ्य र सरसफाई	व्यक्तिगत सरसफाई गर्न	सरसफाई; हात, खुट्टा, अनुहार दाँत कपाल, कपडा आदि	शरीरका बाहिरी अङ्गहरु सरसफाई गर्ने तरिका बताई दिने शरीरका अङ्गहरुको सरसफाई गर्न लगाउने, हात, खुट्टा, अनुहार दाँत कपाल, कपडा आदि सफा गर्ने तरिका सिकाउने,	विद्यार्थीहरुलाई शरीरका अङ्गहरुको सरसफाई गर्न लगाउने र शिक्षकले अवलोकन गर्ने व्यक्तिगत सरसफाई अवलोकन गर्ने	६

क्षेत्र	विषयवस्तु	सिकाइ सक्षमता	विषयवस्तुको विस्तृतिकरण	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	सम्भावित मूल्याङ्कन प्रक्रिया	पाठ्यघण्टा
				विद्यालय दिवाखाजा खानु र खाई सकेपछि साबुन पानीले हात धुन लगाउने		
	स्थानीय खेल	गाउँघरमा खेल्ने स्थानीय बाल खेलहरू अभ्यास गर्न	स्थानीय बाल खेलहरू; रुमाल लुकाई, तातो आलु तथा अन्य	बालबालिकाहरूले खेल्ने गरेका खेलहरूको नाम भन्न लगाउने, समुह विभाजन गरेर खेल खेल्न अभ्यास गराउने	खेल खेल्न लगाउने, अवलोकन गर्ने, सहजिकरण गर्ने	६
	स्थानीय परिकार	खानाका स्थानीय स्रोतहरू पहिचान गर्न	स्थानीय अन्न: धान, मकै, गहुँ, कोदो, जौ आदि स्थानीय फलफुलहरू: सुन्तला, केरा अम्बा, नास्पाती, आरु, आलुबखडा, काफल आदि स्थानीय तरकारी: आलु, फर्सी, मुला, रायो, पालुङ्गो, लौका, डौँडे, इस्कुस आदि स्थानीय गेडागुडी: मास, भट्मास, बोडी केराउ, सिमी आदि	स्थानीय खानाका स्रोतहरूको चित्र, पोष्टर भिडियो वा वास्तविक वस्तु प्रदर्शन गर्ने, स्थानीय स्तरमा उत्पादित खानाहरूको सूची बनाउन लगाउने कुन खाना कहाँबाट प्राप्त हुन्छ छलफल गराउने	स्थानीय स्तरमा उत्पादित खानाहरूको सूची बनाउन लगाउने, तरकारीको नाम भन्नुहोस आदि प्रश्नहरू सोध्ने	६

कक्षा ३

क्षेत्र	विषयवस्तु	सिकाइ सक्षमता	विषयबस्तुको विस्तृतिकरण	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	सम्भावित मूल्याङ्कन प्रक्रिया	पाठ्यघण्टा
हाम्रो भगवतीमाई	परिचय	आफ्नो वडाको भौगोलिक स्वरूप र सिमाना बताउन	आफ्नो वडाको भौगोलिक स्वरूप र सिमाना, गाउँपालिकाको वडागत सिमाना	दैलेख जिल्लाका नक्सामा भगवतीमाई गाउँपालिकाको नक्सा देखाई आफ्नो भौगोलिक अवस्था पहिचान गर्न लगाउने, भगवतीमाई गाउँपालिकाको नक्सा देखाई आफ्नो वडा पत्ता लगाउन लगाई वडाको सिमाना पहिचान गर्न लगाउने	भगवतीमाई गाउँपालिकाको नक्सामा आफ्नो वडाको सीमाना पहिचान लगाउने, अवलोकन गर्ने	८
	हाम्रो स्थानीय सरकार	वडा समितिको संरचना बताउन,	वडा समितिको गठन र संरचना	वडा समितिको साङ्गठनिक संरचना प्रदर्शन गर्ने, सदस्यको संख्या र हालका पदाधिकारीहरूको नाम बताइदिने ।	वडा समितिको संरचना सम्बन्धि प्रश्नोत्तर गर्ने	६
प्राकृतिक सम्पदा	परिचय	गाउँ टोलमा रहेका प्राकृतिक सम्पदाको फाईदाहरू बताउन	स्थानीय विरुवा, ताल, पोखरी, खोला आदि	चित्र वा श्रव्यदृष्य सामाग्रीको माध्यमबाट आफ्नो गाउँटोलमा रहेका प्राकृतिक स्रोतको परिचय गराउने, नजिकैको प्राकृतिक स्रोतहरूको भ्रमण गराई आवश्यक विवरण संकलन गर्न लगाई फाईदाहरू बताई दिने	विद्यार्थीहरूको गाउँ टोलमा रहेका प्राकृतिक स्रोतहरूको परिचय र फाईदाहरू भन्न लगाउने	६
भौतिक पूर्वाधार	परिचय	आफ्नो वडा भित्रका सडकको सामान्य वर्णन गर्न	वडा भित्रका सडक	वडा भित्रको सडकको बारेमा विद्यार्थीहरूलाई भन्न लगाउने, वडा कार्यालयसम्म जोड्ने सडकको नाम, दुरी आदिको विवरण प्रस्तुत गर्ने र विद्यार्थीलाई स्मरण गर्न लगाउने	वडा कार्यालय सम्म जोड्ने सडक बारे वर्णन गर्न लगाउने	८

क्षेत्र	विषयवस्तु	सिकाइ सक्षमता	विषयवस्तुको विस्तृतिकरण	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	सम्भावित मूल्याङ्कन प्रक्रिया	पाठ्यघण्टा
	जातजाति	आफ्नो तथा छिमेकी वडाका जातजाति बारे परिचित हुन	जातजातिहरु	विद्यार्थीहरुलाई आफ्नो र साथीहरुको नाम थर भन्न लगाउने, विद्यार्थीहरुलाई आफ्नो वडामा बसोबास गर्ने मानिसहरुको थर बताउन लगाउने, विद्यार्थीहरुलाई आफ्नो वडामा बसोबास गर्ने मानिसहरुको थर बताउन लगाउने, शिक्षकले सबै वडाभित्र बसोबास गर्ने मानिसहरुको थरहरुको सूची प्रस्तुत गरी बताइ दिने विद्यार्थीहरुलाई स्मरण गर्न लगाउने	विद्यार्थीको आफ्नो वडा र छिमेकी वडामा बसोबास गर्ने थरहरु सोध्ने, प्रश्न सोध्ने	७
जातजाति, कला र संस्कृति	भेषभूषा/पहिरन (पोसाक तथा गरगहना)	स्थानीय भेषभूषा बारे परिचित हुन	स्थानीय पोसाक र गरगहना	चित्रको माध्यमबाट गाउँपालिका वासीले लगाउने पोसाक र गरगहनाहरु प्रदर्शन गर्ने, विद्यार्थीहरुलाई पालैपालो आफ्नो गाउँटोलमा बसोबास गर्ने मानिसहरुले लगाउने पोसाक र गरगहना भन्न लगाउने गाउँपालिका भित्रका मानिसहरुले लगाउने स्थानीय पोसाक र गरगहनाहरुको सूचि प्रस्तुत गरी जानकारी गराउने	स्थानीय पोसाकको नाम सोध्ने गरगहनाको नाम सोध्ने, प्रश्न सोध्ने	६
	भाषा र धर्म	भगवतीमाई गाउँपालिका वासीको भाषा र धर्म बारे परिचित हुन	स्थानीय भाषा र धर्म	विद्यार्थीहरुलाई उनीहरुले बोल्ने भाषा र मात्रे धर्मको नाम भन्न लगाउने, गाउँपालिका क्षेत्रमा बसोबास गर्ने विभिन्न समुदायका मानिसहरुले बोल्ने भाषा र मात्रे	विद्यार्थीहरुलाई क्षेत्रभित्र बसोबास गर्ने मानिसहरुले बोल्ने भाषा र मनाउने धर्म सोध्ने, प्रश्न सोध्ने	७

क्षेत्र	विषयवस्तु	सिकाइ सक्षमता	विषयबस्तुको विस्तृतिकरण	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	सम्भावित मूल्याङ्कन प्रक्रिया	पाठ्यघण्टा
				धर्मको सूचि प्रस्तुत गरी बताई दिने		
	मेला, पर्व र उत्सव	भगवतीमाई गाउँपालिका भित्र लाग्ने मेला, उत्सव लाग्ने स्थान र समय बताउन	स्थानीय मेला, उत्सव लाग्ने स्थान र समय	विद्यार्थीहरूलाई स्थानीय मेला र उत्सवहरूको नाम भन्न लगाउने ती स्थानीय मेला र उत्सवहरू लाग्ने ठाउँ र समय (महिना, गते, बार तिथि) भन्न लगाउने, शिक्षकले टिपोट गरी अरु पनि भए थप गरी बताई दिने	परियोजना कार्य दिने, प्रश्न सोध्ने	६
	लोक बाजा	स्थानीय लोक बाजाहरूको प्रयोग बताउन	स्थानीय लोक बाजाहरू; मादल, बाँसुरी, दमाह, ट्याम्को, सहनाई, सारङ्गी आदि	विद्यार्थीलाई उनीहरूले देखेका वा बजाएका बाजाहरूको नाम भन्न लगाउने, विद्यार्थीलाई उनीहरूले देखेका वा बजाएका बाजाहरूको प्रयोग भन्न लगाउने, शिक्षकले लोक बाजाहरूको प्रयोग बारे बताई दिने	लोक बाजाहरूको चित्र र प्रयोग जोडा मिलाउन लगाउने, प्रश्न सोध्ने (मादल कुन कामका लागि प्रयोग गरिन्छ ?)	७
	लोक नृत्य	स्थानीय लोक नृत्यहरू नाँचिने अवस्था अवस्था बताउन	स्थानीय लोक नृत्य; लहरे पैँचेरी नाँच, गर्गा नाँच, रतेउली	विद्यार्थीहरूले देखेका नाँचहरूको नाम भन्न लगाउने चित्र वा भिडियो प्रदर्शन गरी स्थानीय नाँचहरू नाँचिन पर्व उत्सव र मेलाको नाम बताई दिने	लहरे पैँचेरी नाँच, गर्गा नाँच, रतेउली नाँचहरू नाचिने मेला पर्व उत्सव आदिको नाम सोध्ने प्रश्न सोध्ने	७
	लोक गीत	स्थानीय लोक गीतहरू गाइने अवस्था बताउन	स्थानीय लोक नृत्य; ठाडीभाका, देउडा, रतेउली	Audio/Video प्रदर्शन गर्ने, यस्ता स्थानीय लोक गीतहरू गाइने पर्व उत्सव र मेला आदिको नाम बताई दिने	ठाडीभाका, देउडा, रतेउली आदि गीतहरू गाइने मेला, पर्व, उत्सव आदिको नाम सोध्ने प्रश्न सोध्ने	७

क्षेत्र	विषयवस्तु	सिकाइ सक्षमता	विषयबस्तुको विस्तृतिकरण	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	सम्भावित मूल्याङ्कन प्रक्रिया	पाठ्यघण्टा
स्थानीय वातावरण र जैविक विविधता	जैविक विविधता	स्थानीय क्षेत्रमा पाईने बोट विरुवाको जानकारी हासिल गर्न	स्थानीय बोट विरुवा	विद्यालय वरपर भएका बोट विरुवाहरु देखाई तिनीहरुको नाम बताई दिने, नजिकको वन वा पार्क वा बगैँचाको भ्रमण गराई त्यहाँ भएका विरुवाहरु चिनाई दिने र तिनीहरुको भागहरु पनि चिनाई दिने	विद्यार्थीहरुको घर वरपर भएका बोट विरुवाहरुको नाम भन्न लगाउने, कुनै विरुवा वा विरुवाको चित्र देखाई यसको भागको नाम भन्न लगाउने	७
	जलस्रोत	पानीका स्रोतहरु फोहोर हुने कारण बताउन	पानीका स्रोतहरु फोहोर हुने कारण	नजिकको पानीको स्रोतको भ्रमण गराई त्यस क्षेत्रमा पानीको स्रोतको वरपर भएका फोहोर बस्तुहरुको टिपोट गर्न लगाउने, पानीका स्रोतहरु फोहोर हुने कारणहरु चित्र वा फोटो सहित प्रस्तुत गर्ने, पानीका स्रोतहरु फोहोर हुँदा त्यसबाट हुने असरहरुको सूची तयार गरी प्रस्तुत गर्ने	पानीका स्रोतहरु फोहोर हुने कारणहरु भन्न लगाउने, पानीका स्रोतहरु फोहोर हुँदा हुने असरहरु भन्न लगाउने	७
पेसा र व्यवसाय	कृषि	स्थानीय स्तरमा हुने कृषि उत्पादनको परिचय दिन	स्थानीय मौसम अनुसारका तरकारी खाद्यबाली र फलफूलहरु	विद्यार्थीहरुलाई घरमा उत्पादन हुने तरकारी फलफुल र खाद्यबालीको नाम भन्न लगाउने, चित्रको माध्यमबाट स्थानीय स्तरमा उत्पादन हुने मौसम अनुसारका तरकारी खाद्यबाली र फलफूलहरु पहिचान गराउने, स्थानीय स्तरमा गरिएका तरकारी फलफुल र खाद्यबालीको भ्रमण गराई उत्पादन गरिएका कृषि उत्पादनको बारेमा सम्बन्धित व्यक्तिलाई	आफ्नो गाउँघरमा उत्पादन हुने विभिन्न कृषि बस्तुहरुको सूची तयार गरी प्रस्तुत गर्न लगाउने, स्थानीय स्तरमा उत्पादन हुने कृषि उत्पादनको नामको परियोजना कार्य दिने	६

क्षेत्र	विषयवस्तु	सिकाइ सक्षमता	विषयबस्तुको विस्तृतिकरण	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	सम्भावित मूल्याङ्कन प्रक्रिया	पाठ्यघण्टा
				जानकारी दिन लगाउने		
	पशुपन्छी पालन	पशुपन्छीबाट हुने उत्पादन र प्रयोग बताउन	पशुपन्छीजन्य उत्पादन र प्रयोग	भिन्न पशुपन्छीको चित्र वा नामावली प्रदर्शन गर्दै के का लागि पालिन्छ सोध्ने, विद्यार्थीहरूले दिएको जवाफ टिपोट गर्दै थप शैक्षिक सामग्रीको प्रयोगबाट पुशुपन्छीबाट हुने उत्पादन बारे जानकारी गराउने, पुशुपन्छीबाट हुने उत्पादनको प्रयोग सम्बन्धी जानकारी बताई दिने	विभिन्न पशुपन्छीहरूको चित्र तथा नामावली देखाई पशुपन्छीबाट हुने उत्पादन र सो को प्रयोग सोध्ने	८
	पेसा	स्थानीय पेसा र व्यवसायहरूको सूची बनाउन	स्थानीय पेसा र व्यवसाय	विद्यार्थीको घर, छिमेकमा गरिने काम भन्न लगाउने, विद्यालय नजिकै रहेको बजारको अवलोकन गराई त्यहाँ रहेका विभिन्न व्यवसायहरूको सूची तयार गरी प्रस्तुत गर्ने जस्तै: खाद्यन्न पसल, कपडा पसल, खुद्रा पसल, मासु पसल, चियाँ पसल, रेष्टुरेन्ट आदि, स्थानीय स्तरमा सञ्चालित विभिन्न व्यवसायहरूको चित्र, भिडियो, विवरण प्रस्तुत गरी जानकारी गराउने	विद्यार्थीको घर, छिमेकमा गरिने काम भन्न लगाउने, स्थानीय पेसा र व्यवसायहरूको सूची बनाउन लगाउने	६
	पर्यटन	आफ्नो छिमेकी वडामा भएका घुम्न लायक ठाउँहरूको नाम बताउन	आफ्नो तथा छिमेकी भएका पर्यटकीय स्थलहरूको	आफ्नो छिमेकी वडामा भएका घुम्न लायक ठाउँहरूको नाम बताउन, कुनै एक पर्यटकीय स्थलको भ्रमण गराई तिनको	आफ्नो छिमेकी वडामा भएका घुम्न लायक ठाउँहरूको नाम सोध्ने, आफ्नो छिमेकी वडामा भएका घुम्न	७

क्षेत्र	विषयवस्तु	सिकाइ सक्षमता	विषयवस्तुको विस्तृतिकरण	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	सम्भावित मूल्याङ्कन प्रक्रिया	पाठ्यघण्टा
			मन्दिर, ताल, पार्क, लेक झरना, गुफा	सामान्य विवरण तयार गर्न लगाउने र कक्षामा प्रस्तुत गर्न लगाउने	लायक ठाउँहरुको सूची तयार गर्न लगाउने	
सामाजिक समस्याहरु	लैङ्गिक विभेद	महिला र पुरुष बीच विभेदका घटनाहरु बताउन	लैङ्गिक विभेदका घटनाहरु	श्रव्यदृष्य सामाग्रीको माध्यमबाट लैङ्गिक विभेदका घटना प्रदर्शन गर्ने, विद्यार्थी भोगेका/ देखेका/सुनेका लैङ्गिक विभेदका घटना भन्न लगाउने, शिक्षकले समाजमा घटेका लैङ्गिक विभेदका थप घटनाहरु जानकारी गराउने	विद्यार्थीहरुलाई लैङ्गिक विभेदका घटना भन्न लगाउने, थप प्रश्न सोध्ने	७
	बाल विवाह	बालबालिकाको परिचय बताउन	बालबालिकाको परिचय	चित्र वा पोष्टर वा भिडियो प्रदर्शन गरेर बालबालिकाको परिचय बताई दिने, बालक र बालिकाको अलग-अलग परिचय बताई दिने (बालबालिका सम्बन्धि ऐन, २०७५ मा भएको उमेरका आधारमा)	बालबालिकाको परिचय भन्न लगाउने, प्रश्न सोध्ने	६
	धुम्रपान तथा मद्यपान	धुम्रपान तथा मद्यपान बीच फरक छुट्याउन	धुम्रपान तथा मद्यपान बीच फरक	श्रव्यदृष्य सामाग्रीको प्रदर्शन मार्फत धुम्रपान र मद्यपान परिचय दिई यी दुई बीचको फरक बताई दिने धुम्र -धुवाँ पान -पिउने काम मद्य- रक्सी, जाँड, मादक पदार्थ, मदिरा पान -पिउने काम	चित्र देखाई फरक छुट्याउन लगाउने, धुम्रपान र मद्यपानका बस्तुहरुको अलग अलग सूची बनाउन लगाउने	६

क्षेत्र	विषयवस्तु	सिकाइ सक्षमता	विषयबस्तुको विस्तृतिकरण	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	सम्भावित मूल्याङ्कन प्रक्रिया	पाठ्यघण्टा
प्रकोप तथा विपद व्यवस्थापन	प्रकोप तथा विपद	प्राकृतिक तथा मानवीय कारण हुने प्रकोप/विपद्हरूको पहिचान गर्न,	प्राकृतिक प्रकोपहरूको सूची; बाढी, पहिरो, हावाहुरी चट्याङ्ग, भूकम्प आदि मानवीय क्रियाकलापबाट हुने प्रकोपहरूको सूचि; आगलागी, करेन्ट लाग्ने, संरचना भत्कने आदि	विद्यालय नजिकको प्रकोपग्रस्त क्षेत्रको अवलोकन गराउने तथा भिडियो मार्फत बाढी, पहिरो, चट्याङ्ग, हावाहुरी आदि बारे प्रदर्शन गर्ने, प्राकृतिक प्रकोपको सूची प्रस्तुत गरी जानकारी गराउने, मानवीय कारण हुने प्रकोपको सूची प्रस्तुत गरी जानकारी गराउने, मानवीय कारण हुन सक्ने प्रकोप तथा दुर्घटना बारे भिडियो देखाउने तस्विर प्रदर्शन गर्ने र त्यसबाट बच्ने उपायहरू बारे छलफल गराउने	प्राकृतिक तथा मानवीय क्रियाकलापका कारण हुने प्रकोपहरूको सूची बनाउन लगाउने, प्राकृतिक प्रकोपले पार्न सक्ने असरहरू बारे भन्न लगाउने, विभिन्न तस्विरहरू मार्फत विपद् पहिचान गर्न लगाउने	७
स्वास्थ्य तथा खेलकुद	स्वास्थ्य र सरसफाई	कक्षाकोठाको सरसफाई गर्न	कक्षाकोठाको सरसफाई	विद्यार्थीहरूलाई आ आफ्नो कक्षाकोठाको सरसफाई गर्ने तरिका बताई दिने, कक्षाकोठामा निस्कने फोहोरलाई निष्चित ठाउँमा (डस्विन, खाल्डो आदि) विसर्जन गर्न लगाउने, शिक्षक र विद्यार्थीले संगसंगै कक्षाकोठाको सरसफाई गर्ने	विद्यार्थीहरूलाई कक्षाकोठाको सरसफाई गर्न लगाउने, शिक्षकले अवलोकन गर्ने	६
	स्थानीय खेल	गाउँघरमा खेलिने स्थानीय बाल खेलहरूको सूची बनाउन	स्थानीय क्षेत्रमा खेलिने खेलहरू; मुसो र विरालो आदि	विद्यार्थीहरूलाई गाउँघरमा खेलिने स्थानीय खेलहरूको नाम र खेलन तरिका भन्न लगाउने, अरु खेलहरूको नाम बताई खेल्ने तरिका पनि बताई दिने	विद्यार्थीहरूलाई गाउँघरमा खेलिने स्थानीय खेलहरूको सूची बनाउन लगाउने	६

क्षेत्र	विषयवस्तु	सिकाइ सक्षमता	विषयबस्तुको विस्तृतिकरण	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	सम्भावित मूल्याङ्कन प्रक्रिया	पाठ्यघण्टा
				खेल्ने अभ्यास गराउने		
	स्थानीय परिकार	स्थानीय परिकारको महत्व बताउन	स्थानीय परिकारको महत्व	खानामा पाईने पौष्टिक तत्वको बारेमा जानकारी गराउने पौष्टिक तत्व सम्बन्धी चित्र, पोष्टर प्रदर्शन गर्न, स्वास्थ्य शरीरका लागि खानाको आवश्यकता र महत्व बारे छलफल गराउने	खानाको आवश्यकता भन्न लगाउने, स्वस्थ शरीरका लागि खानाको महत्व बताउन लगाउने	६

कक्षा ४

क्षेत्र	विषयवस्तु	सिकाइ सक्षमता	विषयबस्तुको विस्तृतिकरण	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	सम्भावित मूल्याङ्कन प्रक्रिया	पाठ्यघण्टा
हाम्रो भगवतीमाई	परिचय	भगवतीमाई गाउँपालिकाको सिमाना र क्षेत्रफल बताउन	भगवतीमाई गाउँपालिकाको भौगोलिक अवस्था (सिमाना, क्षेत्रफल) जानकारी	दैलेख जिल्लाका नक्सामा भगवतीमाई गाउँपालिकाको नाक्सा देखाई आफ्नो भौगोलिक अवस्था पहिचान गर्न लगाउने, पूर्व, पश्चिम, उत्तर र दक्षिण सिमानामा रहेका ठाउँहरु चिनाउने, भगवतीमाई गाउँपालिकाको क्षेत्रफल बताई दिने विद्यार्थीहरुलाई स्मरण गर्न लगाउने, भगवतीमाई गाउँपालिकाको नक्सा देखाई विभिन्न तथ्यहरु बताउन लगाउने	दैलेख जिल्लाको नक्सामा भगवतीमाई गाउँपालिकाको सिमाना छुट्याउन लगाउने, पूर्व, पश्चिम, उत्तर र दक्षिण सिमानामा रहेका ठाउँहरु भन्न लगाउने, भगवतीमाई गाउँपालिकाको क्षेत्रफल सोध्ने	६
	हाम्रो स्थानीय सरकार	वडा समितिको गठन प्रक्रिया बताउन	वडा समितिको गठन प्रक्रिया	वडा समितिको चार्ट /विवरण प्रस्तुत गर्ने, वडा समितिको गठन प्रक्रिया बताइ दिने	वडा समितिका सदस्य संख्या सोध्ने वडा समितिको गठन प्रक्रिया	६

क्षेत्र	विषयवस्तु	सिकाइ सक्षमता	विषयवस्तुको विस्तृतिकरण	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	सम्भावित मूल्याङ्कन प्रक्रिया	पाठ्यघण्टा
					सम्बन्धि प्रश्नोत्तर गराउने	
प्राकृतिक सम्पदा	परिचय	गाउँ टोलमा रहेका प्राकृतिक सम्पदा संरक्षणका उपायहरू बताउन	प्राकृतिक सम्पदा संरक्षणका उपायहरू	विद्यार्थीहरूको गाउँटोलमा रहेका प्राकृतिक स्रोतहरूको नाम भन्न लगाउने, प्राकृतिक स्रोतहरूको विनास हुनुका कारण र संरक्षणका उपायहरू बताई दिने जस्तै: वृक्षारोपण, बन फडानी नियन्त्रण, उत्खनन नियन्त्रण, आदि	प्राकृतिक स्रोतहरूको संरक्षण गर्ने उपायहरू सोध्ने प्रश्न सोध्ने	४
भौतिक पूर्वाधार	परिचय	भगवतीमाई गाउँपालिकाका पक्की र झोलुङ्गे पुल, अस्पताल तथा स्वास्थ्य संस्थाहरूको विवरण तयार गर्न	पुल, अस्पताल तथा स्वास्थ्य संस्थाहरू	विद्यार्थीहरूले देखेका गाउँपालिका भित्रका पक्की र झोलुङ्गे पुल, अस्पताल तथा स्वास्थ्य संस्थाहरूको नाम भन्न लगाउने, पक्की र झोलुङ्गे पुल अस्पताल तथा स्वास्थ्य संस्थाहरूको विवरण प्रस्तुत गरी बताई दिने	पक्की र झोलुङ्गे पुल अस्पताल तथा स्वास्थ्य संस्थाहरूको विवरण तयार गरी प्रस्तुत गर्न लगाउने, प्रश्न सोध्ने	८
	जातजाति	भगवतीमाई गाउँपालिकाका जातजातिको सूची बनाउन	जातजाति	विद्यार्थीहरूलाई आफ्नो टोल छिमेक र गाउँमा बसोबास गर्ने मानिसहरूको थर भन्न लगाउने, शिक्षकलेगाउँपालिका भित्र बसोबास गर्ने मानिसहरूको थरहरूको सूची प्रस्तुत गरी बताई दिने विद्यार्थीहरूलाई स्मरण गर्न लगाउने	विद्यार्थीहरूलाई गाउँपालिका भित्र बसोबास गर्ने, मानिसहरूको थरहरूको सूची प्रस्तुत बनाई प्रस्तुत गर्न लगाउने, प्रश्न सोध्ने	५
जातजाति, कला र संस्कृति	भेषभूषा/पहिरन (पोसाक तथा गरगहना)	स्थानीय भेषभूषाको प्रयोगको अवस्था बताउन	स्थानीय भेषभूषाको प्रयोग(दौरा सुरुवाल, पगरी, ढाँकाटोपी, गून्योचोली साँडी, ब्लाउज, घलेक	बालबालिकाहरूलाई विभिन्न चाडपर्व, उत्सवहरूमा लगाउने पोशाकहरूको नाम भन्न लगाउने, शिक्षकले पोसाक र प्रयोग हुने चाडपर्व, उत्सवहरूको सूचि तयार गरी प्रस्तुत गर्ने जस्तो: साँडी तीजमा, विवाहमा आदि	विभिन्न चाडपर्व र उत्सवमा प्रयोग हुने पोसाक र गरगहना सोध्ने, प्रश्न सोध्ने	५

क्षेत्र	विषयवस्तु	सिकाइ सक्षमता	विषयवस्तुको विस्तृतिकरण	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	सम्भावित मूल्याङ्कन प्रक्रिया	पाठ्यघण्टा
			तिलहरी, पाँतेसुन, फुली बुलाकी, औँठी आदि)			
	भाषा र धर्म	भगवतीमाई गाउँपालिका बासीको भाषिक र धार्मिक महत्व बताउन	स्थानीय मानिसहरुले बोल्ने भाषा र मान्ने धर्म	विद्यार्थीहरुलाई भाषाको महत्व भन्न लगाउने, शिक्षकले टिपोट गरी थप गरेर भाषाको महत्व बताई दिने, धार्मिक महत्वको विषयमा छलफल गराउने शिक्षकले आवश्यक सहजिकरण गर्ने	भाषा र धर्मको महत्व बारे सोध्ने, प्रश्न सोध्ने	५
	मेला पर्व र उत्सव	स्थानीय मेला, उत्सवमा गरिने क्रियाकलापहरु बताउन	स्थानीय मेला उत्सवका क्रियाकलापहरु	विद्यार्थीहरुलाई उनीहरु सहभागी भएको मेलामा मानिसहरुले गरेका विभिन्न क्रियाकलापहरु भन्न लगाउने, वा चित्र वा भिडियो प्रदर्शन गरेर मेला उत्सवका क्रियाकलापहरु भन्न लगाउने, थप क्रियाकलापहरु कक्षामा छलफल गराएर प्रस्तुत गरी बताई दिने	प्रश्न सोध्ने, अवलोकन गर्ने	५
	लोक बाजा	स्थानीय लोक बाजा बजाउन(मादल)	मादल	मादल देखाउँदै यसका बारेमा जानकारी गराउने, शिक्षकले मादल बजाउने, विद्यार्थीहरुलाई पालैपालो बजाउन लगाउने, सम्भव भएसम्म स्थानीय कलाकारहरुको सहयोगमा अभ्यास गर्न लगाउने	विद्यार्थीलाई बजाउन लगाउने शिक्षकले अवलोकन गर्ने	८
	लोक नृत्य	स्थानीय लोक नृत्यमा प्रयोग गर्ने सामाग्रीहरुको नाम बताउन (लहरे	स्थानीय लोक नृत्यमा प्रयोग हुने सामाग्रीहरुको नाम बताउन; लहरे पैँचेरी	चित्र वा भिडियो प्रदर्शन गरी स्थानीय नृत्यमा प्रयोग भएका वा हुने सामाग्रीहरु(बाजाहरु:दमाहा, ट्याम्को, झ्याँली, पैँचन, गर्गा	नृत्य र सामाग्रीहरुको जोडा मिलाउन लगाउने, प्रश्न सोध्ने	४

क्षेत्र	विषयवस्तु	सिकाइ सक्षमता	विषयवस्तुको विस्तृतिकरण	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	सम्भावित मूल्याङ्कन प्रक्रिया	पाठ्यघण्टा
		पैंचेरी नाँच, गर्रा नाँच)	नाँच, गर्रा नाँच, मयुर नाँच	आदि)को नाम बताई दिने विद्यार्थीहरूलाई स्मरण गर्न लगाउने		
	लोक गीत	स्थानीय लोक गीत गाउन; तीज गीत वा अन्य	तीज गीत वा अन्य	विद्यार्थीहरूलाई Audio/Video तीज गीतहरू सुनाउने Audio/Video वा स्थानीय कलाकारको सहयोगमा गीत गाउने अभ्यास गराउने	विद्यार्थीलाई गीत गाउन लगाउने शिक्षकले अवलोकन गर्ने	८
स्थानीय वातावरण र जैविक विविधता	जैविक विविधता	स्थानीय बोटविरुवाको महत्व बताउन	स्थानीय बोटविरुवाको महत्व	बोट विरुवाको महत्व देखाउने भिडियो वा चित्र देखाउने, स्थानीय बोटविरुवाहरूको महत्वको सूची तयार गरी कक्षाकोठामा प्रस्तुत गर्न	विद्यालय वा घर वरपर पाईने विरुवाहरूको महत्व लेखि प्रस्तुत गर्न लगाउने, विभिन्न प्रश्नहरू सोध्ने	४
	जलस्रोत	पानीको उपयोगिता र स्रोत संरक्षणका उपायहरू बताउन	पानीको उपयोगिता र स्रोत संरक्षणका उपायहरू	पानीको उपयोगिताहरू छलफल गराई जानकारी गराउने, स्थानीय ठाउँमा भएका पानीका स्रोतको अवलोकन भ्रमण गराउने र उक्त स्रोतको संरक्षणका लागि भएका प्रयासहरू टिपोट गर्न लगाउने, पानीका स्रोतको संरक्षणका उपायहरू कक्षामा छलफल गरी बुदाँगत रूपमा तयार गर्ने	पानीका उपयोगिताहरू भन्न लगाउने, पानीका मुहान/स्रोत संरक्षणका उपायहरू लेखेर प्रस्तुत गर्न लगाउने	४
	कृषि	कृषि उत्पादनका फाइदाहरू बताउन	मौसमी तथा बेमौसमी तरकारीका फाइदाहरू	मौसमी र बेमौसमी तरकारी बारे जानकारी गराउने, कृषि उत्पादन अन्तर्गत मौसमी तथा बेमौसमी	मौसमी तरकारीका फाइदाहरू भन्न लगाउने बेमौसमी तरकारीका फाइदाहरू	५

क्षेत्र	विषयवस्तु	सिकाइ सक्षमता	विषयवस्तुको विस्तृतिकरण	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	सम्भावित मूल्याङ्कन प्रक्रिया	पाठ्यघण्टा
पेसा र व्यवसाय				तरकारीका सामान्य फाइदाहरु बताई दिने, कृषि उत्पादन अन्तर्गत मौसमी तथा बेमौसमी तरकारीका सामान्य फाइदाहरु समुहमा छलफल गराई प्रस्तुत गर्न लगाउने	सोधे	
	पशुपन्छी पालन	घरपालुवा पशुपन्छी व्यवसायका लागि चाहिने पूर्वाधारहरु पहिचान गर्न	पशुपन्छी व्यवसायका लागि चाहिने पूर्वाधारहरु	विद्यार्थीको घरमा पशुपन्छीहरु कसरी पाल्दै आएका छन सोधे र थप सामग्रीहरु प्रदर्शन गर्ने, स्थानीय पशुपन्छी व्यवसायी वा स्रोत व्यक्तिलाई बोलाएर वा क्षेत्र भ्रमण गराउने र पशुपन्छी व्यवसायका लागि चाहिने पूर्वाधार सम्बन्धी जानकारी दिने	पशु व्यवसायका लागि आवश्यक पूर्वाधारहरु सोधे, पन्छी व्यवसायका लागि आवश्यक हुने पूर्वाधार सम्बन्धी प्रश्नहरु सोधे	५
पेसा	स्थानीय पेसा र व्यवसायको महत्व र फाइदाहरु बताउन	स्थानीय व्यवसायको महत्व र फाइदा	स्थानीय व्यवसायको महत्व र फाइदा	विद्यार्थीहरुलाई मानिसले विभिन्न कामहरु (व्यापार, शिक्षण, कपडा सिलाउने, आरन, खेतीपाती आदि) किन गर्दछन? सोधे, स्थानीय स्तरका मानिसका पेसा र व्यवसायको महत्व बारे जानकारी गराउने, स्थानीय पेसा र व्यवसायको फाइदा बारे जानकारी गराउने,	स्थानीय स्तरका मानिसका पेसा र व्यवसायको महत्व भन्न लगाउने, स्थानीय पेसा र व्यवसायको फाइदा बारे भन्न लगाउने	५
पर्यटन	भगवतीमाई गाउँपालिकाका पर्यटकीय स्थलहरुको नाम बताउन	भगवतीमाई गाउँपालिकाका पर्यटकीय स्थलहरु	भगवतीमाई गाउँपालिकाका पर्यटकीय स्थलहरु	श्रव्यदृष्य सामग्री मार्फत गाउँपालिका क्षेत्र भित्र रहेका पर्यटकीय स्थलहरुको पहिचान गराउने, गाउँपालिका भित्रको कुनै पर्यटकीय स्थलको भ्रमण गराई सामान्य विवरण तयार गरी कक्षामा	चित्र देखाई पर्यटकीय स्थल चित्र लगाउने, प्रश्न सोधे	५

क्षेत्र	विषयवस्तु	सिकाइ सक्षमता	विषयवस्तुको विस्तृतिकरण	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	सम्भावित मूल्याङ्कन प्रक्रिया	पाठ्यघण्टा
				प्रस्तुत गर्न लगाउने		
सामाजिक समस्याहरू	लैङ्गिक विभेद	महिला र पुरुषबीच हुने विभेदका असरहरू बताउन, महिला र पुरुषबीच हुने विभेद कम गर्ने उपायहरू बताउन	महिला र पुरुषबीच हुने विभेदका असरहरू	महिला र पुरुषबीच हुने विभेदका घटनाहरू भन्न लगाउने, महिला र पुरुषबीचको विभेदले पारेका असरहरू शिक्षकले जानकारी गराइदिने	महिला र पुरुषबीच हुने विभेदले पारेका असरहरूको सूची बनाउन लगाउने	५
	बाल विवाह	विवाह बारे परिचित हुन	विवाहको परिचय	चित्र वा भिडियो मार्फत विवाह बारे बताई दिने, विद्यार्थीको गाउँटोलको विवाह उनीहरूले देखेका/गरेका क्रियाकलापहरू भन्न लगाउने	विवाहको परिचय सोध्ने, विवाहमा गरिने क्रियाकलापहरू भन्न लगाउने	५
	धुम्रपान तथा मद्यपान	धुम्रपान तथा मद्यपानको असर/बेफाइदा बताउन	धुम्रपान तथा मद्यपानको असर/बेफाइदा	धुम्रपान तथा मद्यपान सेवन गर्दा मानिसको स्वास्थ्यमा नकारात्मक असर पारेको झल्काउने चित्र प्रस्तुत गर्ने धुम्रपान र मद्यपानको सेवनले पुऱ्याउने असरहरू बारे छलफल गर्ने, शिक्षकले टिपोट गरी प्रस्तुत गर्ने र थप बताई दिने	धुम्रपानका असरहरू लेखेर प्रस्तुत गर्न लगाउने मद्यपान सेवनका असरहरू लेखेर प्रस्तुत गर्न लगाउने प्रश्न सोध्ने	५
प्रकोप तथा विपद् व्यवस्थापन	प्रकोप तथा विपद्	चट्याङ्ग, हावाहुरी आगलागी बारेमा जानकारी दिन, सवारी दुर्घटनाको परिचय दिन	चट्याङ्ग, हावाहुरी, आगलागी परिचय र प्रमुख कारण, सवारी दुर्घटनाको परिचय	चट्याङ्ग, हावाहुरी, आगलागी बारे जानकारीमूलक लेख रचना, तस्विर,भिडियो प्रदर्शन गर्ने, चट्याङ्ग, हावाहुरी, आगलागी कारणको सूची बनाइ प्रस्तुत गर्ने, सवारी दुर्घटनाको परिचय बताई दिने, पत्रपत्रिका	चट्याङ्ग, हावाहुरी, आगलागीको परिचय सोध्ने, प्रमुख कारण सोध्ने, सवारी दुर्घटना बारे भन्न लगाउने	६

क्षेत्र	विषयवस्तु	सिकाइ सक्षमता	विषयबस्तुको विस्तृतिकरण	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	सम्भावित मूल्याङ्कन प्रक्रिया	पाठ्यघण्टा
				समाचार, तस्विर, भिडियो मार्फत सवारी दुर्घटना बारे जानकारी गराउने		
स्वास्थ्य तथा खेलकुद	स्वास्थ्य र सरसफाई	विद्यालय सरसफाई गर्न	विद्यालय सरसफाई	विद्यार्थीहरूलाई आ आफ्नो कक्षाकोठा तथा विद्यालय सरसफाई गर्ने तरिका बताई दिने, कक्षाकोठा तथा विद्यालयमा निस्कने फोहोरलाई निश्चित ठाउँमा (डस्विन, खाल्डो आदि) विसर्जन गर्न लगाउने, शिक्षक र विद्यार्थीले संगसंगै कक्षाकोठा तथा विद्यालय हाताभित्रको सरसफाई गर्ने	विद्यार्थीहरूलाई कक्षाकोठा तथा विद्यालय हाताभित्र सरसफाई गर्ने र शिक्षकले अवलोकन गर्ने	५
	स्थानीय खेल	स्थानीय मेला, चाडपर्वमा खेलिने खेलहरूको नाम बताउन	स्थानीय मेला, चाडपर्वमा खेलिने खेलहरू; भलिबल छेलो फाल्ने	विद्यार्थीहरूलाई उनीहरूले देखेका/खेलेका चाडपर्व, मेला र जात्रा तथा त्यहाँ खेलिने खेलहरूको नाम र खेल्ने तरिका भन्न लगाउने शिक्षकले सहजिकरण गर्ने	चाडपर्व, मेला र जात्रा तथा त्यहाँ खेलिने खेलहरूको सुची तयार गरी प्रस्तुत गर्न लगाउने, प्रश्न सोध्ने	५
	स्थानीय परिकार	जङ्गफुड (पत्रु खाना) को परिचय दिइ नाम बताउन	जङ्गफुड (पत्रु खाना) परिचय	बजारमा किन्न पाईने तयारी खानेकुराको नाम भन्न लगाउने, जङ्गफुड (पत्रु खाना) को चित्र, पोष्टर, भिडियो प्रदर्शन गरी परिचय बताई दिने	जङ्गफुड (पत्रु खाना) को सूची तयार गरी प्रस्तुत गर्न लगाउने, प्रश्न सोध्ने	५

कक्षा ५

क्षेत्र	विषयवस्तु	सिकाइ सक्षमता	विषयबस्तुको विस्तृतिकरण	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	सम्भावित मूल्याङ्कन प्रक्रिया	पाठ्यघण्टा

क्षेत्र	विषयवस्तु	सिकाइ सक्षमता	विषयबस्तुको विस्तृतिकरण	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	सम्भावित मूल्याङ्कन प्रक्रिया	पाठ्यघण्टा
हाम्रो भगवतीमाई	परिचय	भगवतीमाई गाउँपालिकाको परिचय दिन, भगवतीमाई गाउँपालिकाका सहिदहरुको नाम बताउन	भगवतीमाई गाउँपालिकाको परिचय जनसङ्ख्या र सहिदहरु	गाउँपालिकाको नामाकरण बारे जानकारी गराउने, गाउँपालिका हुनु अधिका गा.वि.सको नाम र सङ्ख्या बताई दिने, गाउँपालिका भित्र रहेका वडा सङ्ख्या र घरधुरी बताई दिने तथा विवरण प्रस्तुत गरी जनसङ्ख्या (महिला/ पुरुष) गराउने सहिदको परिभाषा बताइदिने, भगवतीमाई गाउँपालिकाका सहिदहरुको नामावली प्रस्तुत गरी जानकारी गराउने	गाउँपालिकाको नामाकरण सम्बन्धी प्रश्न सोध्ने, विविध तथ्याङ्क सम्बन्धी प्रश्न सोध्ने, भगवतीमाई गाउँपालिकाका सहिदहरुको नाम लेख्न लगाउने वा सूची तयार गर्न लगाउने	६
	हाम्रो स्थानीय सरकार	स्थानीय सरकारको परिचय उल्लेख गर्न, वडा समितिको कार्यहरु बताउन	स्थानीय सरकारको परिचय र वडा समितिका कार्यहरु	श्रव्यदृष्य सामाग्रीहरुको प्रयोग गरी स्थानीय सरकारको परिचय बताउने, वडा समितिका कार्यहरु प्रस्तुत गर्ने	स्थानीय सरकारको परिचय भन्न लगाउने, वडा समितिका कार्यहरु लेख्न लगाउने	७
प्राकृतिक सम्पदा	परिचय	गाउँ टोलमा रहेका प्राकृतिक सम्पदा संरक्षणमा विद्यार्थीहरुको भूमिका बताउन	हाम्रा प्राकृतिक स्रोतहरु	चित्र वा श्रव्यदृष्य सामाग्रीको माध्ययबाट भगवतीमाई गाउँपालिका भित्र रहेका प्राकृतिक स्रोतहरुको पहिचान गराउने वा नजिकै रहेको कुनै प्राकृतिक स्रोतको भ्रमण गराउने, प्राकृतिक स्रोतको संरक्षणमा कसले के भुमिका निर्वाह गर्न सक्छ छलफल गराउदै	प्राकृतिक स्रोतको संरक्षणमा विद्यार्थीहरुको भूमिका विषयमा भन्न लगाउने, प्रश्न सोध्ने	५

क्षेत्र	विषयवस्तु	सिकाइ सक्षमता	विषयबस्तुको विस्तृतिकरण	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	सम्भावित मूल्याङ्कन प्रक्रिया	पाठ्यघण्टा
				विद्यार्थीहरूको भूमिका बताई दिने,		
भौतिक पूर्वाधार	परिचय	भगवतीमाई गाउँपालिकाका खानेपानी तथा सिंचाइ आयोजनाहरूको नाम बताउन	खानेपानी तथा सिंचाइ आयोजनाहरू	विद्यार्थीहरूले घरमा पिउनका लागि प्रयोग गर्ने पानीको स्रोतहरूको नाम भन्न लगाउने, चित्रको माध्यमबाट खानपानी तथा सिंचाइ आयोजनाहरूको नामावली प्रस्तुत गरी बताईदिने	गाउँपालिका भित्र सञ्चालनमा रहेका खानेपानी तथा सिंचाइ आयोजनाहरूको नाम सोध्ने, प्रश्न सोध्ने	५
जातजाति, कला र संस्कृति	जातजाति	भगवतीमाई गाउँपालिकाका जनजातिको थर बताउन	जनजातिहरू; मगर बसोबास क्षेत्र र जनसङ्ख्या	विद्यार्थीहरूलाई जानजातिहरूको थर भन्न लाग्ने, गाउँपालिका भित्र बसोबास गर्ने जनजातिको थरको सूचि प्रदर्शन गरी बताई दिने, जनजाति अगुवा वा जनजाति सम्बन्धमा जानकारी व्यक्तिलाईसंग छलफल गराई गाउँपालिका भित्र बसोबास गर्ने जनजाति र उनीहरूको बसोबास क्षेत्र पहिचान गराउने, तथ्याङ्क प्रस्तुत गरी जनसङ्ख्या (महिला र पुरुष) बताई दिने	गाउँपालिकाका जनजाति र उनीहरूको थर सोध्ने, जनजातिको जनसङ्ख्या सोध्ने, प्रश्न गर्ने	५
	भेषभूषा/पहिरन (पोसाक तथा गरगहना)	मौसम अनुसार प्रयोग गरिने भेषभूषाबारे बताउन	मौसम अनुसार भेषभूषा	जाडो र चिसो मौसममा लगाउने कपडाहरूको नाम भन्न लगाउने, चिसो समयमा बाक्लो र गर्मीको समयमा पातलो कपडा प्रयोग गर्नुको कारण भन्न लगाउने, शिक्षकले चिसो र गर्मी समयमा प्रयोग गर्ने	गर्मीको समयमा प्रयोग हुने कपडाहरूको नाम सोध्ने, जाडो समयमा प्रयोग हुने कपडाहरूको नाम सोध्ने	५

क्षेत्र	विषयवस्तु	सिकाइ सक्षमता	विषयबस्तुको विस्तृतिकरण	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	सम्भावित मूल्याङ्कन प्रक्रिया	पाठ्यघण्टा
				स्थानीय पोसाकहरूको सूची प्रस्तुत गरी बताई दिने		
	भाषा र धर्म	भगवतीमाई गाउँपालिका बासीको धार्मिक चाडपर्वहरूको नाम बताउन	धार्मिक चाडपर्वहरू	विद्यार्थीहरूलाई आफ्नो घर टोल छिमेक तथा वडामा बसोबास गर्ने मानिहरूले मनाउने चाडपर्वको नाम भन्न लगाउने, स्थानीय चाडपर्व र यिनीहरूको धार्मिक सम्बन्धको सूची प्रस्तुत गर्ने विद्यार्थीहरूलाई स्मरण गर्न लगाउने	प्रश्न सोध्ने, परियोजना कार्य दिने	५
	मेला, पर्व र उत्सव	स्थानीय मेला, उत्सवको महत्व बताउन	स्थानीय मेला र उत्सव	विद्यार्थीहरूलाई स्थानीय मेलाहरूको बारेमा भन्न लगाउने, स्थानीय मेला र उत्सवहरूको महत्व बुँदागत रूपमा प्रदर्शन गरी बताई दिने	स्थानीय मेला र पर्वहरूको नाम सोध्ने, परियोजना कार्य दिने	५
	लोक बाजा	स्थानीय लोक बाजा बजाउन(मुरली/बाँसुरी)	मुरली/बाँसुरी	मुरली/बाँसुरी देखाउदै जानकारी गराउने, शिक्षकले मुरली/बाँसुरी बजाउने विद्यार्थीहरूलाई पालैपालो बजाउन लगाउने, सम्भव भएसम्म स्थानीय कलाकारहरूको सहयोगमा अभ्यास गर्न लगाउने	मुरली बाँसुरी बारे भन्न लगाउने, विद्यार्थीहरूलाई मुरली/बाँसुरी बजाउन लगाउने शिक्षकले अवलोकन गर्ने	६
	लोक नृत्य	स्थानीय लोक नृत्य नाँच; लहरे पैँचेरी नाँच	लहरे पैँचेरी	चित्र वा भिडियो प्रदर्शन गरी लहरे पैँचेरी नाँचको बारेमा जानकारी गराउने (नाचिने मुख्य पर्व, क्षेत्र, प्रयोग हुने सामग्री, बाजाहरू आदि), भिडियो मार्फत वा स्थानीय कलाकारहरूको	लहरे पैँचेरी नाँच बारे भन्न लगाउने, विद्यार्थीहरूलाई नाँच लगाउने शिक्षकले अवलोकन गर्ने	७

क्षेत्र	विषयवस्तु	सिकाइ सक्षमता	विषयबस्तुको विस्तृतिकरण	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	सम्भावित मूल्याङ्कन प्रक्रिया	पाठ्यघण्टा
				सहयोगमा विद्यार्थीहरूलाई नाँचे अभ्यास गराउने		
	लोक गीत	स्थानीय लोक गीत गाउन; ठाडी भाँका/देउडा गीत	ठाडी भाँका/देउडा गीत	शिक्षककले गीत गाएर वा विद्यार्थीहरूलाई Audio/Video मार्फत ठाडी भाँका/देउडा गीतहरू सुनाउने, ठाडी भाँका/देउडा बारेमा जानकारी गराउने, Audio/Video वा स्थानीय कलाकारको सहयोगमा गीत गाउने अभ्यास गराउने	ठाडी भाँका/देउडा बारेमा विद्यार्थीहरूलाई भन्न लगाउने, विद्यार्थीहरूलाई गाउन लगाउने शिक्षकले अवलोकन गर्ने	६
स्थानीय वातावरण र जैविक विविधता	जैविक विविधता	स्थानीय क्षेत्रमा पाईने चराहरूको सूची बनाउन	स्थानीय क्षेत्रमा पाईने चराहरू	स्थानीय क्षेत्रमा पाईने चराहरूको चित्र वा फोटो संकलन गरी कक्षाकोठामा प्रस्तुत गर्ने, नजिकको वनक्षेत्रको अवलोकन गरी त्यहाँ देखिएका चराहरूको सूची बनाई प्रस्तुत गर्ने	स्थानीय क्षेत्रमा पाईने चराहरूको नाम सोध्ने, स्थानीय क्षेत्रमा पाईने चराहरूको सूची बनाई प्रस्तुत गर्ने लगाउने	४
	जलस्रोत	पानी सुद्धिकरणका उपायहरूको जानकारी हासिल गर्न	पानी दुषित हुने कारणहरू पानी सुद्धिकरणका उपायहरू	कक्षाकोठामा पानी दुषित हुने कारणहरू छलफल गरी बुदाँगत रुपमा तयार गरी सूचना पाटीमा टाँसे, पानी सुद्धिकरणका उपायहरू बर्णन गर्ने जस्तै: उमाल्ने, फिल्टर गर्ने	पानी दुषित हुने कारणहरू सोध्ने, पानी सुद्धिकरण गर्ने तरीका भन्न लगाउने	४
पेसा र व्यवसाय	कृषि	आलुखेती र टमाटर खेतीका लागि उपयुक्त क्षेत्र र विधिहरू बताउन	भगवतीमाई गाउँपालिका भित्र आलुखेती र टमाटर खेतीका लागि उपयुक्त क्षेत्र र विधिहरू	स्थानीय कृषि विज्ञ वा किसान संग छलफल गरी भगवतीमाई गाउँपालिका भित्र आलुखेती र टमाटर खेतीका लागि उपयुक्त ठाउँको सूची तयार गरी प्रस्तुत गर्ने, आलु र टमाटर खेती गर्ने विधि तथा तरीकाहरू	आलुखेतीका लागि उपयुक्त स्थानहरूको नाम सोध्ने, टमाटर उत्पादनका लागि उपयुक्त स्थानहरूको सूची तयार गर्न लगाउने,	६

क्षेत्र	विषयवस्तु	सिकाइ सक्षमता	विषयबस्तुको विस्तृतिकरण	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	सम्भावित मूल्याङ्कन प्रक्रिया	पाठ्यघण्टा
				स्थानीय कृषि विज्ञ वा किसानसंग छलफल गर्ने,गराउने	आलुखेती गर्ने तरिका बताउन लगाउने आदि ।	
	पशुपन्छी पालन	घरपालुवा पशुपन्छी पालनमा हुने समस्या र समाधानका उपायहरु बताउन	पशुपन्छी पालनका समस्या र समाधानका उपायहरु	विद्यार्थीहरुको घर टोलमा पशुपन्छी पाल्दा भएका/देखेका समस्याहरु सोध्ने, शिक्षकले विद्यार्थीहरुको जवाफको टिपोट गर्दै थप सामग्रीहरु प्रस्तुत गर्ने, स्थानीय पशुपन्छी व्यवसायी वा स्रोत व्यक्तिलाई बोलाएर पशुपन्छी पालनका समस्या र समाधानका उपायहरु जानकारी गर्न लगाउने	स्थानीय स्तरमा पशुपन्छी पाल्दाका समस्याहरु सोध्ने, समाधानका उपायहरु भन्न लगाउने	५
	पेसा	भगवतीमाई गाउँपालिकामा सञ्चालन गर्न सकिने व्यवसाय र उद्योगको नाम बताउन	स्थानीय व्यवसाय र उद्योग	विद्यार्थीहरुलाई भगवतीमाई गाउँपालिका क्षेत्रमा सञ्चालित व्यवसाय र उद्योगहरुको नाम लेखि प्रस्तुत गर्न लगाउने, व्यवसाय र उद्योगको सामान्य परिचय दिने, भगवतीमाई गाउँपालिका क्षेत्रभित्र सञ्चालन गर्न सकिने व्यवसाय र उद्योगहरु बारे छलफल गराउने र शिक्षकले विवरण प्रस्तुत गरी थप जानकारी गराउने	स्थानीय स्तरमा सञ्चालित व्यवसाय र उद्योगको नाम सोध्ने, व्यवसायको सामान्य परिचय सोध्ने, उद्योगको सामान्य परिचय सोध्ने, भगवतीमाई गाउँपालिका क्षेत्रभित्र सञ्चालन गर्न सकिने व्यवसाय र उद्योगको विवरण तयार गर्न लगाउने	६
	पर्यटन	पर्यटनको महत्व बताउन, पर्यटकसंग शिष्टाचार गर्न	पर्यटनको महत्व तथा शिष्टाचार	गाउँपालिका भित्रका पर्यटकीय स्थलहरु बारे स्थानीय जानकार ब्यक्तिहरूसंग छलफल गर्ने, कुनै पर्यटकीय स्थलको भ्रमण गराई त्यसको महत्व विषयमा छलफल गराउने,	पर्यटनको महत्वको सूची तयार गर्न लगाउने, पर्यटनसंग गरिने शिष्टाचार व्यवहारको भूमिका निर्वाह गर्न	५

क्षेत्र	विषयवस्तु	सिकाइ सक्षमता	विषयवस्तुको विस्तृतिकरण	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	सम्भावित मूल्याङ्कन प्रक्रिया	पाठ्यघण्टा
				स्थानीयस्तरमा आउने पर्यटकसंग गरिने शिष्टाचार सम्बन्धी भूमिका निर्वाह गर्न लगाउने	लगाई अवलोकन गर्ने	
सामाजिक समस्याहरू	जातीय विभेद	जात व्यवस्था बारे परिचित हुन	जात व्यवस्था	विद्यार्थीहरूलाई समाजमा प्रचलित प्रथाको नाम भन्न लगाउने, जात प्रथाको बारेमा जानकारी गराउने, जात प्रथा उत्पत्ति बारे जानकारी गराउने दिने	जात प्रथा बारे भन्न लगाउने जात प्रथाको उत्पत्ति भन्न/लेख्न लगाउने	५
	बाल विवाह	स्थानीय समाजमा प्रचलित विवाहका प्रकारहरू बताउन	विवाहका प्रकारहरू; मागी विवाह र भागी विवाह (प्रेम विवाह)	विद्यार्थीहरूलाई उनीहरूको गाउँटोलमा गरिएका विवाह बारे भन्न लगाउने, शिक्षकले समाजमा प्रचलित विवाहका प्रकार र परिचय सहित जानकारी गराई दिने	विवाहका प्रकारहरू सोध्ने, मागी विवाह र भागी विवाहका परिचय बताउन लगाउने	५
	धुम्रपान तथा मद्यपान	धुम्रपान तथा मद्यपानबाट बच्ने उपायहरू बताउन	धुम्रपान तथा मद्यपानबाट बच्ने उपायहरू बताउन	विद्यार्थीहरूलाई धुम्रपान तथा मद्यपानका असरहरू भन्न लगाउने, धुम्रपान तथा मद्यपानबाट बच्ने उपायहरूको सूची तयार गरी कक्षामा प्रस्तुत गर्न लगाउने, शिक्षकले थप उपायहरू बताई पृष्ठपोषण दिने	धुम्रपान तथा मद्यपानबाट बच्ने उपायहरू सोध्ने, विभिन्न प्रश्न सोध्ने	५
प्रकोप तथा विपद् व्यवस्थापन	प्रकोप तथा विपद्	भुक्षय, पहिरो र बाढीको परिचय बताउन, सवारी दुर्घटनाका असरहरू बताउन	बर्षाको बेला बाढीले भूक्षय बनजंगल नहुँदा जाने पहिरोको परिचय र असर, सवारी दुर्घटनाका	भुक्षय पहिरो र बाढीको संभावित स्थानीय स्थानहरूको प्रत्यक्ष भ्रमण गराई त्यसबारे परिचय दिने, विभिन्न तस्विर फोटोहरू प्रदर्शन गर्ने, पहिरो जाने बाढी आउने सम्भावित मौसम बारे	भुक्षय, पहिरो र बाढीको बारे छोटो बर्णन गर्न लगाउने, प्रकोपका कारण निम्तने असरहरूको बारेमा सूची बनाई प्रस्तुत गर्न लगाउने,	६

क्षेत्र	विषयवस्तु	सिकाइ सक्षमता	विषयबस्तुको विस्तृतिकरण	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	सम्भावित मूल्याङ्कन प्रक्रिया	पाठ्यघण्टा
			असरहरु	जानकारी गराउने, स्थानीय क्षेत्रका प्राकृतिक प्रकोपको सूचि बनाई त्यसले पारेको असरहरु बारे छलफल गराउने, ट्राफिक नियमको बारे बताइदिने, सवारी दुर्घटना हुँदा हुने असरहरु बारे छलफल गराउने	सवारी दुर्घटना असरहरु भन्न/लेख्न लगाउने	
स्वास्थ्य तथा खेलकुद	स्वास्थ्य र सरसफाई	टोल सरसफाई गर्न	टोल सरसफाई	विद्यार्थीहरुलाई उनीहरुको आफ्नो घरबाट निस्कने फोहोर विसर्जन गर्न अपनाईएका तरीकाहरु बताउन लगाउने, घर तथा गाउँटोलमा सरसफाई गर्दा हुने फाईदाहरु बताई सरसफाई गर्न प्रोहत्साहित गर्ने, फोहोरलाई निश्चित ठाउँमा विसर्जन गर्न लगाउने (फोहोर, मलाई, खाल्डो, डस्टविन आदि)	विद्यार्थीहरुलाई व्यक्तिगत सरसफाई गर्न लगाउने र शिक्षकले अवलोकन गर्ने, गाउँटोल सरसफाईका लागि गरिएका प्रयासहरु लेखि ल्याउन परियोजना कार्य दिने, प्रश्न सोध्ने	५
	स्थानीय खेल	स्थानीय मेला, चाडपर्वमा खेलिने खेलहरुको महत्व बताउन	स्थानीय मेला, चाडपर्वमा खेलिने खेलहरुको महत्व	स्थानीय मेला, चाडपर्वमा खेलिने खेल र तिनीहरुको महत्व बताउन लगाउने, शिक्षकले थप गरी स्पष्ट पारी दिने	स्थानीय मेला, चाडपर्वमा खेलिने खेलहरुको महत्वको सूची तयार गरी प्रस्तुत गर्न लगाउने	५
	स्थानीय परिकार	जङ्गफुड (पत्रु खाना) का बेफाइदाहरु बताउन	जङ्गफुड (पत्रु खाना) का बेफाइदाहरु	जङ्गफुड (पत्रु खाना) को परिचय र नाम बताउदै यसका बेफाइदाहरु बारे छलफल गरी जानकारी गराउने	जङ्गफुड (पत्रु खाना) का बेफाइदाहरु भन्न लगाउने	५

कक्षा ६

क्षेत्र	विषयवस्तु	सिकाइ सक्षमता	विषयवस्तुको विस्तृतिकरण	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	सम्भावित मूल्याङ्कन प्रक्रिया	पाठ्यघण्टा
हाम्रो भगवतीमाई	परिचय	१)भगवतीमाई गाउँपालिकाको नक्सा कोर्न र नक्सामा मुख्य मुख्य स्थानहरु देखाउन २) भगवतीमाई गाउँपालिकाका सहिदहरुले गरेको योगदान बताउन	भगवतीमाई गाउँपालिकाको भौगोलिक नक्सा	दैलेख जिल्लाका नक्सामा भगवतीमाई गाउँपालिकाको नक्शा देखाई आफ्नो भौगोलिक अवस्था पहिचान गर्न लगाउने, दैलेख जिल्लाका नक्सामा देखाई आफ्ना छिमेकी पालिकाहरु पहिचान गराउने, शिक्षकले भगवतीमाई गाउँपालिकाको नक्सा कोर्ने विद्यार्थीहरुलाई पनि कोर्न लगाउने, भगवतीमाई गाउँपालिका भित्रका मुख्य मुख्य(भौगोलिक, धार्मिक, पर्यटकीय) स्थानलाई संकेत प्रयोग गरि देखाई दिने भगवतीमाई गाउँपालिकाका सहिदहरुको नाम,ठेगाना र योगदान बारे बताउने	विद्यार्थीहरुलाई नक्सा देखाई आफ्नो भौगोलिक अवस्था पहिचान गर्न लगाउने शिक्षकले अवलोकन गर्ने, भगवतीमाई गाउँपालिकाको नक्सा कोर्न लगाई मुख्य-मुख्य स्थानहरु देखाउन लगाउने सहिदका नाम, जन्म मिति, मृत्यु र योगदानको विवरण तयार गरी प्रस्तुत गर्न लगाउने	७
हाम्रो स्थानीय सरकार	गाउँ कार्यपालिकाको गठन प्रक्रिया बताउन, स्थानीय सरकारको भूमिका	गाउँ कार्यपालिकाको गठन प्रक्रिया, स्थानीय सरकारको	गाउँपालिकाको गठन प्रक्रिया, स्थानीय सरकारको	गाउँपालिकाको गठन प्रक्रिया बताई टिपोट गराउने, स्थानीय सरकारको भूमिका तथा	गाउँपालिकाको गठन प्रक्रिया सोध्ने, स्थानीय सरकारका कार्यहरु लेख्ने	७

क्षेत्र	विषयवस्तु	सिकाइ सक्षमता	विषयवस्तुको विस्तृतिकरण	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	सम्भावित मूल्याङ्कन प्रक्रिया	पाठ्यघण्टा
		बताउन	भूमिका,	कार्यहरु छलफल गराई टिपोट गर्न लगाउने, गाउँपालिकाका विषयगत समितिहरुको सुची प्रस्तुत गर्ने र विद्यार्थीहरुलाई स्मरण गर्न लगाउने	लगाउने	
प्राकृतिक सम्पदा	परिचय	स्थानीय प्राकृतिक सम्पदाको महत्व बताउन	प्राकृतिक स्रोतको महत्व	चित्र वा श्रव्यदृष्य सामाग्रीको माध्ययबाट भगवतीमाई गाउँपालिका भित्र रहेका प्राकृतिक स्रोतहरुको पहिचान गराउने, प्राकृतिक स्रोतको महत्व बताई दिने, विद्यार्थीहरुलाई स्मरण गर्न लगाउने	प्राकृतिक स्रोतको महत्व सोध्ने, प्रश्न सोध्ने	४
भौतिक पूर्वाधार	परिचय	भगवतीमाई गाउँपालिका विद्यालयहरुको विवरण तयार गर्न	विद्यालयहरु	विद्यार्थीलाई आफू अध्ययनरत विद्यालयको बारेमा सोध्ने, शिक्षकले श्रव्यदृष्य सामाग्रीहरुको प्रयोग गरी गाउँपालिका भित्र सञ्चालनमा रहेका विद्यालयहरुको नामावली प्रस्तुत गरी जानकारी गराई दिने, विद्यार्थीहरुलाई स्मरण गर्न लगाउने	गाउँपालिका भित्र सञ्चालित विद्यालयहरुको विवरण तयार गर्न लगाउने, विभिन्न प्रश्न सोध्ने	४
	जातजाति	भगवतीमाई गाउँपालिकाका कामी, दमाई, सार्की र वादी	कामी, दमाई, सार्की र वादी जातिका थर	गाउँपालिका कामी, दमाई, सार्की र वादी जातिका थरहरुको छुट्टाछुट्टै सूची	कामी, दमाई, सार्की र वादी जातिका थरहरुको छुट्टाछुट्टै सूची	७

क्षेत्र	विषयवस्तु	सिकाइ सक्षमता	विषयवस्तुको विस्तृतिकरण	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	सम्भावित मूल्याङ्कन प्रक्रिया	पाठ्यघण्टा
जातजाति, कला र संस्कृति		जातिको थर बताउन	र जनसङ्ख्या	प्रस्तुत गरी जानकारी गराउने, गाउँपालिका कामी, दमाई, सार्की र वादी जातिको महिला, पुरुष जनसङ्ख्या प्रस्तुत गरी जानकारी गराउने	तयार गरी कक्षामा प्रस्तुत गर्न लगाउने, प्रत्येक जातिको महिला र पुरुषको जनसंख्या भन्न लगाउने	
	भेषभूषा/पहिरन (पोसाक तथा गरगहना)	स्थानीय भेषभूषाको महत्व बताउन	स्थानीय भेषभूषाको महत्व	सामाग्रीहरुको प्रयोग गरी बुँदागत रुपमा तयार गरी स्थानीय भेषभूषाको महत्व बताई दिने	स्थानीय भेषभूषाको महत्व सोध्ने, प्रश्न सोध्ने	५
	भाषा र धर्म	स्थानीय चाडपर्वहरुको महत्व बताउन	हाम्रा चाडपर्वको महत्व	विद्यार्थीहरुलाई मानिसहरुले चाडपर्व मनाउनुका कारणहरु बताउन लगाउने, चाडपर्वको महत्व बुँदागत रुपमा तयार गरी प्रस्तुत गरी बताई दिने विद्यार्थीहरुलाई स्मरण गर्न लगाउने	प्रश्न सोध्ने, परियोजना कार्य दिने	५
	मेला, पर्व र उत्सव	स्थानीय मेला, उत्सवहरुको बारेमा वर्णन गर्न	स्थानीय मेला उत्सव; बडावल जात्रा, विक्रमचौर जात्रा, गोडादाउनी जात्रा	विभिन्न सामाग्रीहरुको प्रयोग गरी मेला, उत्सवका बारेमा वर्णन गरी स्पष्ट परिदिने (नाम, स्थान, समय, लगाईनुका कारणहरु, गरिने मुख्य क्रियाकलापहरु राम्रा तथा नराम्रा पक्षहरु)	परियोजना कार्य दिने, बर्णन गर्न लगाउने, प्रश्न सोध्ने	५
	लोक बाजा	स्थानीय लोक महत्व बताउन	स्थानीय लोक	Audio/Video मार्फत बाजाहरु नाम	स्थानीय लोकबाजाको महत्व र	

क्षेत्र	विषयवस्तु	सिकाइ सक्षमता	विषयवस्तुको विस्तृतिकरण	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	सम्भावित मूल्याङ्कन प्रक्रिया	पाठ्यघण्टा
			बाजाको महत्व	भन्न लगाउने, शिक्षकले लोक बाजाहरु मादल, मुरली/बाँसुरी, ट्याम्को, दमाह, सहनाई, झ्याली, नरसिंगाको छुट्टाछुट्टै महत्व जानकारी गराउने	आवश्यकता सोध्ने	५
	लोक नृत्य	स्थानीय लोक नृत्य नाँच; गर्गा नाँच	गर्गा नाँच	चित्र वा भिडियो प्रदर्शन गरी गर्गा नाँचको बारेमा बताई दिने (नाचिने मुख्य पर्व, क्षेत्र, प्रयोग हुने सामग्री, बाजाहरु आदि), भिडियो मार्फत वा स्थानीय कलाकारहरुको सहयोगमा विद्यार्थीहरुलाई नाँचे अभ्यास गराउने	गर्गा नाँच बारे प्रश्न सोध्ने, विद्यार्थीहरुलाई नाँच लगाउने शिक्षकले अवलोकन गर्ने	६
	लोक गीत	स्थानीय लोक गीतको महत्व बताउन	स्थानीय लोक गीतको महत्व	शिक्षकले गीत गाएर वा विद्यार्थीहरुलाई Audio/Video मार्फत ठाडी भाँका/देउडा गीतहरु सुनाउने, ठाडी भाँका/देउडा गीतहरुको महत्व बताई दिने विद्यार्थीलाई स्मरण गर्न लगाउने	स्थानीय लोक गीतहरुको महत्व लेख्न लगाउने, प्रश्न सोध्ने	४
स्थानीय वातावरण र	जैविक विविधता	स्थानीय क्षेत्रमा पाईने चराहरु संरक्षणका उपायहरु बताउन	स्थानीय क्षेत्रमा पाईने चराहरु लोप हुने कारण र	स्थानीय क्षेत्रमा पाईने चराहरु लोप हुने कारणहरु बताई दिने, स्थानीय क्षेत्रमा पाईने चराहरु	स्थानीय क्षेत्रमा पाईने चराहरु लोप हुने कारणहरु सोध्ने, स्थानीय क्षेत्रमा पाईने चराहरु	४

क्षेत्र	विषयवस्तु	सिकाइ सक्षमता	विषयवस्तुको विस्तृतिकरण	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	सम्भावित मूल्याङ्कन प्रक्रिया	पाठ्यघण्टा
जैविक विविधता			संरक्षणका उपायहरू	संरक्षणका उपायहरू छलफल गराई जानकारी गराउने	संरक्षणका उपायहरू प्रस्तुत गर्न लगाउने	
	जलस्रोत	जलस्रोतको परिचय तथा महत्व बताउन	जलस्रोत परिचय तथा महत्व	श्रव्यदृष्य सामाग्रीहरूको प्रयोग गरी जलस्रोतको परिचय बताई दिने, जलस्रोतको महत्व विषयमा छलफल गरी प्रस्तुत गर्न लगाउने	जलस्रोतको महत्व विषयमा वक्तृत्वकला प्रतियोगिता सञ्चालन गर्ने, विभिन्न प्रश्नहरू सोध्ने	४
पेसा र व्यवसाय	कृषि	कृषि पेसाको व्यावसायिक परिचय दिन, केरा र अमिला लागि उपयुक्त क्षेत्र र विधिहरू बताउन	व्यावसायिक खेती सम्बन्धी जानकारी, भगवतीमाई गाउँपालिका भित्र केरा र अमिला जातका फलफुल खेतीका लागि उपयुक्त क्षेत्र र विधिहरू	व्यावसायिक खेतीको परिचय र गर्ने तरिका उदाहरण सहित बताउने, व्यावसायिक खेतीबाट हुने फाइदाहरू बुदाँगत रुपमा प्रस्तुत गर्ने, स्थानीय कृषि विज्ञ वा किसान संग छलफल गरी भगवतीमाई गाउँपालिका भित्र केरा र अमिला जातका फलफुल खेतीका लागि उपयुक्त ठाउँको सूची तयार गरी प्रस्तुत गर्ने, केरा र अमिला जातका फलफुल खेती गर्ने विधि तथा तरीकाहरू स्थानीय कृषि विज्ञ वा किसानसंग छलफल गर्ने, गराउने	व्यावसायिक खेतीको परिचय भन्न लगाउने, व्यावसायिक तरकारी खेतीबाट हुने फाइदाहरू सोध्ने, केरा खेतीका लागि उपयुक्त स्थानहरूको नाम सोध्ने, अमिला जातका फलफुल उत्पादनका लागि उपयुक्त स्थानहरूको सूची तयार गर्न लगाउने, केरा खेती गर्ने तरीका बताउन लगाउने आदि ।	८
	पन्छीपालन	कुखुरापालन सम्बन्धी आधारभूत जानकारी दिन	कुखुरापालन	विद्यार्थीहरूलाई घर टोलमा पाल्दै आएका पशुपन्छीको नाम भन्न	विद्यार्थीहरूलाई कुखुरापालन सम्बन्धी प्रश्नहरू सोध्ने	६

क्षेत्र	विषयवस्तु	सिकाइ सक्षमता	विषयबस्तुको विस्तृतिकरण	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	सम्भावित मूल्याङ्कन प्रक्रिया	पाठ्यघण्टा
				लगाउने, पशुपन्छीहरू मध्य कुखुरा कसरी पाल्ने गरेका छन सोध्ने, स्थानीय कुखुरापालन व्यवसायी वा स्रोत व्यक्तिलाई बोलाएर वा क्षेत्र गराएर कुखुरापालन सम्बन्धी जानकारी गराउने		
	पेसा	स्थानीय स्तरमा सञ्चालन गर्न सकिने व्यवसाय र उद्योग सञ्चालनका समस्या र चुनौतीहरू बताउन	स्थानीय व्यवसाय र उद्योगका सञ्चालनका समस्या र चुनौतीहरू	भगवतीमाई गाउँपालिकामा सञ्चालन गर्न सकिने व्यवसाय र उद्योग बारे छलफल गराउने, भगवतीमाई गाउँपालिकामा सञ्चालन गर्न सकिने व्यवसाय र उद्योग सञ्चालनका समस्या र चुनौतीहरू बारे छलफल गरी प्रस्तुत गर्न लगाउने र शिक्षकले निष्कर्ष जानकारी गराउने	भगवतीमाई गाउँपालिका क्षेत्रभित्र सञ्चालित र सञ्चालत गर्न सकिने व्यवसाय र उद्योग नाम लेखि प्रस्तुत गर्न लगाउने, स्थानीय व्यवसाय र उद्योग सञ्चालन गर्दा हुने समस्या र चुनौतीहरूको सूची तयार गरी प्रस्तुत गर्न लगाने	५
	पर्यटन	पर्यटकीय स्थलको संरक्षणमा सहयोग गर्न	भगवतीमाई गाउँपालिका भित्र रहेका पर्यटकीय स्थलहरू	गाउँपालिका भित्र रहेका पर्यटकीय स्थलहरूको नाम भन्न लगाउने, पर्यटकीय स्थलहरूको बारेमा विस्तृत जानकारी गराउने, कुनै पर्यटकीय स्थलको भ्रमण गराई यसको संरक्षणका लागि गरिएका	गाउँपालिका भित्र रहेका पर्यटकीय स्थलहरूको नाम सोध्ने, पर्यटकीय स्थलहरूको संरक्षण गर्ने उपायहरू सोध्ने	५

क्षेत्र	विषयवस्तु	सिकाइ सक्षमता	विषयवस्तुको विस्तृतिकरण	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	सम्भावित मूल्याङ्कन प्रक्रिया	पाठ्यघण्टा
				प्रयासहरूको विवरण तयार गरी प्रस्तुत गर्न लगाउने, पर्यटकीय स्थलको संरक्षणका उपायहरू छलफल गराई बताई दिने		
सामाजिक समस्याहरू	जातीय विभेद	जातीय छुवाछुत बारे बताउन, जातीय छुवाछुत प्रथाले विकासमा पारेको नकारात्मक असर लेख्न	जातीय छुवाछुत प्रथाका नकारात्मक असरहरू	जातीय छुवाछुत बारे बताई दिने, जातीय छुवाछुत प्रथाले सामाजिक, शैक्षिक, आर्थिक र राजनीतिक क्षेत्रमा पारेको नकारात्मक असरको छुट्टाछुट्टै सूची तयार गरी विद्यार्थीहरूलाई जानकारी गराउने	जातीय छुवाछुत प्रथाले व्यक्तिको सामाजिक विकास के कस्तो असर पारेको छ ? लेख्नुहोस् । यस्तै प्रश्नहरूको उत्तर लेख्न लगाउने	६
	बाल विवाह	बाल विवाहको परिभाषा र कारणहरू बताउन	बाल विवाहको परिभाषा र कारणहरू	श्रव्यदृष्य सामाग्रीहरू प्रदर्शन गर्दै बालविवाह बारे जानकारी गराई दिने, बालविवाह गर्ने कारणहरू छलफल गराउने, शिक्षकले टिपोट गरी सूची प्रस्तुत गर्ने र थप बताई दिने	बाल विवाहको परिचय सोध्ने, बाल विवाह गर्ने कारणहरूको सूची बनाई प्रस्तुत गर्न लगाउने,	५
	लागु औषध	लागु औषध बारे परिचित हुन	लागु औषध; गाँजा, भाङ, चरेस, जाँड, रक्सी	श्रव्यदृष्य सामाग्रीको प्रदर्शन गरी लागु औषध बारे परिचित गराउने, लागु पदार्थको नाम भन्न लगाउने, गाँजा, भाङ, अत्तर, जाँड, रक्सीको छोटो परिचय गराउने	लागु पदार्थको परिचय भन्न लगाउने, लागु पदार्थको नाम भन्न लगाउने	५
	प्रकोप तथा	प्राकृतिक तथा मानवीय	विभिन्न प्राकृतिक	स्थानीय विज्ञहरूसंग प्रकोप/विपद्	मानवीय कारण हुन सक्ने	

क्षेत्र	विषयवस्तु	सिकाइ सक्षमता	विषयवस्तुको विस्तृतिकरण	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	सम्भावित मूल्याङ्कन प्रक्रिया	पाठ्यघण्टा
प्रकोप तथा विपद व्यवस्थापन	विपद	गतिविधिका कारण उत्पन्न हुने प्रकोप तथा विपद व्यवस्थापन बारे बताउन, सवारी दुर्घटनाबाट बच्ने उपायहरू बताउन	विपदहरूको रोकथाम तथा क्षति न्यूनीकरण गर्ने उपायहरू सवारी दुर्घटना न्यूनीकरणका उपायहरू,	सम्बन्धमा छलफल गरी त्यसको असर न्यूनीकरणका लागि स्थानीय स्तरमा गर्न सकिने क्रियाकलापहरूको सुचि प्रस्तुत गर्ने, नजिकैको प्रकोपजन्य क्षेत्रको अवलोकन भ्रमण गराई त्यहाँ देखिएका समस्याहरूको छलफल गर्ने, सवारी दुर्घटना न्यूनीकरणका लागि हामीले अपनाउनु पर्ने सावधानीहरूका बारेमा जानकार व्यक्तिसंग छलफल गर्ने गराउने	विपदहरूको सूची तयार गरी प्रस्तुत गर्न लगाउने, आगलागीबाट हुन सक्ने खतराहरूलाई कम गर्न हामीले गर्न सक्ने कार्यहरू बनाउन लगाउने, सडक दुर्घटना कम गर्ने उपायहरू बारे प्रस्तुत गर्न लगाउने	६
स्वास्थ्य तथा खेलकुद	स्वास्थ्य र सरसफाई	झाँडापखालाको परिचय र लक्षण पहिचान गर्न	झाँडापखालाको परिचय र लक्षण	विभिन्न पोष्टर चित्र तथा भिडियो प्रदर्शन गरेर झाँडापखालाको परिचय र लक्षण बताई दिने, सम्भव भए सम्म स्वास्थ्यकर्मी बोलाएर थप स्पष्ट पार्न लगाउने	झाँडापखालाको परिचय सोध्ने, झाँडापखालाका सामान्य लक्षणहरू सोध्ने	५
	योग	योग ध्यानको प्रारम्भिक अभ्यास	योग ध्यानको परिचय: बसाई सम्बन्धी जानकारी	मेरुदण्ड सोझो बस्न सिकाउने, ताली बजाउन सिकाउने, ज्ञानमुद्रा (आँखा चिम्लेर बुढी र चोर औला बाँकी तीन औला सोझो गरेर घुडा माथि राखी शान्त बस्न लगाउने)	बसाई अवलोकन गर्ने, एक रुपमा ताली बजाउन लगाउने, ज्ञानमुद्रा बस्न लगाउने	५

क्षेत्र	विषयवस्तु	सिकाइ सक्षमता	विषयबस्तुको विस्तृतिकरण	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	सम्भावित मूल्याङ्कन प्रक्रिया	पाठ्यघण्टा
	महिनावारी	महिनावारीको परिचय र लक्षण बताउन	महिनावारीको परिचय, लक्षण	महिनावारी र यसको लक्षण बारे छलफल गर्ने, चित्र भिडियो प्रदर्शन गरेर महिनावारी बारे छलफल गर्ने, महिनावारी भएको समयमा सरसफाई गर्ने तरीकाहरु बताई दिने	महिनावारीका लक्षणहरु सोध्ने, महिनावारीको परिचय भन्न लगाउने, महिनावारीको समयमा सरसफाई गर्ने तरीका सोध्ने	५

कक्षा ७

क्षेत्र	विषयवस्तु	सिकाइ सक्षमता	विषयबस्तुको विस्तृतिकरण	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	सम्भावित मूल्याङ्कन प्रक्रिया	पाठ्यघण्टा
हाम्रो भगवतीमाई	परिचय	भगवतीमाई गाउँपालिकाको भौगोलिक अवस्थाको बारे जानकारी हासिल गर्न	भगवतीमाई गाउँपालिकाको भौगोलिक अवस्था (भौगोलिक स्वरूप, हावापानी, खोला, पोखरी, ताल)	शैक्षिक सामग्रीहरुको प्रयोग गरी भगवतीमाई गाउँपालिकाको भौगोलिक स्वरूप तथा यहाँको हावापानी बारे बताई दिने, गाउँपालिका भित्रका खोला, पोखरी, तालको चित्र वा भिडियो देखाई वा विवरण देखाई तिनीहरुको अवस्थिति बताई दिने	गाउँपालिका भित्रको भौगोलिक स्वरूप बारे प्रश्न सोध्ने, गाउँपालिका भित्रका खोला, पोखरी तालको नाम तथा अवस्थित स्थान सोध्ने	६
	हाम्रो स्थानीय सरकार	गाउँपालिका र गाउँ कार्यपालिका बीच फरक छुट्याउन, गाउँपालिका वासीको कर्तव्य	गाउँपालिका र गाउँ कार्यपालिका बीच फरक, गाउँवासीको कर्तव्य	शैक्षिक सामग्री प्रयोग गरी गाउँपालिका र गाउँ कार्यपालिका बीच फरक बताई दिने, गाउँपालिका भित्र बसोबास गर्ने	गाउँपालिका र गाउँ कार्यपालिका बीच फरक फरक बताउन लगाउने, गाउँवासीका कर्तव्य र अधिकार	७

क्षेत्र	विषयवस्तु	सिकाइ सक्षमता	विषयवस्तुको विस्तृतिकरण	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	सम्भावित मूल्याङ्कन प्रक्रिया	पाठ्यघण्टा
		र अधिकार बताउन	र अधिकार	मानिसहरुका कर्तव्य र अधिकारहरु भन्न लगाउने, शिक्षकले कर्तव्य र अधिकारको सूची प्रस्तुत गरी बताईदिने	सोध्ने	
प्राकृतिक सम्पदा	परिचय	स्थानीय प्राकृतिक सम्पदा संरक्षण तथा व्यवस्थापनका उपायहरु बताउन	स्थानीय स्रोतको संरक्षण तथा व्यवस्थापनका उपायहरु	स्थानीय स्तरमा रहेका प्राकृतिक स्रोतहरुको बारेमा छलफल गराउने, स्थानीय स्तरमा रहेका प्राकृतिक स्रोतहरुको अवलोकन भ्रमण गराउने र तिनीहरुको संरक्षणका लागि गरिएका प्रयासहरु संकलन गर्न लगाउने, स्थानीय स्तरमा रहेका प्राकृतिक स्रोतहरुको व्यवस्थित गर्ने उपायहरुको छलफल गर्ने	स्थानीय स्तरमा रहेका प्राकृतिक स्रोतहरुको व्यवस्थापन गर्ने उपायहरु लेखि कक्षाकोठामा प्रस्तुत गर्न लगाउने	५
भौतिक पूर्वाधार	परिचय	स्थानीय भौतिक पूर्वाधारको परिचय र महत्व बताउन	स्थानीय भौतिक पूर्वाधारको परिचय र महत्व; सडक, खानेपानी, विजुली, सञ्चार, शिक्षा, स्वास्थ्य	श्रव्यदृश्य सामग्रीहरुको प्रयोग गरी स्थानीय भौतिक पूर्वाधारको परिचय बताई दिने, स्थानीय भौतिक पूर्वाधारका क्षेत्रहरु बारे छलफल, अन्तरक्रिया गराउने स्थानीय भौतिक पूर्वाधारको महत्वको छलफल गराई बताई दिने	स्थानीय भौतिक पूर्वाधार बारे सोध्ने, स्थानीय भौतिक पूर्वाधारका महत्व लेखेर प्रस्तुत गर्न लगाउने, विभिन्न प्रश्न सोध्ने	५
	जातजाति	भगवतीमाई गाउँपालिकाका	ब्राह्मण र क्षेत्री	गाउँपालिका ब्राह्मण र क्षेत्री जातिका	गाउँपालिका ब्राह्मण र क्षेत्री	

क्षेत्र	विषयवस्तु	सिकाइ सक्षमता	विषयवस्तुको विस्तृतिकरण	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	सम्भावित मूल्याङ्कन प्रक्रिया	पाठ्यघण्टा
जनजाति, कला र संस्कृति		ब्राह्मण र क्षेत्रीहरूको थर बताउन	जातिका थर र जनसङ्ख्या	थरहरूको छुट्टाछुट्टै सूची प्रस्तुत गरी जानकारी गराउने, गाउँपालिका ब्राह्मण र क्षेत्री जातिको महिला र पुरुष जनसङ्ख्या प्रस्तुत गरी जानकारी गराउने जानकारी व्यक्तिसंग छलफल गराई	जातिका थरहरूको छुट्टाछुट्टै सूची तयार गरी प्रस्तुत गर्न लगाउने, ब्राह्मण र क्षेत्री जातिका जातिहरूको महिला र पुरुषहरूको जनसङ्ख्या भन्न लगाउने	६
	भेषभूषा/पहिरन (पोसाक तथा गरगहना)	स्थानीय भेषभूषा लोप हुनुको कारण बताउन	स्थानीय भेषभूषा लोप हुनुका कारणहरू	स्थानीय भेषभूषाको परिचय बताई दिने, स्थानीय भेषभूषा लोप हुनुका कारण छलफल गराउने र शिक्षकले टिपोट गरी प्रस्तुत गर्ने	स्थानीय भेषभूषा लोप हुनुका कारणहरू सोध्ने	५
	भाषा र धर्म	चाडपर्व मनाउने मानिसहरूले देखाउने असल र खराब व्यवहारहरू छुट्याउन	चाडपर्व मनाउँदाका असल र खराब व्यवहारहरू	चाडपर्व मनाउँदा गरिने क्रियाकलापहरू भन्न लगाउने, ती क्रियाकलापहरू मध्ये असल र खराब क्रियाकलापहरू छुट्याउन लगाउने, ती व्यवहारहरू असल र खराब हुनुका कारण बताई दिने	प्रश्न सोध्ने, परियोजना कार्य दिने, असल र खराब व्यवहारहरू छुट्याउन लगाउने	५
	मेला पर्व र उत्सव	स्थानीय मेला, उत्सवमा देखिने राम्रा र नराम्रा पक्ष छुट्याउन	स्थानीय मेला, उत्सवका राम्रा र नराम्रा पक्ष	विद्यार्थीहरूलाई मेला, उत्सवमा मानिसहरूले गरेका क्रियाकलापहरू भन्न लगाउने,	प्रश्न सोध्ने, परियोजना कार्य दिने	५

क्षेत्र	विषयवस्तु	सिकाइ सक्षमता	विषयवस्तुको विस्तृतिकरण	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	सम्भावित मूल्याङ्कन प्रक्रिया	पाठ्यघण्टा
				तिनीहरू मध्य असल र खराब पक्षहरूको छुट्टाछुट्टै सूची तयार गरी प्रस्तुत गर्न लगाउने शिक्षकले आवश्यक सहजीकरण गरिदिने		
	लोक बाजा	स्थानीय लोक बाजाहरू लोप हुने कारणहरू बताउन	स्थानीय लोक बाजाहरू लोप हुने कारणहरू	चित्र वा Video मार्फत स्थानीय लोक बाजा र आधुनिक बाजाहरू छुट्याउन लगाउने, शिक्षकले स्थानीय लोकबाजाहरू लोप हुने कारणहरू जानकारी गराउने	लोक बाजाहरू लोप हुनुका कारणहरू लेखेर प्रस्तुत गर्न लगाउने	५
	लोक नृत्य	स्थानीय लोक नृत्य लोप हुनुका कारण बताउन	स्थानीय लोक नृत्य लोप हुनुका कारण	विद्यार्थीहरूलाई स्थानीय लोक नृत्यहरूको नाम भन्न लगाउने, यस्ता नाँचहरू लोप हुनुका कारणहरू बारे कक्षाकोठामा छलफल गराई प्रस्तुत गर्न लगाउने शिक्षकले सहजीकरण गरिदिने	स्थानीय नाँच लोप हुनुका कारणहरू सोध्ने, प्रश्न सोध्ने	५
	लोक गीत	स्थानीय लोक गीतहरू लोप हुनुका कारण बताउन	स्थानीय लोक गीतहरू लोप हुनुका कारण	शिक्षकले गीत गाएर वा विद्यार्थीहरूलाई Audio/Video मार्फत ठाडी भाँका/देउडा गीतहरू सुनाउने, ठाडी भाँका/देउडा गीतहरूको लोप हुनुका कारणहरू बताई दिने, विद्यार्थीलाई स्मरण गर्न लगाउने	स्थानीय लोक गीतहरू लोप हुने कारण लेख्न लगाउने, प्रश्न सोध्ने	५

क्षेत्र	विषयवस्तु	सिकाइ सक्षमता	विषयवस्तुको विस्तृतिकरण	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	सम्भावित मूल्याङ्कन प्रक्रिया	पाठ्यघण्टा
स्थानीय वातावरण र जैविक विविधता	जैविक विविधता	स्थानीय क्षेत्रमा पाईने बन्धजन्तुको अवस्था र संरक्षणका उपायहरु जानकारी हासिल गर्न	स्थानीय क्षेत्रमा पाईने बन्धजन्तुको अवस्था र संरक्षणका उपायहरु,	नजिकको वन क्षेत्रको अवलोकन गराई स्थानीय विज्ञ वा वनका पदाधिकारी वा जानकार व्यक्तिसंग वन र वन्यजन्तुको विगत र हालको अवस्था बारे छलफल गराई जानकारी गराउने, बन्धजन्तुको संरक्षणबाट मानव जीवनमा हुने फाईदाहरु बारे चर्चा गर्ने, बन्धजन्तुको संरक्षण गर्ने उपायहरु बताई दिने,	वन्यजन्तुको संरक्षणबाट हुने फाईदाहरु भन्न लगाउने, बन्धजन्तुको संरक्षण गर्ने उपायहरु सोध्ने, विभिन्न प्रश्नहरु सोध्ने	५
	जलस्रोत	जलस्रोत संरक्षण तथा व्यवस्थापनका उपायहरु बताउन	जलस्रोत संरक्षण तथा व्यवस्थापनका उपायहरु	स्थानीय खोला, खोल्सि, ताल, मुहान आदिको भ्रमण गराई तिनीहरुको संरक्षणका लागि भइरहेका प्रयासहरु स्थानीय व्यक्तिहरूसंग छलफल गरी टिपोट गर्ने, स्थानीय जलस्रोतको संरक्षणका लागि स्थानीय समुदायले गर्न सक्ने कार्यहरुको छलफल गरी प्रस्तुत गर्ने	जलस्रोत संरक्षणका उपायहरु सोध्ने, विविध प्रश्नहरु सोध्ने	५
पेसा र	कृषि	कृषि व्यवसायका चुनौतीहरु बताउन, धान र मकै खेतीका लागि उपयुक्त स्थान र विधिहरु	कृषि व्यवसायका चुनौतीहरु, भगवतीमाई गाउँपालिका भित्र	कृषि व्यवसायका चुनौतीहरु समुहगत रुपमा छलफल गराउने, स्थानीय कृषि विज्ञ वा किसान वा कृषि फर्म कृषि व्यवसायमा हुन सक्ने चुनौती	कृषि व्यवसायका चुनौतीहरु सोध्ने, भगवतीमाई गाउँपालिका भित्र धान र मकै खेतीका लागि उपयुक्त ठाउँको नाम भन्न	६

क्षेत्र	विषयवस्तु	सिकाइ सक्षमता	विषयवस्तुको विस्तृतिकरण	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	सम्भावित मूल्याङ्कन प्रक्रिया	पाठ्यघण्टा
व्यवसाय		बताउने	धान र मकै बालीका लागि उपयुक्त क्षेत्र र विधिहरू	र समाधानका उपयाहरू बारे छलफल गरी प्रस्तुत गर्ने, स्थानीय कृषि विज्ञ वा किसान संग छलफल गरी भगवतीमाई गाउँपालिका भित्र धान र मकै बालीका लागि उपयुक्त ठाउँको सूची तयार गरी प्रस्तुत गर्ने, धान र मकै खेती गर्ने विधि तथा तरीकाहरू स्थानीय कृषि विज्ञ वा किसानसंग छलफल गर्ने,गराउने	लगाउने, मकै खेती गर्ने तरीका सोध्ने	
	पशुपालन	बाख्रापालन सम्बन्धी आधारभूत जानकारी हासिल गर्न	बाख्रापालन	विद्यार्थीहरूलाई घर टोलमा पाल्दै आएका पशुपन्छीको नाम भन्न लगाउने, पशुपन्छीहरू मध्ये बाख्रा कसरी पाल्ने गरेका छन सोध्ने, बाख्रापालन सम्बन्धी जानकारी गराउने, बाख्रा फर्मको भ्रमण गराउने वा स्थानीय बाख्रापालक किसान वा स्रोत व्यक्तिसंग भेट गराएर बाख्रापालन सम्बन्धी जानकारी गराउने	विद्यार्थीहरूलाई बाख्रा पालन सम्बन्धी प्रश्नहरू सोध्ने परियोजना कार्य दिने	६
	पेसा,व्यवसाय	स्थानीय स्तरमा उत्पादित सामाग्रीहरूको बजार	बजार व्यवस्थापन	स्थानीय स्तरमा उत्पादित सामाग्री र तिनीहरूको किन बेच हुने गरेका	स्थानीय स्तरमा उत्पादित सामाग्री र तिनीहरूको बजार व्यवस्थान	६

क्षेत्र	विषयवस्तु	सिकाइ सक्षमता	विषयवस्तुको विस्तृतिकरण	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	सम्भावित मूल्याङ्कन प्रक्रिया	पाठ्यघण्टा
		व्यवस्थानको जानकारी हासिल गर्न		स्थानहरुको नाम सोध्ने, स्थानीय उद्योगबाट उत्पादन हुने सामाग्रीहरुको बजार व्यवस्थापन बारे छलफल गराउने	लेख्न लगाउने प्रश्नोत्तर गर्ने	
	पर्यटन	पर्यटकीय स्थलको प्रचार प्रसार र प्रवर्द्धनमा सहयोग गर्न	पर्यटकीय क्षेत्रहरु: मन्दिर चर्च ताल बन लेक गुफा पार्क	समाज र देशका लागि स्थानीय पर्यटकीय क्षेत्रहरुको योगदान बारे छलफल गराउने, कुनै पर्यटकीय क्षेत्रको भ्रमण गराई यसको प्रचार प्रसार तथा प्रवर्द्धन गर्ने तरीका बारे छलफल गराउने, पर्यटकीय स्थलको प्रचार प्रसार र प्रवर्द्धनमा विद्यार्थीको भूमिका बारे छलफल गराउने	पर्यटकीय स्थलको प्रचार प्रसार र प्रवर्द्धनमा विद्यार्थीको भूमिका विषयमा वक्तृत्वकला सञ्चालन गर्ने, प्रश्न सोध्ने	५
सामाजिक	जातीय विभेद	जातीय छुवाछुत प्रथा अन्त गर्ने उपायहरु बताउन	जातीय छुवाछुत गर्ने उपायहरु	जातीय छुवाछुत प्रथाको परिचय दिने, समुह विभाजन गरी यसले पारेका नकारात्मक असरहरु छुट्टाछुट्टै (सामाजिक, शैक्षिक, आर्थिक तथा राजनीतिक) तयार गरी प्रस्तुत गर्न लगाउने शिक्षकले थप जानकारी गराई दिने यस्ता समस्याहरुको अन्तका लागि	जातीय छुवाछुत प्रथाले पारेको असरहरु भन्न लगाउने, जातीय छुवाछुत अन्तका लागि विद्यार्थीको भूमिका विषयमा वक्तृत्वकला सञ्चालन गर्ने	५

क्षेत्र	विषयवस्तु	सिकाइ सक्षमता	विषयवस्तुको विस्तृतिकरण	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	सम्भावित मूल्याङ्कन प्रक्रिया	पाठ्यघण्टा
समस्याहरु				छलफल गराई उपायहरुको विवरण तयार गरी प्रस्तुत गर्न लगाउने		
	बाल विवाह	बालविवाह गर्दा हुने असरहरुको जानकारी हासिल गर्न	बालविवाह गर्दा हुने असरहरु	विद्यार्थीहरुलाई बाल विवाह बारे भन्न लगाउने बालविवाह गर्दा हुने असरहरु बताई दिने, (शारीरिक, मानसिक, सामाजिक, शैक्षिक, आर्थिक)	विद्यार्थीहरुलाई बाल विवाहको परिचय दिन लगाउने, बालविवाह गर्दा हुने शारीरिक, मानसिक, सामाजिक, शैक्षिक, आर्थिक असरहरु छुट्टाछुट्टै सूची तयार गरी प्रस्तुत गर्न लगाउने	५
	लागु औषध	लागु औषध दुर्व्यसनका असरहरु बताउन	लागु औषधका दुर्व्यसन असरहरु	विद्यार्थीहरुलाई लागु पदार्थको नाम भन्न लगाउने, लागु पदार्थ सेवन गर्दा हुने हानी तथा असरहरु बारे छलफल गरी जानकारी गराउने	लागु पदार्थ सेवन गर्दा हुने असरहरु लेखि प्रस्तुत गर्न लगाउने, विभिन्न प्रश्नहरु सोध्ने	५
प्रकोप तथा विपद् व्यवस्थापन	प्रकोप तथा विपद्	प्राकृतिक कारण हुने प्रकोप तथा विपद् व्यवस्थापनका उपायहरु बताउन, सडक सुरक्षाका उपायहरु बताउन	प्रकोप रोकथाम र क्षति न्यूनीकरणका उपायहरु	प्राकृतिक प्रकोप तथा विपद् व्यवस्थापन सम्बन्धि भिडियो तथा तस्विर पोष्टरहरु प्रदर्शन गर्ने, भगवतीमाई गाउँपालिका भित्र हुनसक्ने विपद्हरुको सूची तयार गर्न लगाउने, विपद्को समयमा तत्काल उद्धारका लागि चाहिने सामाग्रीहरु पददर्शन गर्ने, स्थानीय प्रकोप तथा विपद् व्यवस्थापन	पहिरो रोकथामका लागि गर्नु पर्ने कार्यहरु लेख्न लगाउने, भूकम्पका असरहरु कम गर्नका लागि अपनाउनु पर्ने सुरक्षित उपायहरु बारे बुदाँगत रुपमा प्रस्तुत गर्न लगाउने, ट्राफिक संकेतहरुको चित्र बनाउन लगाउने	६

क्षेत्र	विषयवस्तु	सिकाइ सक्षमता	विषयवस्तुको विस्तृतिकरण	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	सम्भावित मूल्याङ्कन प्रक्रिया	पाठ्यघण्टा
				सम्बन्धी छलफल गरी त्यसका असरहरू न्यूनीकरणका लागि विद्यार्थीले गर्नुपर्ने भूमिकाहरू प्रस्तुत गर्ने, सडक सुरक्षा व्यवस्थापनका विभिन्न सामाग्रीहरू प्रस्तुत गर्ने जस्तै ट्राफिक संकेतहरू		
स्वास्थ्य तथा खेलकुद	स्वास्थ्य र सरसफाई	झाँडापखालाको कारण बताउन	झाँडापखालाको कारण	विद्यार्थीहरूलाई झाँडापखालाको परिचय बताई दिने, विभिन्न पोष्टर, चित्र तथा भिडियो प्रदर्शन गरेर झाँडापखालाको वर्तमान अवस्था र रोग लाग्नुका कारण बताई दिने	झाँडापखाला लाग्नुका कारणहरू लेखि प्रस्तुत गर्न लगाउने, प्रश्न सोध्ने	५
	योग	योग ध्यानको परिचय (श्वासप्रश्वास)	योग ध्यानको परिचय (श्वासप्रश्वास)	योग ध्यानको परिभाषा/परिचय बताई दिने त्यस सम्बन्धी भिडियो प्रदर्शन गर्न, शुद्ध व्यायाम हात, खुट्टा, औला चलाउने आदि शिक्षकले गरेर देखाउने विद्यार्थीलाई गर्न लगाउने	योग ध्यानको परिभाषा/परिचय दिन लगाउने, हात खुट्टा चलाउने लगाउने	५
	महिनावारी	सेनीटरी प्याडको प्रयोग र उचित विसर्जन गर्न	महिनावारी सरसफाई सेनीटरी प्याडको	चित्र वा भिडियो प्रदर्शन गरेर सेनीटरी प्याड बारे छलफल गर्ने, भिडियो प्रदर्शन वा स्थानीय	सेनीटरी प्याड विसर्जन गर्ने तरीका भन्न लगाउने, प्रश्न सोध्ने	५

क्षेत्र	विषयवस्तु	सिकाइ सक्षमता	विषयबस्तुको विस्तृतिकरण	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	सम्भावित मूल्याङ्कन प्रक्रिया	पाठ्यघण्टा
			प्रयोग र उचित विसर्जन, महिनावारीको समयमा अपनाउनु पर्ने सावधानीहरू	स्वास्थ्यकर्मीको सहयोगमा सेनीटरी प्याडको प्रयोग तथा विसर्जन गर्ने तरीका तथा महिनावारीका समयमा सावधानी हुनु पर्ने विषयमा जानकारी गराउने		

कक्षा ८

क्षेत्र	विषयवस्तु	सिकाइ सक्षमता	विषयबस्तुको विस्तृतिकरण	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	सम्भावित मूल्याङ्कन प्रक्रिया	पाठ्यघण्टा
हाम्रो भगवतीमाई	परिचय	भगवतीमाई गाउँकार्यपालिको कार्यालयबाट प्रदान गरिने सेवा सुविधाहरूको जानकारी हासिल गर्न	गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालयका विषयगत शाखाहरूको प्रमुख कार्यहरू	विद्यार्थीहरूलाई गाउँपालिकाबाट लिन सकिने कामहरूको सूची तयार गरी प्रस्तुत गर्न लगाउने, गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालयका प्रमुख शाखा तथा इकाई र तिनीहरूले सम्पादन गर्ने मुख्य मुख्य कामको विवरण प्रस्तुत गरी बताई दिने	गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालयका विषयगत शाखाहरूको प्रमुख कार्यहरू सोध्ने, प्रश्न सोध्ने	६
	हाम्रो स्थानीय सरकार	गाउँ कार्यपालिका अध्यक्ष र उपाध्यक्षको भूमिका उल्लेख गर्न, विषयगत समितिको भूमिका उल्लेख गर्न	गाउँपालिका अध्यक्ष र उपाध्यक्षको भूमिका, विषयगत समितिको भूमिका	गाउँपालिका अध्यक्ष र उपाध्यक्षको भूमिकाहरू पालैपालो भन्न लगाउने थप शिक्षकले बताई दिने, सम्भव भएसम्म अध्यक्ष र उपाध्यक्षलाई कक्षाकोठामा आमन्त्रण गरी	गाउँपालिका अध्यक्ष र उपाध्यक्षको भूमिकाहरू सोध्ने, विषयगत समितिको भूमिका लेखेर प्रस्तुत गर्न लगाउने	८

क्षेत्र	विषयवस्तु	सिकाइ सक्षमता	विषयवस्तुको विस्तृतिकरण	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	सम्भावित मूल्याङ्कन प्रक्रिया	पाठ्यघण्टा
				उनीहरूको भूमिका बारे जानकारी लिने, विषयगत समितिको भूमिका सूची प्रस्तुत गरी बताई दिने		
प्राकृतिक सम्पदा	प्राकृतिक सम्पदा	स्थानीय प्राकृतिक सम्पदा हास हुनुका कारण बताउन, प्राकृतिक सम्पदाको संरक्षणमा स्थानीय व्यक्तिको भूमिका बताउन	स्थानीय प्राकृतिक सम्पदा हास हुनुका कारण र संरक्षणमा स्थानीय व्यक्तिको भूमिका	प्राकृतिक स्रोतहरूको हास हुनुका कारणहरू विद्यार्थीहरूलाई सोध्ने र टिपोट गरी बताई दिने, प्राकृतिक स्रोतहरूको संरक्षणमा स्थानीयको भूमिका विषयमा परियोजना वा समुह कार्य दिने संकलन गर्ने, विद्यार्थीले लेखेको भूमिकालाई समेटेर सूची प्रदर्शन गर्ने र आवश्यक पृष्ठपोषण दिने	प्राकृतिक स्रोतहरूको हास हुनुका कारणहरू सोध्ने, स्थानीय प्राकृतिक स्रोतहरूको संरक्षणमा स्थानीय व्यक्तिको भूमिका विषयमा वक्तृत्वकला प्रतियोगिता सञ्चालन गर्ने, प्रश्न सोध्ने	५
भौतिक पूर्वाधार	भौतिक पूर्वाधार	स्थानीय भौतिक पूर्वाधारको विकासले ल्याएको आर्थिक र सामाजिक परिवर्तन बारे बताउन	स्थानीय भौतिक पूर्वाधारको विकासले ल्याएको आर्थिक र सामाजिक परिवर्तन	स्थानीय भौतिक पूर्वाधार र आर्थिक तथा सामाजिक पक्षहरूको सम्बन्ध बारे समुह छलफल गराउने, भौतिक पूर्वाधारहरूको विकासले आर्थिक विकास तथा सामाजिक परिवर्तनमा पार्ने प्रभाव बारे छलफल गराउने	पूर्वाधार र आर्थिक तथा सामाजिक पक्षहरूको सम्बन्ध बारे सोध्ने, आर्थिक विकास तथा सामाजिक परिवर्तनमा पार्ने प्रभाव बारे सोध्ने, विभिन्न प्रश्न सोध्ने	५
	जातजाति	जातजातिहरूको वडागत	जातजातिहरूको	सातै वटा वडामा बसोबास गर्ने	जातजातिहरूको वडागत विवरण	

क्षेत्र	विषयवस्तु	सिकाइ सक्षमता	विषयवस्तुको विस्तृतिकरण	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	सम्भावित मूल्याङ्कन प्रक्रिया	पाठ्यघण्टा
जातजाति, कला र संस्कृति		विवरण तयार गर्न	वडागत विवरण	जातजातिहरूको वडागत सूची प्रस्तुत गरी जानकारी गराउने,	तयार गरी प्रस्तुत गर्न लगाउने, थप प्रश्न सोध्ने	५
	भेषभूषा/पहिरन (पोसाक तथा गरगहना)	भेषभूषा संरक्षणका उपायहरू बताउन	स्थानीय भेषभूषा संरक्षण गर्ने उपायहरू	स्थानीय भेषभूषा लोप हुनुका कारणहरू बताई दिने, यस्ता भेषभूषाको संरक्षण गर्ने उपायहरू छलफल गराई प्रस्तुत गर्ने	स्थानीय भेषभूषा संरक्षण गर्ने उपायहरू सोध्ने, थप प्रश्न सोध्ने	५
	भाषा र धर्म	चाडपर्व मनाउँदा मानिसहरूले देखाउने खराब व्यवहारहरू न्यूनीकरण गर्ने उपायहरू बताउन	चाडपर्वका खराब व्यवहारहरू न्यूनीकरण गर्ने उपायहरू	चाडपर्व मनाउँदाका खराब व्यवहारहरूको सूची बनाउन लगाउने, ती व्यवहारहरू कम गर्ने उपायहरूको खोजी गर्न लगाउने	परियोजना कार्य दिने, प्रश्न सोध्ने	५
	मेला, पर्व र उत्सव	स्थानीय मेला, उत्सवका नराम्रा पक्षहरू न्यूनीकरण गर्ने उपायहरूको खोजी गर्न	स्थानीय मेला उत्सवमा नराम्रा पक्षहरू न्यूनीकरणका उपायहरू	विद्यार्थीहरूलाई स्थानीय मेला उत्सवहरूको नाम लेख्न लगाउने, स्थानीय मेला उत्सवका नराम्रा पक्षहरू भन्न लगाउने, स्थानीय मेला उत्सवमा नराम्रा पक्षहरूलाई न्यूनीकरण गर्ने उपायहरू खोजी गर्न लगाई प्रस्तुत गर्न लगाउने शिक्षकले सहजिकरण गर्ने	स्थानीय मेला उत्सवमा नराम्रा पक्षहरूलाई न्यूनीकरण गर्ने उपायहरू लेखेर कक्षाकोठामा प्रस्तुत गर्न लगाउने	५
	लोक बाजा	स्थानीय लोक बाजाहरूको संरक्षण गर्ने उपायहरू बताउन	स्थानीय लोक बाजाहरू	विद्यार्थीहरूलाई स्थानीय लोक बाजाको महत्व भन्न लगाउने, शिक्षकले लोकबाजाहरूको कम प्रयोग	लोकबाजा संरक्षण गर्ने उपायहरू लेख्न लगाई कक्षामा प्रस्तुत गर्न लगाउने,	५

क्षेत्र	विषयवस्तु	सिकाइ सक्षमता	विषयवस्तुको विस्तृतिकरण	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	सम्भावित मूल्याङ्कन प्रक्रिया	पाठ्यघण्टा
				हुनुका कारण बताई दिने, लोकबाजा संरक्षण गर्ने उपायहरु छलफल गराई बताई दिने	प्रश्न सोध्ने	
	लोक नृत्य	स्थानीय लोक नृत्य संरक्षण गर्ने उपायहरु बताउन	स्थानीय लोक नृत्य संरक्षण गर्ने उपायहरु	विद्यार्थीहरुलाई स्थानीय लोक नृत्यहरुको नाम र यिनीहरु लोप हुनुका कारण बताई दिने, यस्ता लोक नृत्यहरु संरक्षण गर्ने उपायहरु छलफल गराई प्रस्तुत गर्न लगाउने शिक्षकले सहजिकरण गरिदिने	स्थानीय लोक नृत्य संरक्षण गर्ने उपायहरु सोध्ने, प्रश्न सोध्ने	५
	लोक गीत	स्थानीय लोक गीतहरु संरक्षण गर्ने उपायहरु बताउन	स्थानीय लोक गीतहरु संरक्षण गर्ने उपायहरु	विद्यार्थीहरुलाई Audio/Video मार्फत ठाडी भाँका/देउडा गीतहरु सुनाउने, ठाडी भाँका/देउडा गीतहरु बारे बताई दिने, (महत्व, समय, क्षेत्र, लोप हुनुका कारणहरु आदि), ठाडी भाँका/देउडा गीतहरुको संरक्षण गर्ने उपायहरु छलफल गराई बताई दिने, विद्यार्थीलाई स्मरण गर्न लगाउने	संरक्षण गर्ने उपायहरु सोध्ने, प्रश्न सोध्ने	५
स्थानीय वातावरण र जैविक	जैविक विविधता	सामुदायिक वनको परिचय र फाईदाहरु बताउन	वनका प्रकारहरु, सामुदायिक वन परिचय, सामुदायिक वनका	श्रव्यदृष्य सामाग्रीहरुको प्रयोग गरी वनका प्रकारहरु बताई दिने (निजी वन, कबुलियती वन, धार्मिक वन, सामुदायिक वन, राष्ट्रिय वन)	वनका प्रकारहरु सोध्ने, सामुदायिक वनका फाईदाहरु लेखि प्रस्तुत गर्न लगाउने	४

क्षेत्र	विषयवस्तु	सिकाइ सक्षमता	विषयवस्तुको विस्तृतिकरण	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	सम्भावित मूल्याङ्कन प्रक्रिया	पाठ्यघण्टा
विविधता			फाईदाहरु	सामुदायिक वनको परिचय बताई दिने सामुदायिक वनबाट हुने लाभ बारेमा छलफल गरी प्रस्तुत गर्ने		
	जलस्रोत	खानेपानीको मुहान संरक्षण तथा व्यवस्थापन बारे बताउन	खानेपानीको मुहान संरक्षण तथा व्यवस्थापन	स्थानीय क्षेत्रमा भएका खानेपानीका मुहानको अवस्था बारे वर्णन गरी संरक्षणका उपायहरु बताई दिने, समुदायमा सञ्चालित कुनै खानेपानीको मुहानको भ्रमण गराई मुहानको अवस्था, संरक्षणका लागि भएका प्रयासहरुको जानकारी गराउने स्थानीयले मुहान संरक्षणका लागि गर्न सक्ने कार्यहरु छलफल गरी प्रस्तुत गर्ने	खानेपानी स्रोत वा मुहान संरक्षणका लागि गर्नसक्ने उपायहरुको विवरण तयार गरी प्रस्तुत गर्न लगाउने, विभिन्न प्रश्न सोध्ने	४
पेसा र व्यवसाय	कृषि	कृषिको महत्व र योगदान बारे बताउन, गहुँ र कोदो खेतीका लागि उपयुक्त स्थान र विधिहरु बताउन	कृषिको महत्व र योगदान बारे जानकारी गहुँ र कोदो खेतीका लागि उपयुक्त स्थान र विधिहरु	कृषिको महत्व र योगदान बारे बताई दिने, कृषिको महत्व र कृषिबाट देशलाई पुगेको आर्थिक योगदान बारे स्थानीय विज्ञसंग छलफल गराउने, स्थानीय कृषि विज्ञ वा किसान संग छलफल गरी भगवतीमाई गाउँपालिका भित्र गहुँ र कोदो बालीका लागि उपयुक्त ठाउँको सूची तयार गरी	कृषिको महत्व र देशको आर्थिक विकासमा पुऱ्याएको योगदान बारे सोध्ने, कोदो खेती गर्ने तरीका सोध्ने	७

क्षेत्र	विषयवस्तु	सिकाइ सक्षमता	विषयवस्तुको विस्तृतिकरण	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	सम्भावित मूल्याङ्कन प्रक्रिया	पाठ्यघण्टा
				प्रस्तुत गर्ने, गहुँ र कोदो खेती गर्ने विधि तथा तरीकाहरु स्थानीय कृषि विज्ञ वा किसानसंग छलफल गर्ने,गराउने,		
	पशुपालन	भैंसीपालन सम्बन्धी आधारभूत जानकारी हासिल गर्न	भैंसीपालन	विद्यार्थीहरुलाई घर टोलमा पाल्दै आएका पशुपन्छीको नाम भन्न लगाउने, भैंसीपालन सम्बन्धी जानकारी गराउने स्थानीय भैंसी फर्मको भ्रमण गराउने वा स्थानीय भैंसीपालक किसानसंग भेट गरी भैंसीपालनसम्बन्धी जानकारी लिन लगाउने	विद्यार्थीहरुलाई भैंसीपालन सम्बन्धी प्रश्नहरु सोध्ने, परियोजना कार्य दिने	७
	पेसा/व्यवसाय	बाँस र निगालका सामाग्रीहरु र उपयोगिता बारे जानाकरी हासिल गर्न	बाँस र निगालोका सामाग्री र उपयोगिता	विद्यार्थीहरुको घरमा प्रयोग हुने गरेका बाँस तथा निकालोद्वारा निर्मित सामाग्रीहरुको नाम र उपयोगिता भन्न लगाउने, बाँस तथा निगालोबाट निर्मित सामाग्रीहरु (डोको, भकारी, थुन्से, डालो, सोली, पायो, स्याँकु, बच्चा सुताउने कोक्रो, मुढा आदि) बारे चित्र सहित सामान्य जानकारी गराउने, बाँस र निगालोको उपयोगिता र	बाँस र निगालोबाट निर्मित सामाग्रीहरुको नाम लेख्न लगाउने, बाँस र निगालोका उपयोगिताहरु भन्न लगाउने	५

क्षेत्र	विषयवस्तु	सिकाइ सक्षमता	विषयवस्तुको विस्तृतिकरण	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	सम्भावित मूल्याङ्कन प्रक्रिया	पाठ्यघण्टा
				यसबाट निर्माण गर्न सकिने सामाग्रीहरुको उपयोगितको जानकारी गराउने		
	पर्यटन	स्थानीय स्तरमा पर्यटन व्यवसायको संभावना र चुनौतीहरु पहिचान गर्न	स्थानीय स्तरमा पर्यटन व्यवसायको संभावना र चुनौतीहरु	समुह विभाजन गरी स्थानीय स्तरमा पर्यटन व्यवसायको संभावना र चुनौतीहरु पहिचान गरी प्रस्तुत गर्न लगाउने, सम्भव भएसम्म जनप्रतिनीधि वा जानकार व्यक्तिसंग पर्यटन व्यवसायको संभावना र चुनौतीहरु विषयमा अन्तर्क्रिया गराउने	स्थानीय स्तरमा पर्यटन व्यवसायको संभावना र चुनौतीहरु भन्न र लेख्न लगाउने, प्रश्न सोध्ने	५
सामाजिक समस्याहरु	जातीय विभेद	जातीय विभेद विरुद्ध प्रचलित कानूनी ब्यवस्था बारे लेख्न	जातीय विभेद विरुद्ध प्रचलित कानूनी ब्यवस्था: नेपालको संविधान र जातीय तथा अन्य छुवाछुत र भेदभाव (कसूर र सजाय) ऐन २०६८ का मुख्य व्यवस्था	जातीय छुवाछुत प्रथाले सृजना गरेका समस्याहरु भन्न लगाउने, नेपालको संविधानको मौलिक हकको धारा २४ मा भएको संवैधानिक व्यवस्था बारे जानकारी गराउने, जातीय तथा अन्य छुवाछुत र भेदभाव (कसूर र सजाय) ऐन २०६८ मा भएको व्यवस्था जानकारी गराउने	नेपालको संविधानमा जातीय छुवाछुतको हकमा भएको व्यवस्था लेख्न लगाउने, जातीय तथा अन्य छुवाछुत र भेदभाव (कसूर र सजाय) ऐन २०६८ मा भएको व्यवस्था बारे लेख्न लगाउने	७
	बाल विवाह	बालविवाह न्यूनीकरण गर्ने	बालविवाह	बालविवाह गर्दा हुने असरहरु	बाल विवाह न्यूनीकरण गर्ने	

क्षेत्र	विषयवस्तु	सिकाइ सक्षमता	विषयवस्तुको विस्तृतिकरण	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	सम्भावित मूल्याङ्कन प्रक्रिया	पाठ्यघण्टा
		उपायहरूको खोजी गर्न	न्यूनीकरणका उपायहरू	विद्यार्थीहरूलाई भन्न लगाउने, छलफलको माध्यमबाट बाल विवाह न्यूनीकरण गर्ने उपायहरूको खोजी गर्ने शिक्षकले टिपोट गरी प्रस्तुत गर्ने र थप जानकारी गराई दिने	उपायहरूको सूची तयार गरी प्रस्तुत गर्न लगाउने, थप प्रश्न सोध्ने	५
	लागु औषध	लागु औषध दुर्व्यसनबाट बच्ने उपायहरूको खोजी गर्न	लागु औषध दुर्व्यसनबाट बच्ने उपायहरू	विद्यार्थीहरूलाई लागु पदार्थ सेवन गर्दा हुने असरहरू भन्न लगाउने, श्रव्यदृष्य सामग्रीहरूको प्रयोग लागु पदार्थ दुर्व्यसन र यसबाट बच्ने उपायहरू छलफल गरी जानकारी गराउने, सम्भव भएसम्म स्वास्थ्यकर्मी वा विज्ञको सहयोगमा लागु पदार्थ दुर्व्यसनबाट बच्ने उपायहरूको खोजी गर्ने	लागु पदार्थको दुर्व्यसनबाट बच्ने उपायहरू भन्न लगाउने, थप प्रश्नहरू सोध्ने	५
प्रकोप तथा विपद् व्यवस्थापन	प्रकोप तथा विपद्	प्राकृतिक प्रकोप तथा विपद् व्यवस्थापनको योजना निर्माण गर्न	प्राकृतिक प्रकोप तथा विपद् व्यवस्थापनको योजना; भूकम्प बाढी पहिरो आगलागी जस्ता आउन अगाडी	प्राकृतिक प्रकोपबाट उत्पन्न हुन सक्ने विपद्हरू तथा त्यसबाट सुरक्षित रहन अपनाउनु पर्ने उपायहरू बिज्ञ तथा जानकार व्यक्तिहरूसंग छलफल परामर्श गर्ने, क्षति न्यूनीकरणका लागि तत्काल गर्नुपर्ने कार्यहरूको सूची तयार पारी	समुहगत रूपमा विद्यालय विपद् योजना निर्माण गरी प्रस्तुत गर्न लगाउने, भूकम्पको बेला सुरक्षित रहने कार्यहरूको बारेमा प्रस्तुती गर्न लगाउने, सडक सुरक्षा सम्बन्धी योजना	५

क्षेत्र	विषयवस्तु	सिकाइ सक्षमता	विषयवस्तुको विस्तृतिकरण	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	सम्भावित मूल्याङ्कन प्रक्रिया	पाठ्यघण्टा
			सुरक्षित हुन गरिने तयारी योजना, सडक सुरक्षा व्यवस्थापनको योजना निर्माण	सवैले देखे ठाँउमा टाँसे, प्रकोप पूर्व तयारीका लागि आवश्यक सामग्रीहरुको सूची तयार पार्ने र पदर्शन गर्ने, प्रकोप व्यवस्थापनका लागि अल्पकालिन तथा दीर्घकालिन योजना बारे छलफल गरी योजना निर्माण र त्यसको अभ्यास गर्ने प्रहरी वा विज्ञको सहयोगमा सडकलाई सुरक्षित बनाउन योजना निर्माण गर्ने	बनाई प्रस्तुत गर्न लगाउने,	
स्वास्थ्य तथा खेलकुद	स्वास्थ्य र सरसफाई	झाँडापखाला रोगबाट बच्ने उपायहरु जानकारी गराउन	झाँडापखाला रोगबाट बच्ने उपायहरु	विभिन्न पोष्टर, चित्र तथा भिडियो प्रदर्शन गरेर झाँडापखालाबाट बच्ने उपायहरु बताई दिने, सम्भव भएसम्म स्वास्थ्यकर्मीलाई बोलाएर झाँडापखालाबाट बच्न अपनाउनु पर्ने उपायहरु बारे जानकारी दिन लगाउने	झाँडापखालाबाट बच्ने उपायहरुको सूची तयार गरी प्रस्तुत गर्न लगाउने, प्रश्न सोध्ने	५
	योग	योग ध्यानका फाइदाहरु बताउन	योग ध्यानका फाइदाहरु	शुद्ध व्यायाम भिडियो देखाउने शिक्षकले गरेर देखाउने विद्यार्थीलाई अभ्यास गराउने, योग ध्यानका फाइदाहरु बारे चर्चा गर्ने	योग ध्यानका फाइदाहरुको सूची तयार गरी प्रस्तुत गर्न लगाउने	५

क्षेत्र	विषयवस्तु	सिकाइ सक्षमता	विषयबस्तुको विस्तृतिकरण	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	सम्भावित मूल्याङ्कन प्रक्रिया	पाठ्यघण्टा
	महिनावारी	महिनावारीमा हुने गलत व्यवहारको न्युनिकरणमा परिवार, विद्यालय र समुदायको भूमिका बताउन	महिनावारीमा हुने गलत व्यवहारको निराकरणमा परिवार विद्यालय र समुदायको भूमिका	महिनावारीको समयमा गरिने गलत व्यवहारहरु भन्न लगाउने, महिनावारीमा हुने गलत व्यवहार निराकरणमा परिवार विद्यालय र समुदायको भूमिका विषयमा छलफल गराउने	महिनावारीमा हुने गलत व्यवहार निराकरणमा परिवार भूमिका सोध्ने, महिनावारीमा हुने गलत व्यवहार निराकरणमा विद्यालयको भूमिका सोध्ने, महिनावारीमा हुने गलत व्यवहार निराकरणमा समुदायको भूमिका भन्न लगाउने	५

८ शिक्षण सिकाइ सहजीकरण विधि र प्रक्रिया

स्थानीय पाठ्यक्रम हाम्रो भगवतीमाई नौ ओटा विभिन्न विषय क्षेत्रहरु समेटेर तयार गरिएको छ । यसमा समावेश गरिएका विषयबस्तुहरु प्रकृतिका दृष्टिले फरक भएपनि महत्वका दृष्टिले सबै समान छन् । यस पाठ्यक्रममा ज्ञान, सीप र धारणा तिनै पक्षहरुलाई समेट्ने प्रयास गरिएको छ । अधिकांश विषयवस्तुहरुको प्रकृति प्रयोगमूलक तथा ज्ञानमूलक भएकोले छलफल, प्रश्नोत्तर, अवलोकन भ्रमण, परियोजना कार्य जस्ता सिकाइ सहजीकरणका क्रियाकलापहरुलाई प्राथमिकता दिइएको छ । स्थानीय पाठ्यक्रमले स्थानीय विषयवस्तुहरुलाई समेट्ने भएको हुँदा सोही अनुरूपका शिक्षण सिकाइका क्रियाकलापहरु प्रयोग गर्नुपर्ने हुन्छ । सिकारु विद्यार्थीहरुमा रहेको सिर्जनात्मक क्षमताको प्रस्फुटन गराउन व्यवहारिक तथा प्रयोगात्मक विधिमा आधारित क्रियाकलाप मार्फत सिकाउन आवश्यक हुन्छ । यस पाठ्यक्रमले निर्धारण गरेका विषयवस्तुहरु सिकाउदा प्रयोग गर्न सकिने केही संभावित विधिहरु यस प्रकार रहेका छन्:

- १ **कथाकथन एवं गीत:** यस विधिमा विषयवस्तुलाई कथाको रूपमा प्रस्तुती तथा अवधारणाहरुलाई गीतका रूपमा प्रस्तुत गर्न सकिन्छ ।
- २ **छलफल/प्रश्नोत्तर विधि:** विषयबस्तुको प्रकृति अनुसार शिक्षक-विद्यार्थी, विद्यार्थी- शिक्षक, विद्यार्थी-विद्यार्थी, समुह-समुह बीचमा प्रश्न र उत्तर गर्न सकिन्छ । प्रश्नोत्तर छलफल कक्षामा सबैका अगाडी प्रश्न सोध्ने एकछिन पर्खने कुनै पनि विद्यार्थीलाई तोकेर उत्तर दिन लगाउने उत्तर राम्रोसंग सुन्न र अन्तमा छलफल र मूल्याङ्कन गर्ने प्रक्रिया प्रयोग गर्न सकिन्छ ।
- ३ **प्रदर्शन विधि:** शिक्षककले कुनै शैक्षिक सामग्री प्रदर्शन गरेर विद्यार्थीलाई ज्ञान, सीप र धारणा बसाउन सकिन्छ । यसमा चित्र, तालिका, श्रव्य/दृष्य सामग्री आदिको प्रदर्शन गरी विद्यार्थीहरुमा विषयवस्तुसंग सम्बन्धित धारणा बसाउन सकिन्छ ।
- ४ **समस्या समाधान विधि:** यो गरेर सिक्ने विधिमा आधारित विधि हो । यसमा विषयबस्तुमा आधारित समस्या विद्यार्थीहरुलाई दिने र मस्तिष्क मन्थनका माध्यमबाट समस्या समाधान गरेर सिकाउने गरिन्छ ।
- ५ **अन्वेषण, अनुसन्धान तथा खोज विधि:** सिकाइलाई क्रियाकलापलाई प्रभावकारी तथा दिगो बनाउन सिकाइसंग सम्बन्धित नयाँ नयाँ सूचना तथा तथ्यहरुको खोजी गर्ने विधि खोज विधि हो । यस विधिमा सिकारुलाई सिकाइसंग सम्बन्धित सामग्रीहरु प्रदान गरिन्छ र सिकारु आफैले सामग्रीको सहयोगमा समस्या समाधान वा प्रश्नको उत्तर खोज्नुपर्छ ।
- ६ **अवलोकन विधि:** स्थलगत वा वस्तुगत अवलोकनको माध्यमबाट गराइने शिक्षण सिकाइ क्रियाकलापलाई अवलोकन विधि भनिन्छ । विषयबस्तुको प्रकृति अनुसार यस विधिको प्रयोग गर्न सकिन्छ । विशेषतः संस्कृति सम्पदा, पर्यटन, वातावरण आदि विषयको शिक्षण गर्दा यस विधिको प्रयोग गरिन्छ ।
- ७ **परियोजना विधि:** यो सहभागितामूलक शिक्षण सिकाइ क्रियाकलाप हो । यो विद्यार्थीहरुको प्रत्यक्ष संलग्नतामा आधारित विधि हो । यसमा विद्यार्थीहरुलाई परियोजना कार्यमा संलग्न गराई सिक्ने अवसर प्रदान गरिन्छ । विषयवस्तुको प्रकृति विद्यार्थीको उमेर सिकाइ स्तर स्थानीय परिवेश आदिका आधारमा परियोजना कार्य दिनुपर्छ ।

- ८ **क्षेत्र भ्रमण:** यो गरेर सिक्ने सिद्धान्तमा आधारित विधि हो । यसमा विद्यार्थीको प्रत्यक्ष संलग्नतामा सिकाइ हुन्छ । विषयवस्तुसंग सम्बन्धित क्षेत्र वा स्थानको भ्रमण गरी अध्ययन गर्ने विधिलाई क्षेत्र भ्रमण विधि भनिन्छ । यो इतिहास, भूगोल, कृषि, पर्यटन, संस्कृति आदि विषयमा उपयोगी हुन्छ ।
- ९ **अभिनय विधि/ भूमिका निर्वाह:** कुनै पात्र चरित्र वा व्यक्तित्वसंग सम्बन्धित विषयवस्तुको शिक्षण गर्नुपर्दा यस विधिको प्रयोग गर्न सकिन्छ । यसमा सम्बन्धित पात्र वा व्यक्तित्वको अभिनय शिक्षक वा विद्यार्थीले जो सुकैले पनि गर्न सकिन्छ ।
- १० **घटना अध्ययन विधि:** समाजका विविध क्षेत्रसंग सम्बन्धित घटनाहरूको अध्ययन, अवलोकनमा आधारित शिक्षण विधिलाई घटना अध्ययन विधि भनिन्छ । प्राकृतिक प्रकोप दुर्घटना आदिसंग सम्बन्धित विषयवस्तुको सहजीकरणमा यो विधि उपयोगी हुन्छ ।
- ११ **स्वास्थ्य विधि:** विषयवस्तुसंग सम्बन्धित विविध सामाग्रीहरूको अध्ययनबाट ज्ञान, सीप तथा धारणाहरूको विकास गर्ने विधि स्वास्थ्य विधि हो । पत्रपत्रिका, लेख, रचना, घटना आदि विद्यार्थीहरूलाई अध्ययन गर्न लगाएर ज्ञान, सीप तथा धारणाहरूको विकास गर्न सकिन्छ ।
- १२ **प्रविधियुक्त सिकाइ विधि:** विषयवस्तुको प्रकृति अनुसार मोबाइल, कम्प्युटर, प्रोजेक्टर आदिको प्रयोग गरी ज्ञान, सीप तथा धारणाको विकास गराउन सकिन्छ ।
- १३ **सिर्जनात्मक कार्यविधि:** यसमा चित्र/नक्सा कोर्ने, रङ्ग भर्ने, कागज काट्ने र पट्याउने जस्ता कार्यहरूद्वारा सिकाइ गर्न सकिन्छ ।
- १४ **आगमन विधि:** यस विधिमा विषयवस्तुसंग सम्बन्धित सुचनाहरूको संकलन, अवलोकन, विश्लेषण, अनुमान, पुष्टि तथा निष्कर्षको प्रक्रिया प्रयोग गरिन्छ ।

पाठ्यक्रममा निर्धारित विषयवस्तुहरूलाई प्रभावकारी तथा समयानुकूल तवरले शिक्षण गर्नका लागि कक्षा शिक्षकले व्यवहारिक तथा जीवन्त अनुभव गराउने, नविनतम् खालका क्रियाकलापहरू छनौट गरी शिक्षण गर्नुपर्छ । साथै विद्यार्थीहरूलाई बढी भन्दा बढी सक्रिय/क्रियाशील गराई शिक्षकले सहजकर्ताको भूमिका निर्वाह गर्नुपर्छ ।

९ सिकाइ सहजीकरणका लागि सन्दर्भ सामाग्रीहरू

पाठ्यक्रम सिकाइको योजना हो । पाठ्यक्रमले निर्धारण गरेका सिकाइ उपलब्धिहरू हासिल गर्नका लागि विभिन्न सामाग्रीहरूको प्रयोग गर्नु पर्दछ । यस्ता सामाग्रीहरू पाठ्यपुस्तक, कार्यपुस्तक, शिक्षक निर्देशिका, सन्दर्भ पुस्तक आदि हुन । यस स्थानीय पाठ्यक्रमले निर्धारण गरेका विषयवस्तुहरू समेटि विद्यार्थीहरूको सिकाइ सहजीकरणका लागि कुनै पाठ्यपुस्तक तयार नभएको अवस्थामा सिकाइका लागि पाठ्यक्रमलाई नै प्रयोग गर्नुपर्ने हुन्छ । सिकाइ सहजीकरणका लागि कक्षा शिक्षकले विभिन्न आधिकारिक, प्रामाणिक सामाग्रीहरूको खोजी गरी विद्यार्थी समक्ष प्रस्तुत गर्नु पर्दछ । यसका लागि निम्न सन्दर्भ सामाग्रीहरू प्रयोग गर्न सकिन्छ:

- १ नेपालको संविधान
- २ जातीय तथा अन्य छुवाछुत र भेदभाव (कसूर र सजाय) ऐन, २०६८
- ३ भगवतीमाई गाउँपालिकाको पाश्र्वचित्र, २०७५
- ४ भगवतीमाई गाउँपालिकाको आवधिक योजना

- ५ भगवतीमाई गाउँपालिकाको बार्षिक नीति, बजेट तथा कार्यक्रम
- ६ भगवतीमाई गाउँपालिकाको शैक्षिक बुलेटिन/शैक्षिक स्थिति प्रतिवेदन
- ७ भगवतीमाई गाउँपालिकाले प्रकाशन गरेका आधिकारिक प्रतिवेदनहरु
- ८ नेपाल सरकारका आधिकारिक निकायहरुले प्रकाशन गरेका प्रतिवेदनहरु
- ९ पाठ्यक्रम विकास केन्द्रको स्वीकृति लिई प्रकाशन गरिएका सन्दर्भ सामग्रीहरु

१० विद्यार्थी मूल्याङ्कन

- १ सुधारात्मक/निर्माणत्मक मूल्याङ्कन पद्धतिको आधारमा सिकाइ उपलब्धि प्राप्त गर्न बालबालिकाहरुलाई पटक पटक सिकाइ अवसर प्रदान गर्नु पर्नेछ ।
- २ कक्षा १-३ मा निरन्तर विद्यार्थी मूल्याङ्कन पद्धतिको आधारमा कक्षोन्नति गर्नु पर्नेछ ।
- ३ कक्षा ४-८ मा ५० प्रतिशत निरन्तर मूल्याङ्कन पद्धतिको आधारमा र ५० प्रतिशत वार्षिक परीक्षा प्रणालीका आधारमा जाँच लिने व्यवस्था मिलाइनु पर्नेछ ।
- ४ विविध सिकाइ आवश्यकता भएका बालबालिकाहरुका लागि उपयुक्त हुने मूल्याङ्कन पद्धतिको छनौट गरी मूल्याङ्कन प्रक्रिया अपनाउनु पर्नेछ ।
- ५ निरन्तर मूल्याङ्कन अन्तर्गत प्रयोगात्मक कार्य कक्षामा विद्यार्थीको सहभागिता व्यवहारमा आएको परिवर्तन तथा सिर्जनात्मक कार्यहरुलाई आधार बनाइनु पर्नेछ ।

१०.१ कक्षा १-३ को विद्यार्थी मूल्याङ्कन प्रक्रिया

कक्षा १-३ मा निश्चित समयावधिमा विद्यार्थीहरुको सिकाइको लेखाजोखा गर्ने नभई निरन्तर नियमित तथा कक्षा क्रियाकलापको अङ्गका रूपमा प्रयोग गर्नुपर्दछ । कक्षाकोठामा सिकाइ क्रियाकलापको योजना तथा सञ्चालन निर्धारित सिकाइ उपलब्धित तथा तिनको विस्तृतिकरणका आधारमा ती सिकाइ उपलब्धि प्राप्त गर्न सक्ने किसिमले गर्नुपर्दछ । विद्यार्थी मूल्याङ्कनमा पनि ती सिकाइ उपलब्धि विद्यार्थीहरुले के कति हासिल गर्न सके भन्ने लेखाजोखा गर्न सकिने प्रक्रिया र साधन प्रयोग गर्नुपर्दछ । यस्तो मूल्याङ्कन सिकाइ क्रियाकलापकै अभिन्न अङ्गका रूपमा नियमित रूपमा सञ्चालन गरी विद्यार्थीको सिकाइ सुधारका लागि निरन्तर पृष्ठपोषण प्रदान गर्नुपर्दछ ।

कक्षा १-३ का प्रत्येक विद्यार्थीहरुको कार्यसञ्चयिका (Portfolio) व्यवस्थित गरी राखिनु पर्छ । कार्यसञ्चयिका फायललाई विद्यार्थीको कक्षाकार्य, परियोजना कार्य, उपलब्धि परीक्षा, विद्यार्थीमा आएको व्यवहारिक परिवर्तनको अवलोकन, हाजिरी आदिका माध्यमले अध्यावधिक गर्नुपर्छ । विद्यालयमा पठनपाठन भएका विषयवस्तु र विद्यार्थीको उपलब्धिका बारेमा प्रत्येक महिना वा निश्चित विषयवस्तु वा विषयक्षेत्रको अध्ययन पुरा गरेपछि अभिभावकलाई जानकारी पठाउने व्यवस्था गरी कार्यसञ्चयिकामा त्यसको अभिलेख उल्लेख गर्नुपर्नेछ । यस तहमा गृहकार्यलाई अनिवार्य नगरी कक्षाकार्यमै बढी जोड दिन भए पनि आवश्यक भए केही गृहकार्य पनि दिन सकिनेछ तर दैनिक र एकै दिनमा विभिन्न विषयक्षेत्रमा गृहकार्य दिनु भने उपयुक्त हुँदैन । विद्यार्थीको मूल्याङ्कनमा यथाशक्य वास्तविक कार्य (Authentic Task) समावेश गर्नु उपयुक्त हुनेछ ।

कक्षा १-३ मा विद्यार्थी मूल्याङ्कनको प्रक्रिया सामान्यतया निम्नानुसार हुनेछ ।

- १ मूल्याङ्कनलाई सिकाइ क्रियाकलापको अभिन्न अङ्गका रूपमा कक्षा क्रियाकलापसंगै एकीकृत गरी सिकाइ सुधारमा निरन्तर प्रयोग गर्नुपर्छ ।

- २ सिकाइ उपलब्धि र तिनको विस्तृतीकरण तयार गरी सोही अनुसार सम्भाव्य मूल्याङ्कन विधि प्रक्रिया र साधनको तयारी गर्नुपर्छ ।
- ३ दैनिक कक्षा क्रियाकलापसंगै विद्यार्थीको सिकाइको लेखजोखा गरी सिकाइमा पछि परेका विद्यार्थीहरूलाई सुधारात्मक सिकाइ प्रक्रियाद्वारा निर्धारित न्यूनतम सिकाइ सुनिश्चित गरी सबै विद्यार्थीलाई थप सिकाइका लागि अवसर प्रदान गर्नुपर्छ ।
- ४ विद्यार्थीको सिकाइ स्तरको मूल्याङ्कन गर्दा मूलतः विद्यार्थीले विभिन्न सिकाइ क्षेत्रमा अपेक्षित सिकाइ उपलब्धि हासिल गरे वा नगरेको परीक्षण गर्नुपर्छ ।
- ५ विद्यार्थीको सिकाइको मूल्याङ्कनमा विषयगत सिकाइ क्षेत्रमा अपेक्षित ज्ञान बुझाइ प्रयोग तथा आवश्यकता अनुसार विश्लेषण मूल्याङ्कन र सिर्जना लगायतका उच्च क्षमता परीक्षण गर्नका लागि उपयुक्त साधन तथा प्रक्रिया प्रयोग गर्नुपर्छ ।
- ६ मूल्याङ्कनका क्रममा आवश्यक व्यवहारकुशल सीप प्राप्तिमा विद्यार्थीको हासिल गरेका सक्षमताको पनि लेखाजोखा गरी आवश्यकता अनुसार सिकाइमा सुधार गर्नुपर्छ ।
- ७ मूल्याङ्कन पश्चात कुनै विद्यार्थीले अपेक्षित नतिजा प्राप्त गर्न नसकेमा सुधारात्मक शिक्षण सिकाइको प्रक्रिया अनुरूप विद्यार्थीको सिकाइ सुधार गरी अपेक्षित सिकाइ सुनिश्चितता गर्नुपर्छ । पटक पटकको सिकाइ सुधारात्मक शिक्षण सिकाइ प्रक्रियाबाट पनि न्यूनतम सिकाइ उपलब्धि हासिल गर्न नसक्ने विद्यार्थीका लागि उपचारात्मक शिक्षणको प्रबन्ध गर्नुपर्छ ।
- ८ मूल्याङ्कनको नतिजालाई विषयक्षेत्र तथा सिकाइ उपलब्धि अनुसार अभिलेखिकरण गर्नुपर्छ । विद्यार्थीको व्यक्तिगत फायल खडा गरी मूल्याङ्कनको नतिजाका साथै अन्य सान्दर्भिक विवरणसहितको कार्यसञ्चयिका(Portfolio) व्यवस्थित गरेर राख्नुपर्छ ।
- ९ मूल्याङ्कन नतिजाको अभिलेखलाई विद्यार्थीको सिकाइ अवस्था पहिचान गर्न भावि सिकाइको योजना निर्माण गर्न र सिकाइ उपलब्धिको प्रगतिको अभिलेखका रूपमा विद्यालय शिक्षक विद्यार्थी तथा अभिभावकले आवश्यकता अनुसार प्रयोग गर्नुपर्छ ।
- १० विद्यार्थीलाई स्वमूल्याङ्कन तथा प्रतिविम्बन गर्न र सिकाइ सुधारको आवश्यकता तथा उपाय पहिचान गर्न शिक्षक तथा अभिभावकले प्रेरित गर्नुपर्छ ।
- ११ अपाङ्गता भएका विद्यार्थीहरूका लागि अपाङ्गताको प्रकृति अनुसारका मूल्याङ्कनका वैकल्पिक विधि तथा साधनहरूको प्रयोग गरी मूल्याङ्कन गर्नुपर्छ ।

विद्यार्थीको उपलब्धिस्तर र त्यसको सामान्य व्याख्या

उपलब्धिस्तर	मापन	उपलब्धिस्तरको सामान्य व्याख्या
कम्जोर(Below Basic)	१	मुख्य सिकाइ उपलब्धि हासिल गर्न नसकेको सबैजसो सिकाइ उपलब्धिका लागि सुधारात्मक सिकाइ आवश्यक भएको

सामान्य(Basic)	२	मुख्य सिकाइ उपलब्धि आंशिक रूपमा हासिल गरेको तर सुधारात्मक सिकाइ आवश्यक भएको
राम्रो(Proficient)	३	मुख्य सिकाइ उपलब्धि हासिल गरेको
उच्च(Advanced)	४	माथिल्लो स्तरको उपलब्धि हासिल गरेको

विषय क्षेत्र तथा थिमको समग्र उपलब्धि प्रतिशत
क्षेत्रगत वा थिमगत उपलब्धि प्रतिशत=

उपलब्धिस्तरको अङ्कको जोड × १००

४ × मूल्याङ्कन गरिएका सिकाइ उपलब्धिको संख्या

उदाहरणका लागि कक्षा १ को कुनै विद्यार्थीको हाम्रो भगवतीमाई विषय क्षेत्रका जम्मा उपलब्धि अङ्कका जाड = १८
मूल्याङ्कन गरिएका सिकाइ उपलब्धिको संख्या = ५

सुत्र अनुसार, क्षेत्रगत वा थिमगत उपलब्धि प्रतिशत =

१८ × १००

४ × ५

= ९० प्रतिशत

उपलब्धिस्तरको अङ्कको जोड × १००

विषयगत समग्र उपलब्धि प्रतिशत=

४ × मूल्याङ्कन गरिएका सिकाइ उपलब्धिको संख्या

उपलब्धि प्रतिशतलाई अक्षराङ्कनसंग मिलान गरी निम्न अनुसार प्रस्तुत गर्नुपर्नेछ ।

क्र.स	उपलब्धि प्रतिशत	स्तरीकृत अङ्क	अक्षरमा उपलब्धि स्तर	उपलब्धि स्तरको व्याख्या
१	९० र सो भन्दा माथि	४.०	A+	सर्वोत्तम (Outstanding)
२	८० र सो भन्दा माथि ९० भन्दा कम	३.६	A	अत्यत्तम (Excellent)
३	७० र सो भन्दा माथि ८० भन्दा कम	३.२	B+	उत्कृष्ट (Very Good)
४	६० र सो भन्दा माथि ७० भन्दा कम	२.८	B	उत्तम (Good)
५	५० र सो भन्दा माथि ६० भन्दा कम	२.४	C+	सन्तोषजनक (Satisfactory)
६	४० र सो भन्दा माथि ५० भन्दा कम	२.०	C	ग्राह्य (Acceptable)
७	३५ र सो भन्दा माथि ४० भन्दा कम	१.६	D	आधारभूत (Basic)
८	३५ भन्दा कम	-	NG	अवर्गीकृत(Non-Graded)

कक्षा १-३ को विद्यार्थी सिकाइ उपलब्धि मूल्याङ्कन अभिलेख फाराम अनुसूची -१ अनुसार हुनेछ ।

१०.२ कक्षा ४-५ को विद्यार्थी मूल्याङ्कन प्रक्रिया

विद्यालय तहमा विद्यार्थी उपलब्धि मूल्याङ्कनका लागि निर्माणात्मक प्रक्रिया अवलम्बन गरी सिकाइ सुधारका लागि निरन्तर पृष्ठपोषण प्रदान गरिनुका साथै निर्णयात्मक मूल्याङ्कन प्रक्रियालाई अवलम्बन गरी सिकाइ स्तर निर्धारण गर्नुपर्छ ।

(क) निर्माणात्मक मूल्याङ्कन: निर्माणात्मक मूल्याङ्कनको मुख्य उद्देश्य विद्यार्थीहरूको सिकाइ स्तरमा सुधार गर्नु हो । यसका लागि शिक्षकले विद्यार्थीको व्यक्तिगत सिकाइ उपलब्धिका आधारमा पटक पटक सिकाइ अवसर प्रदान गर्नुपर्छ । विद्यालय तहको निर्माणात्मक मूल्याङ्कनमा कक्षागत सिकाइ सहजीकरणको अभिन्न अङ्गका रूपमा कक्षाकार्य, परियोजना कार्य, सामुदायिक कार्य, अतिरिक्त क्रियाकलाप, सिर्जनात्मक कार्य, गृहकार्य, एकाइ परीक्षा, मासिक तथा त्रैमासिक परीक्षा जस्ता मूल्याङ्कनका साधनहरूको प्रयोग गर्न सकिने छ । यस्तो मूल्याङ्कनमा विद्यार्थीको अभिलेख राखी सिकाइ अवस्था यकिन गरी सुधारात्मक तथा उपचारात्मक सिकाइबाट सुधार गर्ने पक्षमा जोड दिइने छ । विशेष सिकाइ आवश्यकता भएका विद्यार्थीका लागि विषय शिक्षकले नै उपयुक्त प्रक्रिया अपनाई मूल्याङ्कन गर्नुपर्ने छ ।

निर्माणात्मक मूल्याङ्कनका क्रममा प्रमाणिक मूल्याङ्कन र विषयगत रेकर्ड (Anecdotal Record) लाई उपयोग गर्नु पर्नेछ । प्रमाणिक मूल्याङ्कन (Authentic Assessment) एक अनौपचारिक मूल्याङ्कन प्रक्रिया भएकोले यसमा अवलोकन, रुजूसूची र कार्यसञ्चयिकालाई समावेश गर्नु पर्नेछ । विषयगत रेकर्ड विद्यार्थीको प्रगतिका लागि बारेको लिखित तथा रेकर्डमा प्रस्तुत गरिने पृष्ठपोषणमा आधारित हुन्छ । आमनेसामने विधिबाट कक्षा र मूल्याङ्कन सञ्चालन हुन नसक्ने अवस्थामा यस विधिबाट कक्षा र मूल्याङ्कन सञ्चालन हुन नसक्ने अवस्थामा यस विधिलाई उपयोग गर्नुपर्ने हुन्छ । निर्माणात्मक मूल्याङ्कनको नतिजालाई विषयगत पाठ्यक्रममा तोकिए अनुसार अभिलेखिकरण गर्नुपर्छ ।

ख निर्णयात्मक मूल्याङ्कन: आधारभूत तह (कक्षा ४-५) मा निम्नानुसार निर्णयात्मक मूल्याङ्कन गर्नुपर्ने छ ।

(अ) निर्माणात्मक मूल्याङ्कनबाट प्राप्त नतिजामा आधारित आन्तरिक मूल्याङ्कन ५० प्रतिशत भार तथा अन्तिम परीक्षाको नतिजाका आधारमा ५० प्रतिशत भार निर्धारण गरी निर्णयात्मक मूल्याङ्कन गर्नुपर्ने छ ।

(आ) आन्तरिक मूल्याङ्कनको आधार निम्नानुसारको हुनेछ ।

सि न	मूल्याङ्कनका आधारहरू	भार	कैफियत
१	सहभागिता: कक्षा सहभागिता,सिकाइमा सहभागिता	४	
२	प्रयोगात्मक तथा परियोजना कार्य वा अन्य कार्यकलाप	३६	
३	त्रैमासिक परीक्षा	१०	
जम्मा		५०	

एक शैक्षिक वर्षमा कम्तीमा दुईओटा त्रैमासिक परीक्षा सञ्चालन गर्नुपर्ने छ । र निर्णयात्मक मूल्याङ्कनमा कम्तीमा दुईओटा त्रैमासिक परीक्षा नतिजाको आधारमा अङ्कभार समावेश गर्नु पर्नेछ ।

(इ) अपाङ्गता भएका विद्यार्थीहरूका लागि अपाङ्गताको प्रकृति अनुसारका मूल्याङ्कनका वैकल्पिक विधि तथा साधनहरूको प्रयोग गरी मूल्याङ्कन गर्नु पर्नेछ ।

१०.३ कक्षा ६-८ को विद्यार्थी मूल्याङ्कन प्रक्रिया

पाठ्यक्रमले अपेक्षा गरेका सक्षमता र सिकाइ उपलब्धि हासिल भए नभएको सुनिश्चित गर्न निर्माणात्मक र निर्णयात्मक मूल्याङ्कन अवलम्बन गरिने छ । आन्तरिक मूल्याङ्कनको मुख्य उद्देश्य विद्यार्थीहरूको सिकाइ स्तरमा सुधार गर्नु हो । यसका लागि शिक्षकले

विद्यार्थीको व्यक्तिगत सिकाइ उपलब्धिका आधारमा पटक पटक सिकाइ अवसरहरु प्रदान गर्नुपर्ने छ । विद्यालय तहको आन्तरिक मूल्याङ्कनमा कक्षागत सिकाइ सहजीकरणको अभिन्न अङ्गका रूपमा गृहकार्य, कक्षाकार्य, प्रयोगात्मक तथा परियोजना कार्य, सामुदायिक कार्य, अतिरिक्त क्रियाकलाप, एकाइ परीक्षा, मासिक तथा त्रैमासिक परीक्षा जस्ता मूल्याङ्कनका साधनहरुको प्रयोग गर्न सकिने छ । यस्तो मूल्याङ्कनमा विद्यार्थीको अभिलेख राखी अवस्था यकिन गरी सुधारात्मक तथा उपचारात्मक सिकाइबाट सुधार गर्ने पक्षमा जोड दिइने छ । विशेष सिकाइ आवश्यकता भएका विद्यार्थीका लागि विषय शिक्षकले नै उपयुक्त प्रक्रिया अपनाई मूल्याङ्कन गर्नुपर्ने छ । आन्तरिक मूल्याङ्कनको नतिजालाई विषयगत पाठ्यक्रममा तोकिए अनुसार अभिलेखिकरण गर्नुपर्छ । निर्णायक मूल्याङ्कनको कुल भारको ५० प्रतिशत आन्तरिक मूल्याङ्कनका रूपमा आन्तरिक मूल्याङ्कनबाट समावेश गरिने छ भने अन्तिम परीक्षाबाट बाँकी ५० प्रतिशत अङ्क समावेश गरिने छ ।

(क) आन्तरिक मूल्याङ्कन: आन्तरिक मूल्याङ्कनको अङ्कको निश्चित भार आन्तरिक मूल्याङ्कनका रूपमा अभिलेखित गर्नुपर्छ । यसका लागि आन्तरिक मूल्याङ्कनलाई अभिलेखिकरण गरी विद्यार्थीको कार्यसञ्चयिका व्यवस्थित गरी राख्नुपर्छ । यस्तो अभिलेखका आधारमा निम्नलिखित पक्षमा तोकिए अनुसारको भारको अङ्क आन्तरिक मूल्याङ्कनका रूपमा समावेश गरिनेछ ।

सि न	मूल्याङ्कनका आधारहरु	भार	कैफियत
१	सहभागिता: कक्षा सहभागिता,सिकाइमा सहभागिता	४	
२	प्रयोगात्मक तथा परियोजना कार्य वा अन्य कार्यकलाप	३६	
३	त्रैमासिक परीक्षा (दुई पटक)	१०	
जम्मा		५०	

ख आवधिक मूल्याङ्कन: निर्णयात्मक मूल्याङ्कनमा अन्तिम परीक्षाको भार ५० प्रतिशत हुनेछ । प्रत्येक परीक्षामा प्रश्न सोध्दा शैक्षिक सत्रको सुरुदेखि पढाइ भएका सबै पाठहरुबाट समेटिएको हुनु पर्नेछ । पाठ्यक्रमले निर्धारण गरेका उद्देश्य अनुरूप विद्यार्थीहरुले ज्ञान, सीप अभिवृत्ति प्राप्त गरे नगरेको मूल्याङ्कन गरी त्यसका आधारमा प्रमाणीकरण गरिन्छ । अन्तिम परीक्षाको प्रश्नपत्र विशिष्टिकरण तलिकालाई आधारमानी निर्माण गर्नु पर्नेछ ।

अनुसूचीहरू

अनुसूची १: विद्यार्थी सिकाइ उपलब्धि मूल्याङ्कन अभिलेख नमूना

मापन तरीका: प्रत्येक सिकाइ उपलब्धिका लागि दिइएका उपलब्धि सूचक विद्यार्थीले हासिल गरेमा सम्बन्धित कोठामा सेकेको (✓) चिन्न र हासिल नभए (×) चिह्न लगाउनुहोस् । हासिल भएका सूचक (✓) गन्नुहोस र त्यति नै अङ्क महलमा लेख्नुहोस् ।

कक्षा १

विषयवस्तुको क्षेत्र/थिम: हाम्रो भगवतीमाई

विषयवस्तुको क्षेत्र र क्रम	मुख्य सिकाइ उपलब्धि	सिकाइ उपलब्धि विस्तृतिकरण/ उपलब्धि सूचक	नियमित पढाइपछिको मूल्याङ्कन			थप सहायता पछिको मूल्याङ्कन			मूल्याङ्कनका सम्भावित साधन
			सकेको/नसकेको	मिति	अङ्कन	सकेको/नसकेको	मिति	अङ्कन	
हाम्रो भगवतीमाई	आफ्नो परिवारका सदस्य र टोलको नाम बताउन	१ आफ्नो परिवारका सदस्यहरुको संख्या बताउन							प्रश्नोत्तर
		२ आफ्नो परिवारका सदस्यहरुको नाम भन्न							प्रश्नोत्तर
		३ आफ्नो टोलको नाम बताउन							प्रश्नोत्तर
	वडा कार्यालय रहेको स्थान बताउन	४ आफ्नो वडा नं बताउन							प्रश्नोत्तर
		५ आफ्नो वडा कार्यालय रहेको स्थान बताउन							प्रश्नोत्तर
अभिभावकको दस्तखत:		शिक्षकको दस्तखत र मिति:	उपलब्धि प्रतिशत						

विषयवस्तुको क्षेत्र/थिम: प्राकृतिक सम्पदा

विषयवस्तुको क्षेत्र र क्रम	मुख्य सिकाइ उपलब्धि	सिकाइ उपलब्धि विस्तृतिकरण/ उपलब्धि सूचक	नियमित पढाइपछिको मूल्याङ्कन			थप सहायता पछिको मूल्याङ्कन			मूल्याङ्कनका सम्भावित साधन
			सकेको/नसकेको	मिति	अङ्कन	सकेको/नसकेको	मिति	अङ्कन	

							नसके को			
प्राकृतिक सम्पदा	घर र विद्यालय वरपर रहेका प्राकृतिक सम्पदाहरुको नाम बताउन	१	आफ्नो घर वरपर रहेको प्राकृतिक सम्पदाहरुको नाम बताउन							प्रश्नोत्तर
		२	गाउँ टोलमा रहेका प्राकृतिक सम्पदाहरुको नाम बताउन							प्रश्नोत्तर
		३	विद्यालय वरपर रहेका प्राकृतिक सम्पदाहरुको नाम बताउन							प्रश्नोत्तर
अभिभावकको दस्तखतः		शिक्षकको दस्तखत र मितिः		उपलब्धि प्रतिशत						

विषयवस्तुको क्षेत्र/थिमः भौतिक पूर्वाधार

विषयवस्तु को क्षेत्र र क्रम	मुख्य सिकाइ उपलब्धि	सिकाइ उपलब्धि विस्तृतिकरण/ उपलब्धि सूचक	नियमित पढाइपछिको मूल्याङ्कन			थप सहायता पछिको मूल्याङ्कन			मूल्याङ्कन का सम्भावित साधन
			सकेको/ नसकेको	मिति	अङ्कन	सके को/ नसके को	मिति	अङ्कन	
भौतिक पूर्वाधार	आफ्नो घर वरपर रहेका मुख्य सडक र बाटोको नाम बताउन	१	सडक तथा बाटाहरु पहिचान गर्न						चित्र, Video प्रदर्शन
		२	आफ्नो घर वरपर रहेका मुख्य सडकको नाम भन्न						प्रश्नोत्तर
		३	आफ्नो घर वरपर रहेका सहायक बाटाहरुको नाम बताउन						प्रश्नोत्तर
अभिभावकको दस्तखतः		शिक्षकको दस्तखत र मितिः		उपलब्धि प्रतिशत					

विषयवस्तुको क्षेत्र/थिमः जातजाति, कला र संस्कृति

विषयवस्तु को क्षेत्र र	मुख्य सिकाइ उपलब्धि	सिकाइ उपलब्धि विस्तृतिकरण/ उपलब्धि सूचक	नियमित पढाइपछिको मूल्याङ्कन	थप सहायता पछिको मूल्याङ्कन	मूल्याङ्कनका सम्भावित

क्रम			सकेको / नसकेको	मिति	अङ्कन	सकेको/ नसकेको	मिति	अङ्कन	साधन
जातजाति, कला र संस्कृति	आफ्नो टोलमा बस्ने जातजातिका बारेमा परिचित हुन	१ आफ्नो टोलमा बस्ने जातजातिको नाम बताउन							प्रश्नोत्तर
	आफ्नो टोल वासी भेषभूषा बारे परिचित हुन	२ आफ्नो टोलमा बस्ने महिलाले लगाउने कपडाहरुको नाम भन्न							प्रश्नोत्तर
		३ आफ्नो टोलमा बस्ने पुरुषहरुले लगाउने कपडाहरुको नाम भन्न							प्रश्नोत्तर
	आफ्नो टोल वासीको भाषा र धर्म बारे परिचित हुन	४ आफ्नो टोलमा बसोबास गर्ने मानिसले बोल्ने भाषाको नाम भन्न							प्रश्नोत्तर
		५ आफ्नो टोलमा बसोबास गर्ने मानिसले मात्रै धर्मको नाम बताउन							प्रश्नोत्तर
	आफ्नो गाउँ, टोलमा लाग्ने मेला र उत्सवहरुको नाम बताउन	६ आफ्नो गाउँ, टोलमा लाग्ने मेला र उत्सवहरुको नाम बताउन							प्रश्नोत्तर
	स्थानीय लोकबाजा बारे परिचित हुन	७ स्थानीय लोक बाजाको पहिचान गर्न							चित्र, Video प्रदर्शन
		८ स्थानीय लोक बाजाको नाम बताउन							प्रश्नोत्तर
	स्थानीय लोक नृत्य बारे परिचित हुन	९ स्थानीय लोक नाँच पहिचान गर्न							Video प्रदर्शन
		१० स्थानीयस्तरमा नाँचिने नाँचहरुको नाम बताउन							प्रश्नोत्तर
	स्थानीय लोक गीत बारे परिचित हुन	११ स्थानीय लोक गीत पहिचान गर्न							Video प्रदर्शन
		१२ स्थानीय लोक गीतहरुको नाम बताउन							प्रश्नोत्तर
अभिभावकको दस्तखतः	शिक्षकको दस्तखत र मितिः		उपलब्धि प्रतिशत						

विषयवस्तुको क्षेत्र/थिमः स्थानीय वातावरण र जैविक विविधता

विषयवस्तुको क्षेत्र र क्रम	मुख्य सिकाइ उपलब्धि	सिकाइ उपलब्धि विस्तृतिकरण/ उपलब्धि सूचक	नियमित पढाइपछिको मूल्याङ्कन			थप सहायता पछिको मूल्याङ्कन			मूल्याङ्कनका सम्भावित साधन
			सकेको/नसकेको	मिति	अङ्कन	सकेको/नसकेको	मिति	अङ्कन	
स्थानीय वातावरण र जैविक विविधता	घरपालुवा जनावर र बन्धजन्तुको नाम बताउन	१ घरपालुवा जनावर र बन्धजन्तु पहिचान गर्न							चित्र प्रदर्शन
		२ घरपालुवा जनावरको नाम बताउन							प्रश्नोत्तर
		३ जङ्गली जनावरको नाम बताउन							प्रश्नोत्तर
	पानीका स्रोतहरूको नाम बताउन	४ पानीका स्रोतहरूको पहिचान गर्न							चित्र, Video प्रदर्शन
		५ पानीका स्रोतहरूको नाम बताउन							प्रश्नोत्तर
अभिभावकको दस्तखत: शिक्षकको दस्तखत र मिति:			उपलब्धि प्रतिशत						

विषयवस्तुको क्षेत्र/थिम: पेसा र व्यवसाय

विषयवस्तुको क्षेत्र र क्रम	मुख्य सिकाइ उपलब्धि	सिकाइ उपलब्धि विस्तृतिकरण/ उपलब्धि सूचक	नियमित पढाइपछिको मूल्याङ्कन			थप सहायता पछिको मूल्याङ्कन			मूल्याङ्कनका सम्भावित साधन
			सकेको/नसकेको	मिति	अङ्कन	सकेको/नसकेको	मिति	अङ्कन	
पेसा र व्यवसाय	कृषि सम्बन्धी बालीनालीको नाम बताउन	१ कृषि बालिको पहिचान गर्न							चित्र प्रदर्शन
		२ बालीनालीहरूको नाम बताउन							प्रश्नोत्तर
	घरपालुवा पशुपन्छी पहिचान गर्न	३ घरपालुवा र जङ्गली पन्छी पहिचान गर्न							चित्र प्रदर्शन
		४ घरपालुवा पन्छीको नाम बताउन							प्रश्नोत्तर
	घर परिवारका सदस्यहरूले गर्ने कामको नाम भन्न	१ घर परिवारका सदस्यहरूले गर्ने कामको नाम भन्न							प्रश्नोत्तर
	आफ्नो गाउँटोलमा रहेका पर्यटकीय स्थलहरूको नाम बताउन	२ आफ्नो गाउँटोलमा रहेका पर्यटकीय स्थलहरूको नाम बताउन							प्रश्नोत्तर
अभिभावकको दस्तखत: शिक्षकको दस्तखत र मिति:			उपलब्धि प्रतिशत						

विषयवस्तुको क्षेत्र/थिम: सामाजिक समस्याहरु

विषयवस्तुको क्षेत्र र क्रम	मुख्य सिकाइ उपलब्धि	सिकाइ उपलब्धि विस्तृतिकरण/ उपलब्धि सूचक	नियमित पढाइपछिको मूल्याङ्कन			थप सहायता पछिको मूल्याङ्कन			मूल्याङ्कनका सम्भावित साधन	
			सकेको/नसकेको	मिति	अङ्कन	सकेको/नसकेको	मिति	अङ्कन		
सामाजिक समस्याहरु	महिला र पुरुष बारे परिचित हुन	१ चित्र,पोष्टर हेरेर महिला र पुरुष चित्र							चित्र, पोष्टर	
		२ आफ्नो वरपरका महिला र पुरुष चित्र							प्रदर्शन	
		३ बालबालिकाहरु पहिचान गर्न							चित्र,Video प्रदर्शन	
	बालबालिका बारे परिचित हुन	४ युवा तथा वृद्ध उमेरको मानिस पहिचान गर्न							चित्र,Video प्रदर्शन	
		धुम्रपान तथा मध्यपानका वस्तुहरु बारे परिचित हुन	५ धुम्रपानका वस्तुहरुको नाम बताउन							प्रश्नोत्तर
			६ मध्यपानका वस्तुहरुको नाम बताउन							प्रश्नोत्तर
अभिभावकको दस्तखत: शिक्षकको दस्तखत र मिति:			उपलब्धि प्रतिशत							

विषयवस्तुको क्षेत्र/थिम: प्राकृतिक प्रकोप तथा विपद् व्यवस्थापन

विषयवस्तुको क्षेत्र र क्रम	मुख्य सिकाइ उपलब्धि	सिकाइ उपलब्धि विस्तृतिकरण/ उपलब्धि सूचक	नियमित पढाइपछिको मूल्याङ्कन			थप सहायता पछिको मूल्याङ्कन			मूल्याङ्कनका सम्भावित साधन
			सकेको/नसकेको	मिति	अङ्कन	सकेको/नसकेको	मिति	अङ्कन	
प्राकृतिक प्रकोप तथा विपद् व्यवस्थापन	विभिन्न विपद्हरुको नाम बताउन	१ प्रकोप/विपद्हरुको पहिचान गर्न							चित्र,Video प्रदर्शन
		२ विभिन्न प्रकोपहरुको नाम बताउन							प्रश्नोत्तर
अभिभावकको दस्तखत: शिक्षकको दस्तखत र मिति:			उपलब्धि प्रतिशत						

विषयवस्तुको क्षेत्र/थिम: स्वास्थ्य तथा खेलकुद

विषयवस्तुको क्षेत्र र क्रम	मुख्य सिकाइ उपलब्धि	सिकाइ उपलब्धि विस्तृतिकरण/ उपलब्धि सूचक	नियमित पढाइपछिको मूल्याङ्कन			थप सहायता पछिको मूल्याङ्कन			मूल्याङ्कनका सम्भावित साधन
			सकेको/नसकेको	मिति	अङ्कन	सकेको/नसकेको	मिति	अङ्कन	
स्वास्थ्य तथा खेलकुद	शरीरका अङ्गहरु सरसफाई गर्न	१ शरीरका अङ्गहरुको सरसफाई गर्न							अवलोकन
	गाउँघरमा खेल्ने स्थानीय खेलहरुको नाम बताउन	२ स्थानीय स्तरमा खेल्ने खेलको नाम बताउन							प्रश्नोत्तर
	स्थानीय खानेकुराको नाम बताउन	३ स्थानीय खानेकुरा पहिचान गर्न							चित्र, Video प्रदर्शन
		४ स्थानीय खानेकुरा नाम बताउन							प्रश्नोत्तर
अभिभावकको दस्तखत: शिक्षकको दस्तखत र मिति:			उपलब्धि प्रतिशत						

कक्षा २

विषयवस्तुको क्षेत्र/थिम: हाम्रो भगवतीमाई

विषयवस्तुको क्षेत्र र क्रम	मुख्य सिकाइ उपलब्धि	सिकाइ उपलब्धि विस्तृतिकरण/ उपलब्धि सूचक	नियमित पढाइपछिको मूल्याङ्कन			थप सहायता पछिको मूल्याङ्कन			मूल्याङ्कनका सम्भावित साधन
			सकेको/नसकेको	मिति	अङ्कन	सकेको/नसकेको	मिति	अङ्कन	
हाम्रो भगवतीमाई	भगवतीमाई गाउँपालिकाको वडा संख्या नाम र आफ्नो वडा नम्बर बताउन वडा समितिका सदस्य संख्या बताउन	१ आफ्नो बस्ने वडा नं बताउन							प्रश्नोत्तर
		२ भगवतीमाई गाउँपालिकाको वडाहरुको संख्या भन्न							प्रश्नोत्तर
		३ आफ्नो गाउँपालिका कार्यालय रहेको स्थान बताउन							प्रश्नोत्तर
		४ वडा समितिका जम्मा सदस्य संख्याहरु बताउन							प्रश्नोत्तर
		५ हालको वडा समितिमा रहेका महिला र पुरुष सदस्यहरुको संख्या बताउन							प्रश्नोत्तर
अभिभावकको दस्तखत:		शिक्षकको दस्तखत र मिति:	उपलब्धि प्रतिशत						

विषयवस्तुको क्षेत्र/थिम: प्राकृतिक सम्पदा

विषयवस्तुको क्षेत्र र क्रम	मुख्य सिकाइ उपलब्धि	सिकाइ उपलब्धि विस्तृतिकरण/ उपलब्धि सूचक	नियमित पढाइपछिको मुल्याङ्कन			थप सहायता पछिको मुल्याङ्कन			मूल्याङ्कन का सम्भावित साधन
			सकेको/नसकेको	मिति	अङ्कन	सकेको/नसकेको	मिति	अङ्कन	
प्राकृतिक सम्पदा	आफ्नो गाउँटोलमा रहेका प्राकृतिक सम्पदाहरूको नाम बताउन	१ आफ्नो घर वरपर रहेको प्राकृतिक सम्पदाहरूको नाम बताउन							प्रश्नोत्तर
		२ गाउँ टोलमा रहेका प्राकृतिक सम्पदाहरूको नाम बताउन							प्रश्नोत्तर
		३ विद्यालय वरपर रहेका प्राकृतिक सम्पदाहरूको सूची बताउन							प्रश्नोत्तर
अभिभावकको दस्तखतः		शिक्षकको दस्तखत र मिति:	उपलब्धि प्रतिशत						

विषयवस्तुको क्षेत्र/थिम: भौतिक पूर्वाधार

विषयवस्तुको क्षेत्र र क्रम	मुख्य सिकाइ उपलब्धि	सिकाइ उपलब्धि विस्तृतिकरण/ उपलब्धि सूचक	नियमित पढाइपछिको मुल्याङ्कन			थप सहायता पछिको मुल्याङ्कन			मूल्याङ्कन का सम्भावित साधन
			सकेको/नसकेको	मिति	अङ्कन	सकेको/नसकेको	मिति	अङ्कन	
भौतिक पूर्वाधार	आफ्नो वडा भित्रका मुख्य र शाखा सडकहरूको नाम बताउन	१ मुख्य र शाखा सडक पहिचान गर्न							चित्र, Video प्रदर्शन
		२ आफ्नो वडा भित्रका मुख्य सडकको नाम भन्न लेख्न							प्रश्नोत्तर
		३ आफ्नो वडा भित्रकोका शाखा सडकहरूको नाम बताउन							प्रश्नोत्तर

अभिभावकको दस्तखतः	शिक्षकको दस्तखत र मितिः	उपलब्धी प्रतिशत						

विषयवस्तुको क्षेत्र/थिमः जातजाति, हाम्रो कला र संस्कृति

विषयवस्तुको क्षेत्र र क्रम	मुख्य सिकाइ उपलब्धि	सिकाइ उपलब्धि विस्तृतिकरण/ उपलब्धि सूचक	नियमित पढाइपछिको मुल्याङ्कन			थप सहायता पछिको मूल्याङ्कन			मूल्याङ्कनका सम्भावित साधन
			सकेको / नसकेको	मिति	अङ्कन	सकेको/ नसकेको	मिति	अङ्कन	
जातजाति कला र संस्कृति	आफ्नो वडामा वसोवास गर्ने जातजातिको बारेमा परिचित हुन	१ आफ्नो वडामा वसोवास गर्ने जातजातिको नाम बताउन							प्रश्नोत्तर
	आफ्नो वडा बासीको भेषभूषा बारे परिचित हुन	२ आफ्नो वडामा बस्ने महिलाले लगाउने कपडाहरुको नाम भन्न							प्रश्नोत्तर
		३ आफ्नो वडामा बस्ने पुरुषहरुले लगाउने कपडाहरुको नाम भन्न							प्रश्नोत्तर
	आफ्नो वडामा वासीको भाषा र धर्म बारे परिचित हुन	४ आफ्नो वडामा बसोबास गर्ने मानिसले बोल्ने भाषाको नाम भन्न							प्रश्नोत्तर
		५ आफ्नो वडामा बसोबास गर्ने मानिसले मान्ने धर्मको नाम बताउन वा सूची बनाउन							प्रश्नोत्तर
	आफ्नो गाउँपालिका भित्र लाग्ने मेला र उत्सवहरुको नाम बताउन	६ आफ्नो गाउँपालिका भित्र लाग्ने मेला र उत्सवहरुको नाम बताउन							प्रश्नोत्तर
	स्थानीय लोकबाजाहरुको नाम भन्न	७ स्थानीय लोक बाजाको पहिचान गर्न							चित्र, Video प्रदर्शन
		८ स्थानीय लोक बाजाहरुको सूची बनाउन/लेख्न							प्रश्नोत्तर
	स्थानीय लोक नृत्य नाम बताउन	९ स्थानीय लोक नाँच पहिचान गर्न							Video प्रदर्शन
		१० स्थानीयस्तरमा नाँचिने नाँचहरुको नाम							प्रश्नोत्तर

विषयवस्तुको क्षेत्र र क्रम	मुख्य सिकाइ उपलब्धि	सिकाइ उपलब्धि विस्तृतिकरण/ उपलब्धि सूचक	नियमित पढाइपछिको मुल्याङ्कन			थप सहायता पछिको मुल्याङ्कन			मूल्याङ्कनका सम्भावित साधन
			सकेको/नसकेको	मिति	अङ्कन	सकेको/नसकेको	मिति	अङ्कन	
		बताउन/लेख्नु							
	स्थानीय लोक गीतहरुको नाम बताउन	११ स्थानीय लोक गीत पहिचान गर्न							Video प्रदर्शन
		१२ स्थानीय लोक गीतहरुको नाम बताउन/लेख्नु							प्रश्नोत्तर
अभिभावकको दस्तखतः		शिक्षकको दस्तखत र मितिः	उपलब्धि प्रतिशत						

विषयवस्तुको क्षेत्र/थिमः स्थानीय वातावरण र जैविक विविधता

विषयवस्तुको क्षेत्र र क्रम	मुख्य सिकाइ उपलब्धि	सिकाइ उपलब्धि विस्तृतिकरण/ उपलब्धि सूचक	नियमित पढाइपछिको मुल्याङ्कन			थप सहायता पछिको मुल्याङ्कन			मूल्याङ्कनका सम्भावित साधन
			सकेको/नसकेको	मिति	अङ्कन	सकेको/नसकेको	मिति	अङ्कन	
स्थानीय वातावरण र जैविक विविधता	स्थानीय क्षेत्रमा पाइने घरपालुवा तथा बन्यजन्तुहरु छुट्याउन	१ स्थानीय क्षेत्रका घरपालुवा जनावर र बन्यजन्तु पहिचान गर्न							चित्र, Video प्रदर्शन
		२ स्थानीय क्षेत्रका घरपालुवा जनावरको नाम बताउन/लेख्नु							प्रश्नोत्तर
		३ स्थानीय क्षेत्रका जङ्गली जनावरको नाम बताउन/लेख्नु							प्रश्नोत्तर
	स्थानीय क्षेत्रमा उपलब्ध पानीका स्रोतहरुको सूची बनाउन	४ स्थानीयस्तरका पानीका स्रोतहरुको पहिचान गर्न							चित्र, Video प्रदर्शन
		५ स्थानीयस्तरमा उपलब्ध पानीका स्रोतहरुको सूची बताउन							प्रश्नोत्तर
अभिभावकको दस्तखतः		शिक्षकको दस्तखत र मितिः	उपलब्धि प्रतिशत						

विषयवस्तुको क्षेत्र/थिमः पेसा र व्यवसाय

विषयवस्तुको क्षेत्र र क्रम	मुख्य सिकाइ उपलब्धि	सिकाइ उपलब्धि विस्तृतिकरण/ उपलब्धि सूचक	नियमित पढाइपछिको मुल्याङ्कन	थप सहायता पछिको मुल्याङ्कन	मूल्याङ्कनका सम्भावित साधन

क्षेत्र र क्रम		सूचक	सकेको/नसकेको	मिति	अङ्कन	सकेको/नसकेको	मिति	अङ्कन	सम्भावित साधन
पेसा र व्यवसाय	कृषि उत्पादनको पहिचान गर्न	१ फलफुल, तरकारी तथा अन्न बालीको पहिचान गर्न							चित्र, Video प्रदर्शन
	स्थानीय बालीनालीको सूची बनाउन	२ स्थानीय क्षेत्रमा उत्पादन हुने बालीहरूको नाम बताउन							प्रश्नोत्तर
		३ स्थानीय क्षेत्रमा उत्पादन हुने तरकारी तथा फलफुलको नाम बताउन/ सूची बनाउन							प्रश्नोत्तर
	घरपालुवा पशुपन्छीको वर्गीकरण गर्न	४ घर पालुवा पशुहरूको नाम बताउन							प्रश्नोत्तर
		५ घर पालुवा पन्छीहरूको नाम बताउन							प्रश्नोत्तर
		६ उपयोगका आधारमा पशुपन्छीको वर्गीकरण गर्न							प्रश्नोत्तर
	आफ्नो छिमेकमा गरिने काम नाम बताउन	७ आफ्नो वरपर मानिसहरूले अपनाएका पेसा र व्यवसायहरूको नाम बताउन/लेख्नु							प्रश्नोत्तर
आफ्नो वडामा रहेका पर्यटकीय स्थलहरूको नाम बताउन	८ आफ्नो वडामा रहेका पर्यटकीय स्थलहरूको नाम बताउन							प्रश्नोत्तर	
अभिभावकको दस्तखत: शिक्षकको दस्तखत र मिति:			उपलब्धि प्रतिशत						

विषयवस्तुको क्षेत्र/थिम: सामाजिक समस्याहरू

विषयवस्तुको क्षेत्र र क्रम	मुख्य सिकाइ उपलब्धि	सिकाइ उपलब्धि विस्तृतिकरण/ उपलब्धि सूचक	नियमित पढाइपछिको मूल्याङ्कन			थप सहायता पछिको मूल्याङ्कन			मूल्याङ्कनका सम्भावित साधन
			सकेको/नसकेको	मिति	अङ्कन	सकेको/नसकेको	मिति	अङ्कन	
सामाजिक समस्याहरू	पुरुष र महिलाले गर्ने काम छुट्याउन	१ चित्र, पोष्टर, हेरेर पुरुषले गर्ने गरेका काम छुट्याउन							चित्र पोष्टर
		२ महिला र पुरुषले गर्ने गरेका काम बताउन							प्रश्नोत्तर
	बालक र बालिका	३ बालक र बालिका बीचमा फरक							चित्र, Video

	बीचमा फरक छुट्याउन	छुट्याउन								प्रदर्शन
	धुम्रपान तथा मध्यपानका वस्तुहरुको सूची बनाउन	४ धुम्रपानका वस्तुहरुको सूची बताउन								प्रश्नोत्तर
		५ मध्यपानका वस्तुहरुको सूची बताउन								प्रश्नोत्तर
अभिभावकको दस्तखत: शिक्षकको दस्तखत र मिति:			उपलब्धि प्रतिशत							

विषयवस्तुको क्षेत्र/थिम: प्राकृतिक प्रकोप तथा विपद् व्यवस्थापन

विषयवस्तुको क्षेत्र र क्रम	मुख्य सिकाइ उपलब्धि	सिकाइ उपलब्धि विस्तृतिकरण/ उपलब्धि सूचक	नियमित पढाइपछिको मूल्याङ्कन			थप सहायता पछिको मूल्याङ्कन			मूल्याङ्कनका सम्भावित साधन
			सकेको/नसकेको	मिति	अङ्कन	सकेको/नसकेको	मिति	अङ्कन	
प्राकृतिक प्रकोप तथा विपद् व्यवस्थापन	स्थानीय क्षेत्रमा भएका र हुन सक्ने प्रकोप/विपद् पहिचान गर्न	१ स्थानीय क्षेत्रमा घटेका प्रकोप/विपद्का घटनाहरु बताउन							प्रश्नोत्तर
		२ स्थानीय क्षेत्रमा हुन सक्ने प्रकोप/विपद्का घटनाहरु बताउन							प्रश्नोत्तर
अभिभावकको दस्तखत:		शिक्षकको दस्तखत र मिति:	उपलब्धि प्रतिशत						

विषयवस्तुको क्षेत्र/थिम: स्वास्थ्य तथा खेलकुद

विषयवस्तुको क्षेत्र र क्रम	मुख्य सिकाइ उपलब्धि	सिकाइ उपलब्धि विस्तृतिकरण/ उपलब्धि सूचक	नियमित पढाइपछिको मूल्याङ्कन			थप सहायता पछिको मूल्याङ्कन			मूल्याङ्कनका सम्भावित साधन
			सकेको/नसकेको	मिति	अङ्कन	सकेको/नसकेको	मिति	अङ्कन	
स्वास्थ्य तथा खेलकुद	व्यक्तिगत सरसफाई गर्न	१ फोहोर छोएपछि वा खाजा खानु अघि र पछि सावुन पानीले हात धुन							अवलोकन
	गाउँघरमा खेलिने स्थानीय बाल खेलहरुको सूची बनाउन	२ गाउँघरमा खेलिने स्थानीय बाल खेलहरुको सूची तयार गर्न							प्रश्नोत्तर
	हाम्रा खानाका	३ हाम्रा खानेकुराको स्थानीय							प्रश्नोत्तर

विषयवस्तुको क्षेत्र र क्रम	मुख्य सिकाइ उपलब्धि	सिकाइ उपलब्धि विस्तृतिकरण/ उपलब्धि सूचक	नियमित पढाइपछिको मूल्याङ्कन			थप सहायता पछिको मूल्याङ्कन			मूल्याङ्कनका सम्भावित साधन
			सकेको/नसकेको	मिति	अङ्कन	सकेको/नसकेको	मिति	अङ्कन	
	स्थानीय स्रोतहरु पहिचान गर्न	स्रोतहरुको नाम बताउन							
अभिभावकको दस्तखत: शिक्षकको दस्तखत र मिति:			उपलब्धि प्रतिशत						

कक्षा ३

विषयवस्तुको क्षेत्र/थिम: हाम्रो भगवतीमाई

विषयवस्तुको क्षेत्र र क्रम	मुख्य सिकाइ उपलब्धि	सिकाइ उपलब्धि विस्तृतिकरण/ उपलब्धि सूचक	नियमित पढाइपछिको मूल्याङ्कन			थप सहायता पछिको मूल्याङ्कन			मूल्याङ्कनका सम्भावित साधन
			सकेको/नसकेको	मिति	अङ्कन	सकेको/नसकेको	मिति	अङ्कन	
हाम्रो भगवतीमाई	आफ्नो वडाको भौगोलिक स्वरूप र सिमाना बताउन	१ आफ्नो वडा कार्यालयको स्थान बताउन							प्रश्नोत्तर
		२ आफ्नो वडाको भौगोलिक स्वरूप बताउन							प्रश्नोत्तर
		३ आफ्नो वडाको छिमेको वडाको नाम लेख्नु							प्रश्नोत्तर
	वडा समितिका संरचना बताउन	४ वडा समितिका जम्मा सदस्य संख्याहरु बताउन							प्रश्नोत्तर
		५ वडा समितिमा संरचना बताउन							प्रश्नोत्तर
अभिभावकको दस्तखत:		शिक्षकको दस्तखत र मिति:	उपलब्धि प्रतिशत						

विषयवस्तुको क्षेत्र/थिम: प्राकृतिक सम्पदा

विषयवस्तुको क्षेत्र र क्रम	मुख्य सिकाइ उपलब्धि	सिकाइ उपलब्धि विस्तृतिकरण/ उपलब्धि सूचक	नियमित पढाइपछिको मूल्याङ्कन			थप सहायता पछिको मूल्याङ्कन			मूल्याङ्कनका सम्भावित साधन
			सकेको/नसकेको	मिति	अङ्कन	सकेको/नसकेको	मिति	अङ्कन	

									नसकेको			
प्राकृतिक सम्पदा	आफ्नो गाउँटोलमा रहेका प्राकृतिक सम्पदाहरूको फाइदा बताउन	१	आफ्नो गाउँ टोलमा रहेको प्राकृतिक सम्पदाहरूको नाम बताउन									प्रश्नोत्तर
		२	गाउँ टोलमा रहेका प्राकृतिक सम्पदाहरूको फाइदाहरूको सूची बनाउन									प्रश्नोत्तर
अभिभावकको दस्तखतः		शिक्षकको दस्तखत र मितिः		उपलब्धि प्रतिशत								

विषयवस्तुको क्षेत्र/थिमः भौतिक पूर्वाधार

विषयवस्तुको क्षेत्र र क्रम	मुख्य सिकाइ उपलब्धि	सिकाइ उपलब्धि विस्तृतिकरण/ उपलब्धि सूचक	नियमित पढाइपछिको मुल्याङ्कन			थप सहायता पछिको मुल्याङ्कन			मूल्याङ्कनका सम्भावित साधन
			सकेको/नसकेको	मिति	अङ्कन	सकेको/नसकेको	मिति	अङ्कन	
भौतिक पूर्वाधार	आफ्नो वडा भित्रका सडकहरूको सामान्य वर्णन गर्न	१	वडा भित्रका सडकहरूको सूची बनाउन						प्रश्नोत्तर
		२	आफ्नो वडा भित्रका सडकको लम्बाई बताउन						प्रश्नोत्तर
		३	आफ्नो वडा भित्रका सडकको शुरु र अन्तिम विन्दुको नाम बताउन						प्रश्नोत्तर
अभिभावकको दस्तखतः		शिक्षकको दस्तखत र मितिः		उपलब्धी प्रतिशत					

विषयवस्तुको क्षेत्र/थिमः जातजाति, कला र संस्कृति

विषयवस्तुको क्षेत्र र क्रम	मुख्य सिकाइ उपलब्धि	सिकाइ उपलब्धि विस्तृतिकरण/ उपलब्धि सूचक	नियमित पढाइपछिको मुल्याङ्कन	थप सहायता पछिको मुल्याङ्कन	मूल्याङ्कनका सम्भावित साधन

क्रम			सकेको / नसकेको	मिति	अङ्कन	सकेको/ नसकेको	मिति	अङ्कन	साधन
जातजाति, कला र संस्कृति	आफ्नो तथा छिमेकी वडामा वसोवास गर्ने जातजातिका बारे परिचित हुन	१ आफ्नो तथा छिमेकी वडामा वसोवास गर्ने जातजातिको सूची बनाउन							प्रश्नोत्तर
	भगवतीमाई गाउँपालिका बासीको भेषभुषा बारे परिचित हुन	१ भगवतीमाई गाउँपालिका भित्र वसोबास गर्ने महिलाले लगाउने कपडाहरुको नाम लेख्नु/भन्नु							प्रश्नोत्तर
		२ भगवतीमाई गाउँपालिका भित्र वसोबास गर्ने पुरुषहरुले लगाउने कपडाहरुको नाम लेख्नु/भन्नु							प्रश्नोत्तर
	भगवतीमाई गाउँपालिका वासीको भाषा र धर्म बारे परिचित हुन	३ भगवतीमाई गाउँपालिका भित्र बसोबास गर्ने मानिसले बोल्ने भाषाहरुको नाम लेख्नु/भन्नु							प्रश्नोत्तर
		४ भगवतीमाई गाउँपालिका भित्र बसोबास गर्ने मानिसले मात्रै धर्महरुको नाम लेख्नु/भन्नु							प्रश्नोत्तर
	भगवतीमाई गाउँपालिका भित्र लाग्ने मेला र उत्सवहरुको नाम र स्थान बताउन	५ भगवतीमाई गाउँपालिका भित्र लाग्ने मेला र उत्सवहरुको नाम र स्थान बताउन							प्रश्नोत्तर
	भगवतीमाई गाउँपालिका भित्र लाग्ने मेला र उत्सवहरुको नाम र समय बताउन	६ भगवतीमाई गाउँपालिका भित्र लाग्ने मेला र उत्सवहरुको नाम र समय बताउन							प्रश्नोत्तर
	स्थानीय लोकबाजाहरुको प्रयोग बताउन	७ स्थानीय लोक बाजाहरुको नाम लेख्नु							प्रश्नोत्तर
		८ स्थानीय लोक बाजाहरुको प्रयोग बताउन							प्रश्नोत्तर
	स्थानीय लोक नृत्य नाचिने अवस्था बताउन	९ स्थानीय लोक नाचहरुको विवरण तयार गर्न							प्रश्नोत्तर/परि योजना
		१० स्थानीय नाचहरु नाचिने अवस्था बताउन							प्रश्नोत्तर
	स्थानीय लोक गीतहरु गाइने अवस्था बताउन	११ स्थानीय लोक गीत विवरण तयार गर्न							प्रश्नोत्तर/परि योजना
		१२ स्थानीय लोक गीतहरु गाइने अवस्थाहरु बताउन							प्रश्नोत्तर
अभिभावकको दस्तखतः	शिक्षकको दस्तखत र मितिः		उपल						

विषयवस्तुको क्षेत्र र क्रम	मुख्य सिकाइ उपलब्धि	सिकाइ उपलब्धि विस्तृतिकरण/ उपलब्धि सूचक	नियमित पढाइपछिको मूल्याङ्कन			थप सहायता पछिको मूल्याङ्कन			मूल्याङ्कनका सम्भावित साधन
			सकेको/नसकेको	मिति	अङ्कन	सकेको/नसकेको	मिति	अङ्कन	
			बि प्रतिशत						

विषयवस्तुको क्षेत्र/थिम: स्थानीय वातावरण र जैविक विविधता

विषयवस्तुको क्षेत्र र क्रम	मुख्य सिकाइ उपलब्धि	सिकाइ उपलब्धि विस्तृतिकरण/ उपलब्धि सूचक	नियमित पढाइपछिको मूल्याङ्कन			थप सहायता पछिको मूल्याङ्कन			मूल्याङ्कनका सम्भावित साधन
			सकेको/नसकेको	मिति	अङ्कन	सकेको/नसकेको	मिति	अङ्कन	
स्थानीय वातावरण र जैविक विविधता	स्थानीय क्षेत्रमा पाइने बोट विरुवाको जानकारी हासिल गर्न	१ स्थानीय क्षेत्रका बोटविरुवाको नाम लेख्नु							प्रश्नोत्तर
		२ बोटविरुवाको पाइने क्षेत्र वा स्थान बताउन							प्रश्नोत्तर
	पानीका स्रोतहरु फोहोर हुने कारण बताउन	३ पानीका स्रोतहरु फोहोर हुने कारण बताउन							प्रश्नोत्तर
		४ पानीका स्रोतहरु सफा राख्ने तरिका बताउन							प्रश्नोत्तर
अभिभावकको दस्तखत: शिक्षकको दस्तखत र मिति:			उपलब्धि प्रतिशत						

विषयवस्तुको क्षेत्र/थिम: पेसा र व्यवसाय

विषयवस्तुको क्षेत्र र क्रम	मुख्य सिकाइ उपलब्धि	सिकाइ उपलब्धि विस्तृतिकरण/ उपलब्धि सूचक	नियमित पढाइपछिको मूल्याङ्कन			थप सहायता पछिको मूल्याङ्कन			मूल्याङ्कनका सम्भावित साधन
			सकेको/नसकेको	मिति	अङ्कन	सकेको/नसकेको	मिति	अङ्कन	
	स्थानीय स्तरमा हुने	१ स्थानीय स्तरमा उत्पादन हुने							प्रश्नोत्तर

पेसा र व्यवसाय	कृषि उत्पादनको परिचय दिन	फलफूल र तरकारी तथा अन्न बालीको नाम लेख्नु								
		२ स्थानीय क्षेत्रमा उत्पादन हुने बालीहरूको नाम बताउन							प्रश्नोत्तर	
	घरपालुवा पशुपन्छीबाट हुने उत्पादन र प्रयोग बताउन	३ घरपालुवा पशुपन्छी र तिनीहरूबाट हुने उत्पादनको सूची बनाउन								प्रश्नोत्तर
		४ घरपालुवा पशुपन्छीबाट हुने उत्पादनको प्रयोग बताउन								प्रश्नोत्तर
	स्थानीय पेसा र व्यवसायहरूको सूची बनाउन	५ समाजका मानिसहरूले अपनाउदै आएका पेशा र व्यवसायहरूको सूची बनाउन								प्रश्नोत्तर
	आफ्नो र छिमेकी वडामा भएका घुम्न लायक ठाउँहरूको नाम बताउन	६ आफ्नो वडामा रहेका घुम्न लायक ठाउँहरूको नाम लेख्नु वा भन्नु								प्रश्नोत्तर
		७ छिमेकी वडामा रहेका घुम्न लायक ठाउँहरूको नाम लेख्नु वा भन्नु								
अभिभावकको दस्तखत: शिक्षकको दस्तखत र मिति:		उपलब्धि प्रतिशत								

विषयवस्तुको क्षेत्र/थिम: सामाजिक समस्याहरू

विषयवस्तुको क्षेत्र र क्रम	मुख्य सिकाइ उपलब्धि	सिकाइ उपलब्धि विस्तृतिकरण/ उपलब्धि सूचक	नियमित पढाइपछिको मूल्याङ्कन			थप सहायता पछिको मूल्याङ्कन			मूल्याङ्कनका सम्भावित साधन
			सकेको/ नसकेको	मिति	अङ्कन	सकेको/ नसकेको	मिति	अङ्कन	
सामाजिक समस्याहरू	महिला र पुरुषबीच हुने विभेदका घटनाहरू बताउन	१ महिला र पुरुषबीच विभेदका घटना बताउन							प्रश्नोत्तर
		२ महिला र पुरुषबीच विभेदका असरहरू बताउन							प्रश्नोत्तर
	बालबालिकाको परिचय बताउन	१ बालबालिकाको परिचय दिन							प्रश्नोत्तर
	धुम्पान तथा मध्यपानका बीच फरक छुट्याउन	५ धुम्पान तथा मध्यपान बीचमा फरक बताउन							प्रश्नोत्तर
अभिभावकको दस्तखत:		शिक्षकको दस्तखत र मिति:	उपलब्धि						

	प्रतिशत						

विषयवस्तुको क्षेत्र/थिम: प्राकृतिक प्रकोप तथा विपद् व्यवस्थापन

विषयवस्तुको क्षेत्र र क्रम	मुख्य सिकाइ उपलब्धि	सिकाइ उपलब्धि विस्तृतिकरण/ उपलब्धि सूचक	नियमित पढाइपछिको मूल्याङ्कन			थप सहायता पछिको मूल्याङ्कन			मूल्याङ्कनका सम्भावित साधन
			सकेको/नसकेको	मिति	अङ्कन	सकेको/नसकेको	मिति	अङ्कन	
प्राकृतिक प्रकोप तथा विपद् व्यवस्थापन	प्राकृतिक तथा मानवीय कारण हुने प्रकोप पहिचान गर्न सवारी दुर्घटनाको परिचय दिन	१ प्राकृतिको कारण हुने प्रकोपहरु बताउन							प्रश्नोत्तर
		२ मानवीय क्रियाकलापका कारण हुने प्राकृतिक प्रकोपहरु बताउन							प्रश्नोत्तर
		३ सवारी दुर्घटनाको परिचय दिन							प्रश्नोत्तर
अभिभावकको दस्तखत:		शिक्षकको दस्तखत र मिति:	उपलब्धि प्रतिशत						

विषयवस्तुको क्षेत्र/थिम: स्वास्थ्य तथा खेलकुद

विषयवस्तुको क्षेत्र र क्रम	मुख्य सिकाइ उपलब्धि	सिकाइ उपलब्धि विस्तृतिकरण/ उपलब्धि सूचक	नियमित पढाइपछिको मूल्याङ्कन			थप सहायता पछिको मूल्याङ्कन			मूल्याङ्कनका सम्भावित साधन
			सकेको/नसकेको	मिति	अङ्कन	सकेको/नसकेको	मिति	अङ्कन	
स्वास्थ्य तथा खेलकुद	कक्षाकोठाको सरसफाई गर्न गाउँघरमा खेलिने स्थानीय बाल खेलहरुको अभ्यास गर्न स्थानीय परिकारको महत्व बताउन	१ कक्षामा भएको फोहोर उपयुक्त स्थानमा लिएर विसर्जन/व्यवस्थापन गर्न							अवलोकन
		२ स्थानीय बालखेलहरु सहभागी भई खेल्न							अवलोकन
		६ स्थानीय परिकारको नाम लेख्नु							प्रश्नोत्तर
अभिभावकको दस्तखत:		शिक्षकको दस्तखत र मिति:	उपलब्धि प्रतिशत						

अनुसूची -४
विशिष्टीकरण तालिका
पूर्णाङ्कः ५०

कक्षा: ४-८

विषय: हाम्रो भगवतीमाई

समय: २ घण्टा

एकाइ	क्षेत्र	पाठ्य घण्टा	ज्ञान			बोध			प्रयोग			उच्च दक्षता			जम्मा प्रश्न संख्या			जम्मा अङ्कभार			जम्मा अङ्क	
			पूर्णाङ्क	अति छोटो	छोटो	लामो	अति छोटो	छोटो	लामो	अति छोटो	छोटो	लामो	अति छोटो	छोटो	लामो	अति छोटो	छोटो	लामो	अति छोटो	छोटो		लामो
१	हाम्रो भगवतीमाई	१२	४	१	०	०	०	१	०	१	०	०	०	०	०	२	१	०	२	२	०	४
२	प्राकृतिक सम्पदा	६	२	०	१	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	१	०	०	२	०	२
३	भौतिक पूर्वाधार	६	२	०	०	०	०	१	०	०	०	०	०	०	०	०	१	०	०	२	०	२
४	जातजाति, कला र संस्कृति	३५	१५	१	१	१	१	१	०	१	०	०	०	०	१	३	२	२	३	४	८	१५
५	स्थानीय वातावरण र जैविक विविधता	१०	५	०	१	०	०	१	०	१	०	०	०	०	०	१	२	०	१	४	०	५
६	पेसा र व्यवसाय	२३	१२	०	०	०	०	०	१	०	०	१	०	०	१	०	०	३	०	०	१२	१२
७	सामाजिक समस्याहरु	१५	४	१	०	०	०	१	०	१	०	०	०	०	०	२	१	०	२	२	०	४
८	प्रकोप तथा विपद् व्यवस्थापन	६	२	०	०	०	०	१	०	०	०	०	०	०	०	०	१	०	०	२	०	२
९	स्वास्थ्य तथा	१५	४	१	०	०	१	०	०	०	१	०	०	०	०	२	१	०	२	२	०	४

एकाइ	क्षेत्र	पाठ्य घण्टा	ज्ञान				बोध			प्रयोग			उच्च दक्षता			जम्मा प्रश्न संख्या			जम्मा अङ्कभार			जम्मा अङ्क	
			पूर्णाङ्क	अति छोटो	छोटो	लामो	अति छोटो	छोटो	लामो	अति छोटो	छोटो	लामो	अति छोटो	छोटो	लामो	अति छोटो	छोटो	लामो	अति छोटो	छोटो	लामो		
	खेलकुद																						
	जम्मा	१२८	५०	४	३	१	२	६	१	४	१	१	०	०	२	१०	१०	५	१०	२०	२०	५०	

- प्रश्नपत्र निर्माण गर्दा निम्न तहका प्रश्न (ज्ञान, बोध, प्रयोग) तथा उच्च तह (विश्लेषण, मूल्याङ्कन र सिर्जना) सबै तहका प्रश्नहरू र सबै एकाईको पाठ्यघण्टालाई ध्यानमा राखेर प्रश्न निर्माण गर्नु पर्नेछ ।
- अति छोटो प्रश्न १ अङ्क, छोटो प्रश्न २ अङ्क र लामो प्रश्न ४ अङ्कका दरले सोध्नु पर्नेछ ।

सन्दर्भ सामाग्रीहरु मार्गदर्शनहरु

- स्थानीय पाठ्यक्रम विकास तथा कार्यान्वयन मार्गदर्शन (मातृ भाषासहित), २०७६
- स्थानीय पाठ्यक्रम विकास तथा कार्यान्वयनका लागि स्थानीय तहका सरकारी निकायहरुका लागि अभिमुखिकरण, २०७७
- विद्यालय शिक्षाको राष्ट्रिय पाठ्यक्रम प्रारूप २०७६
- आधारभूत तह (कक्षा १-३) को पाठ्यक्रम, २०७६
- आधारभूत शिक्षा पाठ्यक्रम, २०७८ (कक्षा ४-५)
- आधारभूत शिक्षा (कक्षा ६-८) पाठ्यक्रम, २०७७
- लेटर ग्रेडिङ् २०७८ (संशोधन सहित)
- कक्षा १ देखि ८ सम्मका मूल पाठ्यक्रममा आधारित विषय पुस्तकहरु

सन्दर्भ लिइएका अन्य स्थानीय पाठ्यक्रमहरु

- मुसिकोट स्थानीय सेरोफेरो, स्थानीय पाठ्यक्रम (कक्षा १-८), २०७८
- हाम्रो मधुवन, स्थानीय पाठ्यक्रम (कक्षा १-८), २०७८
- हाम्रो टोखा, स्थानीय पाठ्यक्रम (कक्षा १-८), २०७७
- हाम्रो बुढानीलकण्ठ, स्थानीय पाठ्यक्रम (कक्षा १-८), २०७६
- हामी र हाम्रो महालक्ष्मी नगरपालिका, आधारभूत शिक्षा (कक्षा १-८), स्थानीय विषयको पाठ्यक्रम, २०७६